

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

**«Προβλήματα και προοπτικές για την ανάπτυξη της βιολογικής
γεωργίας στην πυρόπληκτη περιοχή της ορεινής ζώνης
Ανδρίτσαινας – Φιγαλείας του Νομού Ηλείας»**

Εργασία Μεταπτυχιακής Ειδίκευσης
του Παρασκευόπουλου Αθ. Παναγιώτη
Γεωπόνου

ΙΟΥΝΙΟΣ 2008

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Επιβλέπων

Παναγιώτης Νικολόπουλος

Καθηγητής

Τμήματος Διοίκησης Κοινωνικών – Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων & Οργανώσεων

Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας

Τ.Ε.Ι. Μεσολογίου

Εξωτερικός Συνεργάτης Πανεπιστημίου Πατρών

στο Δ.Π.Μ.Σ. στις Περιβαλλοντικές Επιστήμες

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

1. Παναγιώτης Νικολόπουλος

Καθηγητής

Τμήματος Διοίκησης Κοινωνικών – Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων & Οργανώσεων

Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας

Τ.Ε.Ι. Μεσολογίου

Εξωτερικός Συνεργάτης Πανεπιστημίου Πατρών

στο Δ.Π.Μ.Σ. στις Περιβαλλοντικές Επιστήμες

2. Θεόδωρος Γεωργιάδης

Καθηγητής

Τμήματος Βιολογίας

Πανεπιστημίου Πατρών

3. Νικόλαος Μπεόπουλος

Καθηγητής

Τμήματος Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης

Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των Σπουδών μου στο Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στις Περιβαλλοντικές Επιστήμες της Σχολής Θετικών Επιστημών, του Πανεπιστημίου Πατρών. Επιβλέπων ήταν ο Καθηγητής του Τμήματος Διοίκησης Κοινωνικών – Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων & Οργανώσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου και Εξωτερικός Συνεργάτης του Πανεπιστημίου Πατρών στο Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στις Περιβαλλοντικές Επιστήμες κ. Παναγιώτης Νικολόπουλος.

Η τριμελής επιτροπή εξετάσεως της εργασίας συγκροτήθηκε από τους κκ. Παναγιώτη Νικολόπουλο, Καθηγητή του Τμήματος Διοίκησης Κοινωνικών – Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων & Οργανώσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου και Εξωτερικό Συνεργάτη του Πανεπιστημίου Πατρών στο Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στις Περιβαλλοντικές Επιστήμες, Θεόδωρο Γεωργιάδη, Καθηγητή Τμήματος Βιολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών και Νικόλαο Μπεόπουλο, Καθηγητή Τμήματος Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Επιθυμώ πολύ να ευχαριστήσω πρωτίστως τον επιβλέποντα την εργασία μου Καθηγητή κ. Παναγιώτη Νικολόπουλο για τη βοήθεια που μου προσέφερε κατά την εκπόνηση της εργασίας μου, τις ευκαιρίες που πολύ γενναιόδωρα μου έδωσε κατά την συνεργασία μας και για την ιδιαίτερα τιμητική για μένα εμπιστοσύνη με την οποία με περιέβαλε.

Θερμές ευχαριστίες εκφράζω και στο μέλος της τριμελούς επιτροπής εξετάσεως, Καθηγητή κ. Θεόδωρο Γεωργιάδη, για τον κόπο να μελετήσει την εργασία αυτή, την διάθεση να διαλεχθεί μαζί της, την ευγένεια να προσφέρει τα σχόλια και τις παρατηρήσεις του, κυρίως όμως για την εμπιστοσύνη με την οποία με περιέβαλε.

Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Καθηγητή κ. Νικόλαο Μπεόπουλο, μέλος της τριμελούς εξεταστικής επιτροπής, για τις πολύτιμες συμβουλές του και για την ανεκτίμητης αξίας συμβολή του στην ολοκλήρωση της επιστημονικής αυτής προσπάθειας.

Ευχαριστώ πολύ επίσης, την συνάδελφο κα Μποτσέτου Μαρία, Γεωπόνο της Διεύθυνσης Αγροτικής Ανάπτυξης Ηλείας, για την βοήθεια που μου προσέφερε παραχωρώντας μου τα στοιχεία που αφορούν τη βιολογική γεωργία στο Νομό Ηλείας.

Τέλος ευχαριστώ όλους όσους συμμετείχαν στις συνεντεύξεις που διενήργησα προκειμένου να διαπιστώσω τα προβλήματα και τις προοπτικές για την ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας στην πυρόπληκτη περιοχή της ορεινής ζώνης Ανδρίτσαινας – Φιγαλείας του Νομού Ηλείας.

Η εργασία δομείται από τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά για την γεωργία και τη βιολογική γεωργία με βάση τα σημερινά στοιχεία καθώς για την εξέλιξη της βιολογικής γεωργίας με την πάροδο των χρόνων. Τέλος γίνεται μία σύντομη αναφορά σχετικά με την κοινοτική και εθνική νομοθεσία που αφορά τη βιολογική γεωργία. Στο δεύτερο κεφάλαιο μελετάται η γεωργία στο Νομό Ηλείας και στην περιοχή μελέτης καθώς και οι καταστροφικές πυρκαγιές του Αυγούστου του 2007 που σημάδεψαν το Νομό Ηλείας. Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζεται αρχικά η σημερινή κατάσταση της βιολογικής γεωργίας στην περιοχή μελέτης καταγράφεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε κατά τις συνεντεύξεις και παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα, τα συμπεράσματα και τέλος οι προτάσεις – προοπτικές της βιολογικής γεωργίας στην περιοχή μελέτης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

1. Η γεωργία σήμερα.....	9
1.1. Η σημερινή κατάσταση με μια ματιά	9
1.2. Το Παρόν και το Μέλλον της Ελληνικής Γεωργίας	12
1.3. Προοπτικές της Ελληνικής γεωργίας.....	14
2. Βιολογική γεωργία	20
2.1. Εισαγωγή.....	20
2.2. Ορισμός Βιολογικής Γεωργίας	21
2.3. Βασικές Αρχές - Στόχοι της Βιολογικής Γεωργίας	22
2.4. Βιολογικά Προϊόντα – Ορισμός και Βασικά Χαρακτηριστικά.....	23
2.5. Παρασκευή βιολογικών προϊόντων.....	25
2.6. Μετάβαση από τη συμβατική μέθοδο στη βιολογική.....	26
2.7. Μέθοδοι Προστασίας Βιολογικών Καλλιεργειών	29
2.8. Προϋποθέσεις για την παραγωγή βιολογικών προϊόντων	30
2.9. Σήμανση βιολογικών προϊόντων	32
2.10. Γιατί Βιολογική Γεωργία.....	33
2.11. Κοινή Αγροτική Πολιτική και Βιολογική Γεωργία.....	33
3. Η Εξέλιξη των βιολογικών καλλιεργιών.....	35
3.1. Εισαγωγή.....	35
3.2. Η Εξέλιξη των Βιολογικών Καλλιεργειών Διεθνώς	35
3.3. Η Εξέλιξη των Βιολογικών Καλλιεργειών στην Ευρωπαϊκή Ένωση	37
3.4. Η Εξέλιξη των Βιολογικών Καλλιεργειών στην Ελλάδα	40
3.4.1. Ιστορική Αναδρομή – Γενικά Στοιχεία	41
3.4.2. Εξέλιξη των βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων.....	42
3.4.3. Κατανομή των Βιοκαλλιεργειών ανά Περιφέρεια και Νομό	44
3.4.4. Κατανομή των Εκτάσεων ανά Καλλιέργεια.....	46
3.5. Η Βιολογική Κτηνοτροφία	47
3.5.1. Γενικά Στοιχεία.....	47
3.5.2. Στοιχεία Βιολογικής Κτηνοτροφίας.....	49
3.6. Προβλήματα βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα.....	51

4. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.....	53
4.1. Κοινοτική Νομοθεσία	53
Κανονισμός (ΕΟΚ) 2092/91	55
Κανονισμός (ΕΟΚ) 2078/92	56
Κανονισμός (ΕΚ) 1257/99	58
Κανονισμός (ΕΚ) 1452/03	58
Νέος Κανονισμός της Ε.Ε. 834/2007	59
4.2. Εθνική Νομοθεσία	60
Βιολογική Γεωργία	60
Βιολογική Κτηνοτροφία	64

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β.....

1. Η γεωργία στο Νομό Ηλείας.....	66
1.1 Η θέση και η γεωμορφολογία του Νομού Ηλείας.....	66
1.2 Δημογραφικές Εξελίξεις - Απασχόληση	67
1.3 Η σύνθεση του πληθυσμού	67
1.4 Η σύνθεση της Απασχόλησης	67
1.5 Κυρίαρχες Χρήσεις Γης	68
1.6 Γεωργία και κτηνοτροφία	68
1.7 Δασικές περιοχές	68
1.8 Πρωτογενής τομέας.....	69
1.9 Η Βιολογική Γεωργία στο Νομό Ηλείας.....	69
2. Περιοχή μελέτης	72
2.1 Οριοθέτηση της περιοχής μελέτης	73
2.2 Χαρακτηριστικά περιοχής μελέτης	75
2.3 Πληθυσμός	76
2.4 Χρήσεις γης.....	76
2.5 Αριθμός - Μέγεθος - Διάρθρωση και Ιδιοκτησιακό καθεστώς εκμεταλλεύσεων	84
2.6 Μεταποίηση – Τυποποίηση γεωργικών προϊόντων στην περιοχή μελέτης.....	84
3. Οι καταστροφές στο Νομό Ηλείας	85

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ	
1. Η σημερινή κατάσταση της βιολογικής γεωργίας στην περιοχή μελέτης.....	95
2. Μεθοδολογία.....	96
2.1 Δείγμα.....	96
2.2 Μέθοδος	98
2.3 Διαδικασία.....	98
3. Αποτελέσματα	99
4. Προτάσεις - Προοπτικές.....	112
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	116
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τις τελευταίες δεκαετίες ο πλανήτης μας τίθεται από μεγάλες φυσικές καταστροφές, το μέγεθος και η ένταση των οποίων έχουν επίδραση τόσο στο φυσικό περιβάλλον όσο και στον ανθρώπινο παράγοντα. Από παράδειγμα οι πρόσφατες πυρκαγιές του Αυγούστου του 2007 στην Ηλεία, οι οποίες θα μείνουν ανεξίτηλα χαραγμένες στη μνήμη όλων μας γιατί στέρησαν τη ζωή 44 συνανθρώπων μας, συντέλεσαν σε σχεδόν ολοκληρωτική καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος κι είχαν τραγικές συνέπειες για την οικονομία της περιοχής που βασίζεται κυρίως στην γεωργία και την κτηνοτροφία.

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να εξετάσει τις επιπτώσεις που είχαν οι πυρκαγιές στον τομέα της βιολογικής γεωργίας στην ορεινή ζώνη Φιγαλείας -Ανδρίτσαινας και να ερευνήσει πιθανές προοπτικές ανάπτυξής της. Για το λόγο αυτό 20 άτομα (N=20), 19 άνδρες και 1 γυναίκα που εμπλέκονται με τον τομέα της βιολογικής γεωργίας κατέθεσαν τις απόψεις τους μέσω μιας ημιδομημένης συνέντευξης. Οι ερωτώμενοι κατηγοριοποιήθηκαν σε 4 ομάδες ανάλογα με τη σχέση που είχαν με τη βιολογική γεωργία: α) καλλιεργητές συμβατικής γεωργίας, β) βιοκαλλιεργητές, γ) διαχειριστές (άτομα φορείς εξουσίας) και δ) επιχειρηματίες.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης και αναλογιζόμενοι το μέγεθος της καταστροφής και τα προβλήματα που υπάρχουν στον γεωργικό τομέα, η περιοχή μελέτης έχει τη δυνατότητα να αναπτύξει τη βιολογική γεωργία σε μεγάλο βαθμό. Έχοντας δεδομένη τη θέληση των γεωργών της περιοχής, η πολιτεία οφείλει να τους στηρίξει δημιουργώντας τις προϋποθέσεις ανάπτυξης της περιοχής, συγκράτησης του πληθυσμού και να δώσει τη δυνατότητα οικονομικής ανέλιξης τόσο στους ανθρώπους όσο και στην περιοχή που ταλαιπωρήθηκε σημαντικά με τις πυρκαγιές του Αυγούστου του 2007.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

1. Η γεωργία σήμερα

1.1. Η σημερινή κατάσταση με μια ματιά

Με τον όρο " γεωργικός τομέας " ή " γεωργία ", όπως έχει καθιερωθεί στην ορολογία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), εκφράζεται η συστηματοποιημένη γνώση και πράξη που αφορά το χειρισμό των φυτών και των ζώων και στοχεύει στην ικανοποίηση ανθρώπινων αναγκών, διατροφικών και μη. Επομένως η γεωργία περιλαμβάνει τη διαδικασία παραγωγής των γεωργικών προϊόντων και τη διαδικασία ενσωμάτωσης σε αυτά άλλων υπηρεσιών, που αφορούν μετασχηματισμό της μορφής (βιομηχανοποίηση), του χώρου (μεταφορά) και του χρόνου (αποθήκευση και διατήρηση), για να εξυπηρετηθούν καλύτερα οι ανθρώπινες ανάγκες.

Η ελληνική γεωργία έχει μεγάλη οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική αξία. Η γεωργική δραστηριότητα υπήρξε ανέκαθεν η «ατμομηχανή» της οικονομίας της υπαίθρου, αν και τα τελευταία χρόνια η γεωργική οικονομία έχει παραχωρήσει την πρωτοκαθεδρία της στον τριτογενή τομέα των υπηρεσιών (ΣΒΒΕ, Βιολογική γεωργία και Ελληνική πραγματικότητα, Δεκέμβριος 2003). Η γεωργία, στα πλαίσια της εθνικής οικονομίας εντάσσεται σε ένα σύστημα διατεταγμένων υποσυνόλων, καθένα από τα οποία παρουσιάζει σχετική αυτοτέλεια και ταυτόχρονα, κάθετη και οριζόντια, άμεση ή έμμεση εξάρτηση από τα υπόλοιπα.

Εκτιμάται ότι το 16% περίπου του ενεργού πληθυσμού στη χώρα μας απασχολείται στην πρωτογενή γεωργική παραγωγή, στις 634.000 γεωργικές εκμεταλλεύσεις που έχουν επισήμως δηλωθεί ότι λειτουργούν στη χώρα μας (ΕΣΥΕ, Απογραφές Πληθυσμού, Εθνικοί Λογαριασμοί, 2005). Το μέγεθος της εκμετάλλευσης σε εθνικό επίπεδο υπολογίζεται σε 44 περίπου στρέμματα (ΕΣΥΕ, Απογραφή Γεωργίας – Κτηνοτροφίας 2000), μέγεθος που θεωρείται πολύ μικρό για τις δυνατότητες της σύγχρονης τεχνολογίας, εκτός ίσως των περιπτώσεων κηπευτικών, θερμοκηπιακών καλλιεργειών και ανθοκομίας. Το μέγεθος της γεωργικής εκμετάλλευσης αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα μειονεκτήματα της ελληνικής γεωργίας. Πλέον του 28,7% των γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι κάτω των 10 στρεμμάτων και το 20% έχουν έκταση μεταξύ 10 και 19 στρεμμάτων. Αθροιστικά το 77% των εκμεταλλεύσεων έχουν έκταση μικρότερη από 50 στρέμματα (ΕΣΥΕ, Απογραφή Γεωργίας – Κτηνοτροφίας 2000). Συγκρινόμενη με τα αντίστοιχα Κοινοτικά στοιχεία η Ελλάδα έχει το μικρότερο κλήρο στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 και μικρότερο επίσης από πολλές από τις

πρόσφατα ενταχθείσες χώρες (E.C. Eurostat: National accounts, Employment, Land Structures Surveys).

Ο γεωργικός τομέας συμβάλλει με ποσοστό 5,2% στο συνολικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της χώρας και κατέχει το 19% του συνόλου των εξαγωγών της χώρας (ΕΣΥΕ, Απογραφές Πληθυσμού, Εθνικοί Λογαριασμοί, 2005). Παράλληλα, δημιουργεί προϋποθέσεις ανάπτυξης σε σημαντικό βαθμό άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων και ιδιαίτερα της μεταποίησης (βιομηχανία τροφίμων και ποτών, κλωστοϋφαντουργία, επεξεργασία καπνού κλπ). Αν και η αγροτική παραγωγή και το αγροτικό εισόδημα συνεχίζουν να αυξάνονται, η συμβολή της γεωργίας στην τοπική απασχόληση και στο ΑΕΠ μειώνεται σε σχέση με άλλους τομείς οικονομικής δραστηριότητας. Με βάση τα στοιχεία της ΕΣΥΕ η συμμετοχή της γεωργίας στο ΑΕΠ και στην απασχόληση το 1950 ήταν 33,7% και 48,2%, το 2000 6,6% και 17,3% ενώ το 2005 5,2% και 16,0% αντίστοιχα. Γενικά, ο πρωτογενής τομέας αγροτικής παραγωγής αντιμετωπίζει ένα μείγμα δυσχερειών διαρθρωτικού και κυκλικού χαρακτήρα, αν και οι ενισχύσεις που προέρχονται από τον κρατικό και τον κοινοτικό προϋπολογισμό συνεχίζουν να είναι σημαντικότερες και, σε ορισμένες περιπτώσεις, αυξανόμενες.

Η ποιότητα του φυσικού περιβάλλοντος σε πολλές περιοχές της ελληνικής υπαίθρου, και κυρίως στις περιοχές εντατικής καλλιέργειας, εμφανίζει σαφέστατα δείγματα υποβάθμισης. Η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν έχουν εξαλειφθεί από την Ελληνική ύπαιθρο, ενώ οι προσφερόμενες υπηρεσίες - δημόσιες και ιδιωτικές - δεν είναι οι προσδοκώμενες και σε ορισμένες περιπτώσεις απομακρυσμένων περιοχών απουσιάζουν παντελώς. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι από το σύνολο των γεωργικών εκμεταλλεύσεων της χώρας η πλειονότητά τους (περίπου 60%) βρίσκεται σε ορεινές και προβληματικές περιοχές (Καφφέ – Γιδάρáκου Ι., Σημειώσεις Εργαστηρίου Συγκριτικής Γεωργίας Ι, Αθήνα 2007).

Η ανταγωνιστικότητα του τομέα βρίσκεται γενικά σε χαμηλά επίπεδα. Μετά το 1980 ο γεωργικός τομέας χαρακτηρίζεται από αποεπένδυση, ιδιαίτερα σε ότι αφορά στις ιδιωτικές επενδύσεις οι οποίες παρουσιάζουν μακροχρόνια πτωτική τάση (ICAP Α.Ε., Βιολογικές Καλλιέργειες & Βιολογικά προϊόντα, Αθήνα 2007). Θα πρέπει, επίσης, να σημειωθεί ότι οι δημόσιες επενδύσεις στον τομέα της γεωργίας κατευθύνθηκαν κυρίως σε αρδευτικά έργα τα οποία ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του 1980 και 1990 είχαν αποφασιστική συμβολή στην αύξηση

των αρδευόμενων εκτάσεων που σήμερα καλύπτουν το 37% περίπου των καλλιεργούμενων εκτάσεων (ΕΣΥΕ).

Η απασχόληση στο γεωργικό τομέα είναι άμεσα συνυφασμένη και με τη συγκράτηση του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές και ιδιαίτερα στις ορεινές και μειονεκτικές. Μετά από δύο δεκαετίες έντονης μείωσης (1961 - 1981) του αγροτικού πληθυσμού αλλά και της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, αρχίζει από το 1981 μια μείωση του ρυθμού της πληθυσμιακής αποδυνάμωσης στις αγροτικές περιοχές (1981 - 1991), ενώ όσον αφορά την απασχόληση η δεκαετία του 1990 χαρακτηρίζεται από σχετική σταθεροποίηση. Η τελευταία δεκαετία χαρακτηρίζεται και αυτή από σχετική σταθεροποίηση, με μικρές όμως πτωτικές τάσεις, τόσο για την πληθυσμιακή αποδυνάμωση όσο και από την απασχόληση (ΕΣΥΕ, Απογραφές Πληθυσμού, Εθνικοί Λογαριασμοί).

Το αγροτικό εισόδημα ανά μονάδα εργασίας πλήρους απασχόλησης αυξήθηκε με γοργούς ρυθμούς στη δεκαετία του 1980, ενώ εμφανίζει τάσεις σταθεροποίησης στη δεκαετία του 1990. Πιο συγκεκριμένα, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 σημειώνεται βαθμιαία μείωση του ρυθμού αύξησης του αγροτικού εισοδήματος, η οποία από το 1995 και ύστερα οδηγεί σε ελαφρά μείωση του αγροτικού εισοδήματος (ΕΣΥΕ 2000 και ΣΒΒΕ, Βιολογική γεωργία και Ελληνική πραγματικότητα, Δεκέμβριος 2003).

Η σχέση της Ελληνικής Γεωργίας με το περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους που τη στηρίζουν εμφανίζει προβλήματα, τα οποία στις περισσότερες περιπτώσεις είναι τοπικού χαρακτήρα και με τις κατάλληλες παρεμβάσεις είναι σε μεγάλο βαθμό αντιστρέψιμα. Οι επιπτώσεις της γεωργίας στο περιβάλλον εμφανίζουν θετικές και αρνητικές πτυχές. Ως θετικές θεωρούνται η διατήρηση της φυσιογνωμίας της υπαίθρου και η διατήρηση του κοινωνικού ιστού, που αποτρέπει την πληθυσμιακή απογύμνωση των απομονωμένων περιφερειών της χώρας. Υπάρχουν όμως και αρνητικές επιπτώσεις. Τα προβλήματα οφείλονται κατά κύριο λόγο στην εντατικοποίηση της παραγωγής και συνδέονται με την αλόγιστη χρήση των μηχανικών μέσων στη διαδικασία της παραγωγής, την ανεξέλεγκτη χρήση φυτοχημικών μέσων - λιπασμάτων και άλλων χημικών σκευασμάτων, την αλόγιστη χρήση ή και σπατάλη του αρδευτικού νερού, την ανεξέλεγκτη και αυθαίρετη κατασκευή έργων αξιοποίησης υδάτινων πόρων (ανόρυξη γεωτρήσεων, υδροληψίες από λίμνες και ποταμούς κ.α.), την έλλειψη πολιτικής για την ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων και γενικότερα στη μη συμμόρφωση πολλές φορές

των παραγωγών με τις διατάξεις της κοινοτικής και της εθνικής νομοθεσίας για το περιβάλλον. Τα φαινόμενα αυτά έχουν ως αποτέλεσμα τη ρύπανση των φυσικών πόρων (αυξημένες συγκεντρώσεις νιτρικών, υφαλμύριση υδάτων, αλάτωση εδαφών) την καταστροφή των οικοσυστημάτων, τη διολίσθηση προς την ερημοποίηση και τη χρόνια λειψυδρία.

Στον ορεινό και νησιωτικό χώρο έχουν εγκαταλειφθεί μεγάλες εκτάσεις γεωργικής γης, οι οποίες στη συνέχεια, με την επικράτηση διάφορων καταστάσεων (μετατροπή τους σε βοσκότοπους, επίδραση διάβρωσης, οικοπεδοποίηση, κ.α.) παρουσιάζουν έντονα συμπτώματα ερημοποίησης. Παράλληλα, η απουσία συστηματικής πολιτικής για την καταγραφή, την προστασία και την ανάδειξη του εγκαταλελειμμένου γεωργικού, πολιτιστικού περιβάλλοντος (μονοπάτια, καλύβια, λοιπές κατασκευές) οδηγεί σε έντονο προβληματισμό για τις απαραίτητες παρεμβάσεις στο άμεσο μέλλον.

1.2. Το Παρόν και το Μέλλον της Ελληνικής Γεωργίας

Ορισμένα από τα βασικά μεγέθη και χαρακτηριστικά του ελληνικού αγροτικού τομέα σήμερα, με βάση τα στοιχεία της ΕΣΥΕ 2000, Καφφέ – Γιδαράκου Ι., Σημειώσεις Εργαστηρίου Συγκριτικής Γεωργίας Ι, Αθήνα 2007 και της Eurostat 2005 έχουν ως ακολούθως:

- Συμβάλλει με 5,2% στο σχηματισμό του ΑΕΠ έναντι 6,6% το 2000.
- Απασχολεί το 16% του ενεργού πληθυσμού, με τη μορφή της κύριας απασχόλησης. Αν ληφθεί υπόψη ότι ένας μεγάλος αριθμός ατόμων απασχολείται συμπληρωματικά με τη γεωργία ή βρίσκει απασχόληση σε παραγεωργικές δραστηριότητες στην ύπαιθρο ή απασχολείται σε βιομηχανικούς τομείς που παράγουν εισροές ή επεξεργάζονται και εμπορεύονται γεωργικής ύλης προϊόντα, η σημασία της γεωργίας στην απασχόληση είναι πολύ μεγαλύτερη.
- Συμμετέχει με 19% στο σύνολο των εξαγωγών ελληνικών προϊόντων και μόνο με 11% στο σύνολο των εισαγωγών.
- Εξασφαλίζει κατά το μεγαλύτερο μέρος τις ανάγκες διατροφής του πληθυσμού της χώρας.
- Εξασφαλίζει το σύνολο σχεδόν της απαιτούμενης πρώτης ύλης από τις γεωργικές βιομηχανίες της χώρας κα δημιουργεί τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων στους τομείς της μεταποίησης και εμπορίας

γεωργικών προϊόντων. Έτσι η αξία των γεωργικών προϊόντων είναι πολύ μεγαλύτερη εκείνης που προκύπτει από την αξία των παραγόμενων προϊόντων σε τιμές παραγωγού.

- Συμβάλλει στη διατήρηση του κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντος στην ύπαιθρο χώρα, ιδιαίτερα στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές.
- Η σχέση φυτικής και κτηνοτροφικής παραγωγής συνεχίζει να είναι υπέρ της φυτικής.
- Η ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ε. και η αύξηση της κατανάλωσης ζωικών προϊόντων κατά τις τελευταίες δεκαετίες, συνέβαλαν στην ανατροπή του εμπορικού γεωργικού ισοζυγίου από πλεονασματικό σε ελλειμματικό.
- Το κόστος παραγωγής των προϊόντων συνεχίζει να είναι υψηλό, γεγονός που συνεπάγεται προβλήματα στην ανταγωνιστικότητά τους.
- Το αγροτικό εισόδημα παραμένει από τα χαμηλότερο του μέσου όρου της Ε.Ε.
- Η καλλιεργούμενη γη κατανέμεται σε έναν τεράστιο αριθμό εκμεταλλεύσεων με αποτέλεσμα το μικρό μέσο μέγεθος και τον πολυτεμαχισμό τους. Πάνω από το 90% των εκμεταλλεύσεων αυτών έχουν μέγεθος κάτω από 100 στρέμματα όταν το μέσο μέγεθος στην υπόλοιπη Ε.Ε.- 15 ξεπερνάει τα 200 στρέμματα.
- Το μικρό αυτό μέσο μέγεθος της καλλιεργούμενης γης σχετίζεται και με το μικρό μέσο οικονομικό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων, με αποτέλεσμα να περιορίζεται η χρήση σύγχρονων μέσων τεχνολογίας.
- Το ποσοστό των αγροτών του οικονομικά ενεργού πληθυσμού των αγροτικών περιοχών μειώνεται, κάτι που σημαίνει ότι οι επαγγελματίες αγρότες μετατρέπονται σταδιακά σε μειοψηφία και στις κατεχοχήν περιοχές τους. Το γεγονός αυτό δείχνει την αυξανόμενη στροφή μελών των αγροτικών οικογενειών στην άσκηση μη αγροτικών επαγγελμάτων στον τόπο τους. Η πολυαπασχόληση δηλαδή μετατρέπεται σε σημαντικό δομικό χαρακτηριστικό της απασχόλησης στον αγροτικό χώρο. Η αλλαγή αυτή στην επαγγελματική σύνθεση μαζί με τη γενικότερη βελτίωση του επιπέδου εκπαίδευσης του πληθυσμού της χώρας συνεπάγεται και αντίστοιχη βελτίωση του επιπέδου εκπαίδευσης του πληθυσμού των αγροτικών περιοχών. Τα δύο αυτά στοιχεία διαμορφώνουν ένα σημαντικά διαφορετικό περιβάλλον σε σχέση με το παρελθόν που μπορεί να επιδράσει θετικά στους αναπτυξιακούς σχεδιασμούς του μέλλοντος.

Σχετικά με τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό στον αγροτικό τομέα, σημειώνεται συνοπτικά ότι είναι πολλαπλάσιος του μέσου όρου της Ε.Ε., και περισσότερο γηρασμένος

(ΕΣΥΕ, Απογραφές Πληθυσμού, Εθνικοί Λογαριασμοί, 2000). Η αυξημένη αυτή γήρανση συναρτάται, εύλογα, με τη μείωση του αριθμού των νέων αγροτών. Επίσης, ως βασικοί φορείς της αγροτικής εργασίας φέρονται οι αρχηγοί των εκμεταλλεύσεων, καθώς η πολύ μεγάλη μείωση της κατηγορίας των συμβοηθούτων μελών της οικογένειας αλλάζει ριζικά τους συσχετισμούς εργασίας εντός της οικογένειας και μετατρέπει τις εκμεταλλεύσεις σε εκμεταλλεύσεις του ενός ατόμου. Λόγω λοιπόν της υποαπασχόλησης των μελών της αγροτικής οικογένειας είναι αυτονόητη η αναζήτηση λύσεων στην εξωαγροτική απασχόληση και γενικά την πολυαπασχόληση για τη συμπλήρωση του αναγκαίου για την αναπαραγωγή της οικογένειας εισοδήματος. Παράλληλα, η θέση των γυναικών - αγροτισσών, παρόλη τη βελτίωση, κυρίως κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες, διατηρεί τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής τους θέσης στην οικογένεια και την κοινωνία. Τέλος, ένα σημαντικό χαρακτηριστικό που ήλθε να προστεθεί στη δομή της απασχόλησης στον τομέα αποτελεί η πολυάριθμη παρουσία νομίμων και μη μεταναστών.

1.3. Προοπτικές της Ελληνικής γεωργίας

Ο αγροτικός τομέας, κοινωνικά, οικονομικά και πολιτισμικά, ήταν και παραμένει πολύ σημαντικός για την ευρύτερη κοινωνία. Ιδιαίτερα σήμερα, σε εποχή, αυξημένης ανεργίας, κοινωνικής αποδιάρθρωσης και περιβαλλοντικής διακινδύνευσης, η κοινωνική του βαρύτητα ξεπερνάει κατά πολύ τα συρρικνούμενα μεγέθη συμμετοχής του στην εθνική οικονομία και στην απασχόληση. Κι αυτό γιατί, ο αγροτικός τομέας αποτελεί κεντρικό πεδίο παραγωγής όχι μόνο υλικών αλλά και άυλων αγαθών, κρίσιμων για την κοινωνική - οικονομική και πολιτισμική συνέχεια αγροτικών περιοχών και όχι μόνο. Αναγνωρίζοντας την πολλαπλή αυτή σημασία του αγροτικού τομέα, κάθε σχέδιο για το μέλλον του πρέπει να ξεκινά από αυτό το δεδομένο, να λαμβάνει υπόψη την πολυμορφία και τη συνθετότητά του και να διατυπώνει τις προτεραιότητες και κατευθύνσεις πολιτικής κατά τρόπο που να επιτρέπουν στον τομέα να ανταποκριθεί στα σύγχρονα «αιτήματα» της ευρύτερης κοινωνίας πέρα από τις συγκυριακές διατυπώσεις αναγκών και πολιτικών.

Ορισμένα βασικά στοιχεία ενός συνεκτικού στρατηγικού σχεδιασμού πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα ακόλουθα:

- Οι χρόνιες παραλείψεις και οι μεγάλες αλλαγές που έγιναν σε σύντομο χρόνο, επιβάλλουν οι σχεδιασμοί για πολιτικές που θα συμβάλλουν στη λύση των προβλημάτων να μην «εκβιασθούν» χρονικά αλλά να έχουν επαρκή χρονική εμβέλεια, ως απαραίτητη

μεταβατική περίοδο.

- Η συνθετότητα του προβλήματος και κύρια η πολυμορφία του τομέα επιβάλλει σύνθετες / εξειδικευμένες λύσεις, πέρα από τα γενικά και οριζόντια μέτρα και πολιτικές.
- Η γεωοικονομική σύνθεση της χώρας και του αγροτικού χώρου αλλά και οι σύγχρονες ανάγκες της ευρύτερης κοινωνίας, επιβάλλουν υπέρβαση, σε κάποιες περιπτώσεις, του όρου «ανταγωνιστικότητα» με τη στενή του έννοια. Εδώ επιβάλλεται να διερευνηθεί η μετάβαση σε μια βιώσιμη αγροτική κοινωνία, με μια παραγωγή που σέβεται τον καταναλωτή, το περιβάλλον και επιτρέπει την αναπαραγωγή της τοπικής κοινωνίας.
- Η συρρίκνωση των βασικών μεγεθών του αγροτικού τομέα, μετατρέπει τον τομέα αυτό σε μέρος ενός νέου όλου, αυτού της υπαίθρου, έτσι ώστε το μέλλον της αγροτικής οικογενειακής εκμετάλλευσης και τα μέτρα που την αφορούν να εντάσσονται σε ευρύτερους περιφερειακούς σχεδιασμούς κινητοποίησης και σύνθεσης πόρων.

Πέρα από τις γενικές/ κεντρικές αυτές κατευθύνσεις, τα μέτρα και οι πολιτικές για ένα σχεδιασμό του μέλλοντος της ελληνικής γεωργίας, απορρέουν από τα βασικά ζητήματα που θέτουν τα προβλήματα που αναφέρθηκαν στην περιγραφή της σημερινής κατάστασης. Ένα, ίσως το πιο σημαντικό, σύγχρονο δίλημμα που τίθεται για το μέλλον του αγροτικού τομέα είναι ο συνδυασμός μίας διεθνώς ανταγωνιστικής αγροτικής παραγωγής που ταυτόχρονα να είναι φιλική στον άνθρωπο και το περιβάλλον. Οι διεθνείς εξελίξεις ωθούν προς την κατεύθυνση της ανταγωνιστικής παραγωγής, πράγμα που προϋποθέτει μείωση του κόστους παραγωγής, που μπορεί να προκύψει από τη μεγέθυνση των εκμεταλλεύσεων, τη μαζικότερη χρήση σύγχρονων τεχνολογικών μέσων και τη μείωση της απασχόλησης, ωθούν δηλαδή προς μία σύγχρονη επιχειρηματική γεωργία μεγάλης κλίμακας. Οι κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις μιας τέτοιας επιλογής είναι επίσης προφανείς.

Από την άλλη πλευρά, τίθεται το αίτημα για μια πολυλειτουργική γεωργία και παραγωγή φιλική για τον άνθρωπο και το περιβάλλον. Η γεωργία αυτή, πέρα από την παραγωγή, θα θέτει στους κεντρικούς στόχους της, τη διατήρηση μιας κρίσιμης μάζας ανθρώπινου και παραγωγικού δυναμικού, ως φορέων του αναγκαίου εκείνου κοινωνικού και πολιτισμικού δικτύου με την ευρύτερη δυνατή γεωγραφική διασπορά στην ύπαιθρο. Το αίτημα αυτό προϋποθέτει τη διατήρηση αγροτικών οικογενειακών μικρο-μονάδων. Αυτό σημαίνει ότι η αναπαραγωγή των αγροτικών οικογενειών δε θα γίνεται μόνο στη βάση παραγωγής ανταγωνιστικών προϊόντων, αλλά και στη βάση της απασχόλησης, του συνολικού εισοδήματος και άρα του επιπέδου

διαβίωσής τους. Έτσι, η αγροτική εκμετάλλευση, όπου αυτό θα απαιτείται, θα εντάσσεται πλέον ως πηγή ενός τμήματος του συνολικού οικογενειακού εισοδήματος, το οποίο θα συγκροτείται από περισσότερα πεδία απασχόλησης και εισοδήματος.

Είναι σαφές ότι είτε η μία είτε η άλλη επιλογή θα στηρίζονται από διαφορετικά μέτρα και πολιτικές. Όπως επίσης είναι αυτονόητο ότι η κάθε μία θα παράγει δυναμικές, η διάχυση των οποίων θα έχει αλυσιδωτές επιπτώσεις σε όλα τα επίπεδα της λειτουργίας του αγροτικού χώρου. Μέσα από τέτοιες κεντρικές επιλογές και με υπόβαθρο την πολλαπλότητα του αγροτικού τομέα που περιγράφηκε παραπάνω, η ελληνική κοινωνία και πολιτεία οφείλει να διαμορφώσει το όραμά της για τον επιθυμητό και άρα επιδιωκόμενο αγροτικό τομέα του μέλλοντος και να θέσει τις αναγκαίες προτεραιότητες στις πολιτικές της.

Θεωρούμε ότι η πολυμορφία και οι ιδιαιτερότητες του αγροτικού τομέα, επιβάλλουν έναν σχεδιασμό με βάση την πολυεπίπεδη διαίρεσή του κατά γεωοικονομικές και παραγωγικές ενότητες, όπως ορίζονται από τα βασικά χαρακτηριστικά τους, με στόχο μια θεσμικά υποστηριζόμενη γεωργία, στη βάση μιας στοχοθετημένης πολιτικής, πολλαπλής κατεύθυνσης. Τα βασικά χαρακτηριστικά των επιμέρους ενοτήτων και μέσα σε αυτές των πιθανών υποενοτήτων θα ορίζουν τις ανάγκες που οφείλονται να καλυφθούν και κατ' επέκταση και το εύρος και σύνθεση των μέτρων και των πολιτικών που θα εξυπηρετήσουν, σύμφωνα με τις στοχεύσεις και τις προτεραιότητες που θέτουν η ευρύτερη κοινωνία και πολιτεία.

Ένα πρώτο επίπεδο διαίρεσης του συνολικού αγροτικού τομέα, όπως προκύπτει κι από τον πολλαπλασιασμό και την εμβάθυνση των διαφορών τους κατά τα τελευταία χρόνια, είναι αυτή μεταξύ της γεωργίας των ορεινών - μειονεκτικών και μικρο-νησιωτικών περιοχών ως μιας πολύμορφης κατηγορίας και της γεωργίας των πεδινών περιοχών ως δεύτερης. Είναι προφανές ότι πρόκειται για δύο κατηγορίες που περιλαμβάνουν μια σειρά από υποενοότητες με σημαντικές διαφορές. Αυτό που τις σχηματοποιεί ως βασικές κατηγορίες είναι η ανάδειξη ορισμένων γενικά παραδεκτών κοινών χαρακτηριστικών, όπως π.χ. φτώχεια, εγκατάλειψη, γήρανση και χαμηλή παραγωγικότητα για τις ορεινές - μειονεκτικές και μικρονησιωτικές περιοχές, ενώ μεγάλη παραγωγή, αγροτικός πλούτος, επιδοτήσεις, μαζική χρήση εισροών και καταστροφή του περιβάλλοντος για τη γεωργία των πεδινών περιοχών. Προφανώς, η σχηματοποίηση αυτή δεν ανταποκρίνεται πάντα στην πραγματικότητα.

Αναφερόμενοι στη γεωργία των ορεινών-μειονεκτικών και μικρο-νησιωτικών περιοχών, σημειώνεται ότι με βάση το κοινωνικό ζητούμενο της συνέχισης /αναζωογόνησης της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτισμικής λειτουργίας των περιοχών αυτών, η χρόνια προβληματικότητά τους επιβάλλει τη διαρκή και πολύμορφη στήριξη των αντίστοιχων οικογενειακών και οικιστικών

πυρήνων. Στο οικονομικό πεδίο είναι προφανές ότι η, κατά βάση, γεωργία μικρής κλίμακας, με κατά τεκμήριο, γερασμένο αρχηγό, χαμηλή χρήση τεχνολογίας και ελάχιστη απασχόληση, δύσκολα μπορεί να ανταποκριθεί στο στόχο της ανταγωνιστικής παραγωγής, χωρίς ωστόσο να την αποκλείει κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις. Εδώ το εισόδημα από την αγροτική παραγωγή μπορεί να αποτελεί μέρος μόνο ενός συνολικού οικογενειακού εισοδήματος. Συνεπώς, προέχει η δημιουργία νέων πεδίων απασχόλησης και εισοδήματος στις περιοχές αυτές, όπως οι διάφορες μορφές τουρισμού, τα προγράμματα διαχείρισης του περιβάλλοντος και άλλες εναλλακτικές μορφές οικονομικών δραστηριοτήτων. Οι στόχοι αυτοί μπορούν να προωθηθούν με εξειδικευμένες πολιτικές που θα εμπεριέχουν και κοινωνικά κριτήρια. Παράλληλα, η ανάπτυξη πεδίων κοινωνικής πολιτικής και πολιτισμού και των αναγκαίων υποδομών επικοινωνίας και προσβάσεων προς τα αστικά κέντρα και τα κέντρα υπηρεσιών για τους πληθυσμούς αυτούς είναι, ασφαλώς, αυτονόητη.

Σε ό,τι αφορά τη γεωργία στις πεδινές περιοχές, και όπως τονίσθηκε παραπάνω, βρίσκεται σήμερα στο επίκεντρο μιας βαθιάς κρίσης που προέκυψε από τη παραγωγική ευφορία των δεκαετιών του 1970 και 1980. Η στρεβλή ανάπτυξη στις δεκαετίες αυτές, η έντονη εξειδίκευση των εκμεταλλεύσεων, εντατικοποίηση της παραγωγής με την υπερβολική χρήση σύγχρονων τεχνολογικών μέσων και η κατάρρευση των συλλογικών θεσμών στήριξης οδήγησαν σε υπερχρέωση, αδυναμία αυτοχρηματοδότησης και διαρκή προσδοκία για επιδότηση. Δεν παύει, βέβαια, ο χώρος αυτός να αποτελεί το βασικό φορέα της αγροτικής παραγωγής στη χώρα και να περιλαμβάνει και εκμεταλλεύσεις που μπορούν να θεωρηθούν ανταγωνιστικές. Δίπλα, βέβαια, σε αυτές που αποτελούν μια μικρή μειοψηφία, υπάρχει και ο πολύ μεγάλος αριθμός των μικρών και μεσαίων εκμεταλλεύσεων. Η ανισότητα αυτή στο μέγεθος των αγροτικών εκμεταλλεύσεων και στις διαπραγματευτικές δυνατότητές τους στο πεδίο της αγοράς, τα διαφορετικά μεγέθη των προβλημάτων και οι προοπτικές τους, αποτελούν ένα σημαντικό πεδίο αναζήτησης για πολιτικές και μέτρα που θα ανταποκρίνονται στις διαφορετικές τους ανάγκες.

Αυτό που είναι βέβαιο, είναι ότι οι μικρές και μεσαίες εκμεταλλεύσεις των πεδινών περιοχών δύσκολα μπορούν να ανταποκριθούν στο αίτημα για ανταγωνιστική και μάλιστα σε διεθνές επίπεδο, παραγωγή. Μπορούν όμως, με στοχοθετημένη στήριξη να συμβάλλουν σε ορισμένους αγροτοπεριβαλλοντικούς στόχους ώστε να μειώσουν την υπερβολική χρήση των χημικών εισροών και γενικά να παράγουν κατά τρόπο ασφαλή για τους καταναλωτές και φιλικό για το περιβάλλον.

Πρόσφορες πολιτικές για τις εκμεταλλεύσεις αυτές μπορούν επίσης να είναι: η επάνοδος σε πολυκαλλιεργητικές και συμβατικές μεθόδους παραγωγής όπου είναι δυνατόν, η εισαγωγή νέων γεωκλιματικά κατάλληλων καλλιεργειών με άμεσο σχεδιασμό των δικτύων εμπορίας και διάθεσης, η εισαγωγή συνδυαστικών με τις ανάγκες των ορεινών-ημιορεινών περιοχών καλλιεργειών ή τις ανάγκες των αστικών κέντρων (αγροτική παραγωγή περιιαστικού χαρακτήρα). Επιμέρους στόχοι και μέτρα, όπως π.χ. η δημιουργία πεδίων απασχόλησης και εκτός της εκμετάλλευσης που αναφέρθηκαν για τις ορεινές-ημιορεινές και μειονεκτικές περιοχές ισχύουν και για τις εκμεταλλεύσεις αυτές.

Το ζητούμενο και εδώ, δηλαδή, για ένα οικογενειακό εισόδημα, ως σύνθεση διαφόρων πηγών, είναι επιβεβλημένο. Το ίδιο επιβεβλημένο, βέβαια, είναι για όλες τις περιπτώσεις των μικρών και γενικά των διαπραγματευτικά αδύναμων εκμεταλλεύσεων, η ενίσχυση παλαιών ή η αναζήτηση νέων μορφών συλλογικής δράσης.

Αντίθετα οι μεγάλες εκμεταλλεύσεις, με τη διαθέσιμη γη, τον υψηλό βαθμό τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και την πολύ μεγάλη παραγωγικότητα, σε συνδυασμό με το υψηλό ποσοστό των νέων σε ηλικία αρχηγών, μπορούν να αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό ακόμα και υπό όρους συρρίκνωσης της επιδοματικής πολιτικής της Ε.Ε. Σε κάθε περίπτωση, προέχει μια ολοκληρωμένη ελεγκτική διαδικασία στη χρήση των εισροών και στην ποιότητα των προϊόντων (ολοκληρωμένη αγροτική παραγωγή - ΚΟΓΠ).

Παράλληλα με τις παραδοσιακές μορφές οργάνωσης της παραγωγής, είναι κρίσιμη για την σημερινή εποχή της αποθέωσης του εντατικοποιημένου προτύπου παραγωγής, η πιο συγκεκριμένη και οργανωμένη ενίσχυση των εναλλακτικών μορφών παραγωγής αγροτικών προϊόντων. Η παραγωγή προϊόντων με βιολογικές μεθόδους που δε θα βλάπτουν την υγεία των καταναλωτών και δε θα δρουν καταστροφικά για τους πόρους και το περιβάλλον προβλέπεται ότι θα αποτελέσει ένα από τα κεντρικά αιτήματα του άμεσου μέλλοντος. Η ανάπτυξη των μορφών αυτών παραγωγής πρέπει να είναι και στοχευμένη και μετρήσιμη.

Τέλος, είναι εύλογο ότι κάθε στρατηγικός σχεδιασμός για το μέλλον του αγροτικού τομέα, προϋποθέτει και μια ουσιαστικότερη παρέμβαση στο ζήτημα των χρήσεων γης, διευκόλυνση

εισόδου νέων αγροτών, συνολικό ανασχεδιασμό και προώθηση με κάθε δυνατό τρόπο των συλλογικών μορφών δράσης αλλά και τη δημιουργία ή ενίσχυση των κατάλληλων θεσμών οργάνωσης, εμπορίας, διάθεσης των προϊόντων, καθώς και την ανάπτυξη της αγροτικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, της σύνδεσης της αγροτικής έρευνας με την παραγωγή, τη συμβουλευτική στήριξη των αγροτών, τον εκσυγχρονισμό των ελεγκτικών μηχανισμών, ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων κλπ.

2. Βιολογική γεωργία

2.1. Εισαγωγή

Η αυξανόμενη τελευταία ευαισθητοποίηση του κόσμου για προστασία του φυσικού περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την απαίτηση μιας μεγάλης μερίδας καταναλωτών για την παραγωγή υγιεινών και ασφαλών τροφίμων, απαλλαγμένων από φυτοφάρμακα και τοξικές ουσίες, έχουν δημιουργήσει πλέον τις βασικές προϋποθέσεις για τη διάδοση των βιολογικών καλλιεργειών.

Έτσι λοιπόν, καθώς μεγαλώνει η ζήτηση βιολογικών προϊόντων σε Ευρωπαϊκό επίπεδο και ένα σοβαρό εμπορικό κύκλωμα αρχίζει να αναπτύσσεται, το ενδιαφέρον γι' αυτό το σύστημα παραγωγής γίνεται όλο και πιο έντονο και η βιολογική γεωργία αποτελεί πλέον μια νέα πραγματικότητα.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση προκειμένου να εξασφαλιστεί το γνήσιο της βιολογικής παραγωγής και τη σήμανση αντίστοιχα ενός προϊόντος ως "βιολογικό", ενέκρινε τον Κανονισμό 2092/91 σχετικά με το βιολογικό τρόπο παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα προϊόντα και είδη διατροφής.

Η περιβαλλοντική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει "αγκαλιάσει" το χώρο αυτό της γεωργίας, θεσμοθετώντας κίνητρα για την παραπέρα εξάπλωσή του. Για το λόγο αυτό συμπεριλαμβάνει με σαφήνεια την έννοια της βιολογικής και στον Κανονισμό 2078/92 όπου προβλέπονται ενισχύσεις για τους αγρότες που αποφασίζουν να εφαρμόσουν τις αρχές της, με στόχο να κάνει το γεωργό εκτός από παραγωγό και έναν συνειδητοποιημένο, ευυπόληπτο και ευαισθητοποιημένο πολίτη σε θέματα περιβάλλοντος.

Επειδή λοιπόν τα προϊόντα της βιολογικής καλλιέργειας τυγχάνουν ιδιαίτερης εκτίμησης από τους καταναλωτές, η βιολογική γεωργία αξίζει ιδιαίτερης προσοχής και μεταχείρισης από την πολιτεία και τους οργανωμένους φορείς και μεγάλης εμβάθυνσης στις πτυχές και τη φιλοσοφία της.

Στην Ελλάδα οι βιολογικές καλλιέργειες αποτελούν μια πρόκληση. Οι ήπιες κλιματολογικές συνθήκες, η μικρότερη ρύπανση με αγροχημικά και οι οικογενειακής μορφής γεωργικές εκμεταλλεύσεις σε μικρές εκτάσεις, ευνοούν την παραγωγή βιολογικών προϊόντων με καλές οργανοληπτικές ιδιότητες που απολαμβάνουν και καλύτερες τιμές από τα συμβατικά. Πρέπει λοιπόν η βιολογική γεωργία να αντιμετωπιστεί με ιδιαίτερη σοβαρότητα από όλους τους φορείς και με τη βοήθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αξιοποιηθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Η βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία εννοείται μια ολοκληρωμένη πρόταση παραγωγής οικολογικού προσανατολισμού, σύμφωνα με την οποία οι παράγοντες που καθορίζουν την ποιότητα και την ποσότητα των παραγόμενων προϊόντων αντιμετωπίζονται συνολικά. Το σύστημα αυτό σέβεται τη φύση και προσπαθεί να συνεργάζεται μαζί της. Στο πλαίσιο αυτό χρησιμοποιεί ήπιες τεχνικές κατεργασίας της γης και προϊόντα φυτοπροστασίας και λίπανσης που δεν αποτελούν κίνδυνο για το περιβάλλον. Δεν αποτελεί την επιστροφή στην "εποχή του λίθου", αλλά αξιοποιεί κάθε σύγχρονη γνώση στο βαθμό που λειτουργεί σε αρμονία με τις φυσικές διαδικασίες για να παράγει προϊόντα με εξαιρετικές οργανοληπτικές ιδιότητες και πάνω απ' όλα "καθαρά". Είναι μια ολιστική φιλοσοφική προσέγγιση, με στόχους την παραγωγή γεωργικών προϊόντων χωρίς χημικά κατάλοιπα και την ανάπτυξη μεθόδων παραγωγής φιλικών προς το περιβάλλον με έμφαση στη διατήρηση της γονιμότητας του εδάφους.

Αυτό πάντως που πρέπει να επισημανθεί είναι το γεγονός πως η υιοθέτηση της διαφορετικής αυτής αντίληψης στη γεωργική παραγωγή, προϋποθέτει και τη διαμόρφωση μιας βαθιάς οικολογικής συνείδησης από πλευράς παραγωγών αλλά και προσπάθειες για να αλλάξει το μοντέλο κατανάλωσης που ακολουθείται σήμερα και δίνει έμφαση κυρίως στην εμφάνιση του προϊόντος που καταναλώνεται και λιγότερο στην ποιότητά του.

2.2. Ορισμός Βιολογικής Γεωργίας

Αν θελήσουμε να δώσουμε έναν ορισμό της βιολογικής γεωργίας θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι ένα σύστημα διαχείρισης και παραγωγής αγροτικών προϊόντων που στηρίζεται σε φυσικές διεργασίες, στη μη χρησιμοποίηση χημικών συνθετικών λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων και στη χρήση εναλλακτικών προς τη χημική μεθόδων αντιμετώπισης

εχθρών, ασθενειών και ζιζανίων, καθώς και στη χρησιμοποίηση τεχνικών παραγωγής, όπως η αμειψισπορά και η ανακύκλωση φυτικών και ζωικών υπολειμμάτων που διατηρούν τη φυσική ισορροπία και τη νομιμότητα του εδάφους.

Σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει η Διεθνής Ομοσπονδία Κινήματων Βιολογικής Γεωργίας (International Federation of Organic Agriculture Movements - IFOAM), «η βιολογική γεωργία αποτελεί έναν οικολογικά, κοινωνικά και οικονομικά μακροπρόθεσμο βιώσιμο τρόπο άσκησης της γεωργίας».

Η βιολογική γεωργία βασίζεται κυρίως:

- Στην χρησιμοποίηση κατά το δυνατόν ανανεώσιμων φυσικών πόρων σε τοπικό επίπεδο, στην δυναμικότητα του εδάφους σε οργανική ουσία και θρεπτικά στοιχεία και στη βιοποικιλότητα του οικοσυστήματος που αποτελεί και τον κύριο παράγοντα στη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας του.
- Στην χρησιμοποίηση ιθαγενών ανθεκτικών φυτών και φυλών ζώων που έχουν προσαρμοστεί στις τοπικές συνθήκες καθώς και στην κατάλληλη επιλογή καλλιεργητικών τεχνικών και εναλλαγή καλλιεργειών, με προτίμηση στα μεικτά συστήματα γεωργίας (συνύπαρξη φυτικής και ζωικής παραγωγής στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις).

2.3. Βασικές Αρχές - Στόχοι της Βιολογικής Γεωργίας

Οι βασικές αρχές – στόχοι της βιολογικής γεωργίας έτσι όπως εκφράζονται από την IFOAM, είναι οι ακόλουθες:

- να παράγει τροφές υψηλής θρεπτικής αξίας σε επαρκή ποσότητα,
- να αλληλεπιδράσει με εποικοδομητικό και ζωτικό τρόπο σε όλα τα φυσικά συστήματα και κύκλους,
- να ενθαρρύνει και να αυξήσει τους βιολογικούς κύκλους στα γεωργικά συστήματα, συμπεριλαμβανομένων μικροοργανισμών της εδαφικής χλωρίδας και πανίδας των φυτών και των ζώων,
- να διατηρήσει και να αυξήσει μακροπρόθεσμα τη γονιμότητα του εδάφους,
- να χρησιμοποιήσει, όσο το δυνατόν, ανανεώσιμες πηγές σε γεωργικά συστήματα οργανωμένα σε τοπικό επίπεδο,

- να εργαστεί, όσο το δυνατό, μέσα σε κλειστό σύστημα σε σχέση με την οργανική ουσία και τα θρεπτικά στοιχεία,
- να εργαστεί με ουσίες και υλικά που μπορούν να ξαναχρησιμοποιηθούν ή να ανακυκλωθούν στο αγρόκτημα ή κάπου αλλού,
- να προσφέρει στα εκτρεφόμενα ζώα συνθήκες ζωής τέτοιες που θα επιτρέψουν την ανάπτυξη των βασικών πλευρών της έμφυτης συμπεριφοράς τους,
- να ελαχιστοποιήσει όλες τις μορφές ρύπανσης, που είναι αποτέλεσμα της γεωργικής πρακτικής,
- να διατηρήσει τη γενετική ποικιλομορφία των γεωργικών οικοσυστημάτων, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας των φυτών και των άγριων ζώων,
- να προσφέρει στους αγρότες παραγωγούς διαβίωση σύμφωνη με τα ανθρώπινα δικαιώματα των Ηνωμένων Εθνών, να καλύψει τις βασικές τους ανάγκες και να τους παρέχει επαρκές εισόδημα και ικανοποίηση από την εργασία τους σε ένα ασφαλές εργασιακό περιβάλλον,
- να εξετάσει τον ευρύτερο κοινωνικό και οικολογικό αντίκτυπο των αγροοικοσυστημάτων.

2.4. Βιολογικά Προϊόντα – Ορισμός και Βασικά Χαρακτηριστικά

Η χρησιμοποίηση του όρου "βιολογικό" για τη σήμανση και τη διαφήμιση των γεωργικών προϊόντων και ειδών διατροφής επί του παρόντος περιορίζεται σε αυτά τα προϊόντα που έχουν παραχθεί σύμφωνα με τις αρχές παραγωγής και τους κανόνες μεταποίησης οι οποίοι καθορίζονται στον Κανονισμό 2092/91 και τις τροποποιήσεις που έχει υποστεί. Αναζητώντας στους Κανονισμούς το τι είναι τόσο βιολογική γεωργία όσο και βιολογικό προϊόν διαπιστώνει κανείς ότι δεν υπάρχει σαφής καθορισμός του βιολογικού προϊόντος.

Σύμφωνα με τον Κανονισμό 2092/91: ένα προϊόν θεωρείται ότι φέρει ενδείξεις που αναφέρονται στον βιολογικό τρόπο παραγωγής όταν στη σήμανση, τη διαφήμιση ή τα εμπορικά έγγραφα, το προϊόν, τα συστατικά του ή οι πρώτες ύλες ζωοτροφών χαρακτηρίζονται από τις ενδείξεις που χρησιμοποιούνται σε κάθε κράτος μέλος και επιτρέπουν στον αγοραστή να συμπεραίνει ότι το προϊόν, τα συστατικά του ή οι πρώτες

ύλες παρήχθησαν σύμφωνα με τους κανόνες παραγωγής που αναφέρονται στο άρθρο 6 και, ειδικότερα με τους εξής όρους, ή με τα συνήθως χρησιμοποιούμενα παράγωγά τους, (όπως βιο-, οικο- κ.λπ.) ή συντμήσεις αυτών, μόνο ή σε συνδυασμό, εφόσον οι εν λόγω όροι δεν εφαρμόζονται σε γεωργικά προϊόντα που περιέχονται σε τρόφιμα ή πρώτες ύλες ζωοτροφών ή προφανώς δεν έχουν καμία σχέση με τον τρόπο παραγωγής.

Στην απλή καθομιλουμένη λοιπόν θα "μεταφράζαμε" τον ορισμό του βιολογικού προϊόντος κάπως έτσι: Βιολογικό προϊόν είναι αυτό που καλλιεργείται σύμφωνα με τις μεθόδους της βιολογικής γεωργίας. Δηλαδή χωρίς τη χρησιμοποίηση χημικών και συνθετικών λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, όπως λιπάσματα, παρασιτοκτόνα, ζιζανιοκτόνα, ορμόνες, φυτοφάρμακα, κ.α σε όλα τα στάδια της παραγωγής. Το βιολογικό προϊόν μπορεί να είναι ένα μη μεταποιημένο γεωργικό προϊόν φυτικής προέλευσης π.χ. φρούτα, λαχανικά, πατάτες, ντομάτες, σιτάρι, βαμβάκι, κ.α. καθώς επίσης και ένα είδος τροφίμου που κυρίως αποτελείται από ένα ή περισσότερα συστατικά φυτικής προέλευσης π.χ. λάδι, αλεύρι, μαρμελάδα, τοματοπολτός, ζυμαρικά, είδη αρτοποιίας κ.α.

Κανένα προϊόν δεν διατίθεται στο εμπόριο ως "βιολογικό" χωρίς να έχει ελεγχθεί και να πιστοποιηθεί. Κάθε χώρα υποδεικνύει μια ή περισσότερες αρμόδιες αρχές ή εγκρίνει ιδιωτικούς οργανισμούς με σκοπό τον έλεγχο και την πιστοποίηση των βιολογικών προϊόντων ενώ ταυτόχρονα ορίζει μια αρχή υπεύθυνη για την έγκριση και την επίβλεψη.

Τα βιολογικά προϊόντα είναι βέβαια αποτέλεσμα ελεγχόμενης παραγωγικής διαδικασίας ως προς τα χημικά και τα φάρμακα, αλλά πρωτίστως πρέπει να πληρούν τις απαιτήσεις περί ποιότητας που ισχύουν για όλα τα τρόφιμα (ένα βιολογικό προϊόν είναι απαλλαγμένο από συνθετικά αγροχημικά, αλλά δεν είναι κατ' ανάγκην και εύγευστο. η νοστιμιά του τροφίμου, εκτός των άλλων, είναι άμεση συνάρτηση της ποικιλίας που καλλιεργεί ο αγρότης). Τα βιολογικά προϊόντα περιέχουν λιγότερο νερό σε σχέση με τα συμβατικά, και περισσότερες θρεπτικές ουσίες, βιταμίνες και ιχνοστοιχεία γύρω στο 20%-30% (Φωτόπουλος, Κρυστάλλης, 2003).

Όλα τα βιολογικά προϊόντα που πωλούνται σε καταστήματα πρέπει να είναι συσκευασμένα και να έχουν την ένδειξη "προϊόν βιολογικής γεωργίας" ή "προϊόν βιολογικής γεωργίας σε μεταβατικό στάδιο". Δεν επιτρέπεται να πωλούνται χύμα, π.χ., σε καφάσι. Είναι δικαίωμά μας να ζητήσουμε να μάθουμε το όνομα του παραγωγού από τον

οποίο προμηθεύτηκαν τα προϊόντα. Μόνο όταν αγοράζουμε κατευθείαν από το κτήμα του παραγωγού, μπορούμε να τα αγοράσουμε εκτός συσκευασίας. Τα παραδοσιακά προϊόντα δεν σημαίνει ότι είναι και βιολογικά.

Όσον αφορά στα εισαγόμενα προϊόντα, αυτά πρέπει να φέρουν το σήμα και τον κωδικό του οργανισμού πιστοποίησης στη χώρα προέλευσης. Οι Ευρωπαϊκοί Οργανισμοί Πιστοποίησης καταγράφονται κάθε χρόνο από την Ευρωπαϊκή Ένωση και αποστέλλονται στα Υπουργεία Γεωργίας όλων των χωρών.

Οι εγκεκριμένοι οργανισμοί πιστοποίησης ελέγχουν αν ένα προϊόν έχει παραχθεί σύμφωνα με το βιολογικό τρόπο παραγωγής που ορίζει η κοινοτική νομοθεσία, χωρίς να υπεισέρχονται σε θέματα ποιότητας.

1. Τα βιολογικά προϊόντα, με εξαίρεση το κρασί του οποίου η τιμολόγηση παρουσιάζει μεγάλες διακυμάνσεις, πωλούνται ακριβότερα από τα συμβατικά. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ένα βιολογικό προϊόν μπορεί να έχει τη διπλάσια τιμή από το αντίστοιχο συμβατικό. Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ότι το κόστος παραγωγής των βιοκαλλιεργητών είναι υψηλότερο από αυτό των συμβατικών παραγωγών, καθώς η κλίμακα παραγωγής είναι μικρότερη εξαιτίας της μη εντατικής καλλιέργειας με αγροχημικά. Επίσης, μια γεωργική μονάδα που καλλιεργείται με βιολογικές μεθόδους, απαιτεί κατά μέσο όρο 10%-20% περισσότερη εργασία από ότι μια αντίστοιχη που καλλιεργείται με σύγχρονη – συμβατική μέθοδο, με αποτέλεσμα να επιβαρύνεται η τιμή του βιολογικού προϊόντος (Φωτόπουλος, 2000).

2.5. Παρασκευή βιολογικών προϊόντων

Ως παρασκευή νοούνται όλες οι διεργασίες που υφίστανται (και σύμφωνα με τον Κανονισμό 2092/91) τα βιολογικά προϊόντα μετά την παραγωγή τους στον αγρό. Έτσι, παρασκευαστικές δραστηριότητες είναι η μεταποίηση και η τυποποίηση, αλλά και η συντήρηση, η αλλαγή, ή τοποθέτηση επισήμανσης κ.λ.π.

Επομένως σχηματοποιούνται δύο κατηγορίες μεταποιητών:

- Οι παραγωγοί - μεταποιητές, των οποίων οι γεωργικές επιχειρήσεις είναι

καθετοποιημένες, δηλαδή τυποποιούν ή / και μεταποιούν τα προϊόντα που παράγουν στον αγρό.

- Οι μεταποιητές που επεξεργάζονται πρώτες ύλες βιολογικής γεωργίας που προέρχονται εκτός της επιχείρησης.

Η σημαντική αύξηση που παρουσίασε ο αριθμός των μεταποιητών αντικατοπτρίζει τις σημαντικές προόδους στο κύκλωμα εμπορίας και διάθεσης των βιολογικών προϊόντων, αλλά και την όλο και μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση του καταναλωτικού κοινού.

Οι μεταποιητικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο χώρο των βιολογικών προϊόντων έχουν κομβική σημασία στο κύκλωμα παραγωγής - εμπορίας των βιολογικών προϊόντων και ως εκ τούτου στη διάδοση και στην εδραίωση της βιολογικής γεωργίας, δεδομένου ότι αυτές αφενός απορροφούν τις γεωργικές πρώτες ύλες, αφετέρου τις προσφέρουν στον καταναλωτή ως τρόφιμα.

Το μεγαλύτερο μέρος των μεταποιητικών επιχειρήσεων δραστηριοποιούνται κατά κύριο λόγο στα φρούτα και τα λαχανικά, στο ελαιόλαδο και τις ελιές ενώ ακολουθούν δραστηριότητες σχετικές με το κρασί και τα προϊόντα δημητριακών.

Έχουμε επίσης τα βιολογικά ζωικά προϊόντα που δειλά δειλά κάνουν την εμφάνισή τους και αναμένεται να καταλάβουν σημαντικότερη θέση στα επόμενα χρόνια.

Ελπιδοφόρο πάντως είναι το γεγονός ότι χρόνο με το χρόνο, ολοένα και διευρύνεται η ποικιλία των βιολογικών προϊόντων και σήμερα ο καταναλωτής μπορεί να βρει, τουλάχιστον σε εξειδικευμένα καταστήματα, όλα τα προϊόντα που χρειάζεται για τη διατροφή του.

2.6. Μετάβαση από τη συμβατική μέθοδο στη βιολογική

Οι ενέργειες που απαιτούνται όταν ένας παραγωγός ενδιαφέρεται να μετατρέψει την καλλιέργειά του από συμβατική σε βιολογική, περιλαμβάνουν τα εξής στάδια: ο παραγωγός πρέπει να έρθει σε επαφή με κάποιον από τους εγκεκριμένους Οργανισμούς Ελέγχου και Πιστοποίησης, όπου θα υποβάλει τη σχετική αίτηση. Γίνεται η πρώτη

επίσκεψη του ελεγκτή στο αγρόκτημα και συμπληρώνονται τα απαραίτητα σχετικά έντυπα και ερωτηματολόγια από κοινού με τον ελεγκτή. Στη συνέχεια, ο ελεγκτής συντάσσει έκθεση, την οποία μαζί με τα προηγούμενα έντυπα και αφού ο παραγωγός συμφωνήσει με τους όρους και τις υποχρεώσεις που συνεπάγεται η βιολογική καλλιέργεια, υποβάλλονται προς την τεχνική επιτροπή του Οργανισμού Ελέγχου, η οποία θα δώσει την οριστική απάντηση για το πώς θα χαρακτηριστεί ο παραγωγός. Τέλος, σύμφωνα με το παράρτημα Ι του Κανονισμού (ΕΟΚ) 2092/91, για μία καλλιέργεια που ξεκινάει σαν βιολογική μεσολαβεί υποχρεωτικά ένα χρονικό διάστημα (μεταβατική περίοδος), η διάρκεια του οποίου είναι τουλάχιστον δύο χρόνια πριν από τη σπορά (για τις ετήσιες καλλιέργειες), ή τουλάχιστον τρία χρόνια πριν την πρώτη συγκομιδή (για τις πολυετείς καλλιέργειες). Μετά την έλευση της μεταβατικής περιόδου τα καλλιεργούμενα προϊόντα μπορούν πλέον να σημανθούν ως βιολογικά. Σημειώνεται ότι οι Οργανισμοί Ελέγχου και Πιστοποίησης μπορούν με την έγκριση της αρμόδιας αρχής (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων) να αποφασίσουν παράταση ή μείωση της περιόδου μετατροπής σε ορισμένες περιπτώσεις, λαμβάνοντας υπόψη την προγενέστερη χρήση των αγροτεμαχίων.

Για να διατηρηθεί η ευφορία και η βιολογική δραστηριότητα του εδάφους, οι βιοκαλλιεργητές χρησιμοποιούν διάφορες μεθόδους οργανικής λίπανσης. Στο παράρτημα II του Κοινοτικού Κανονισμού 2092/91 αναφέρονται εκτενώς τα προϊόντα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους βιοκαλλιεργητές ως λιπάσματα και βελτιωτικά του εδάφους.

Τα οργανικά λιπάσματα προέρχονται κυρίως από κοπριές, είτε από φυτικά υπολείμματα (καλαμιές, φλοιοί δέντρων, χόρτα, φυλλώματα κ.α.), είτε από ορυκτά στοιχεία. Η κοπριά από χορτοφάγα ζώα αποτελεί αξιόλογη λίπανση, αφού περιέχει όλα τα βασικά θρεπτικά στοιχεία για τα φυτά και ενισχύει τη μικροχλωρίδα του εδάφους. Οι μικροοργανισμοί και η οργανική ουσία που προσθέτει στο έδαφος είναι εξίσου σημαντικοί παράγοντες θρέψης για τις καλλιέργειες. Τα εδάφη βελτιώνουν την δομή τους, τα βαριά εδάφη γίνονται πιο ελαφριά κάτι που βοηθά την καλύτερη ανάπτυξη του ριζικού συστήματος και την κυκλοφορία αέρα, νερού και θρεπτικών στοιχείων. Ενώ τα αμμώδη εδάφη γίνονται πιο συνεκτικά μπορώντας να συγκρατήσουν μεγαλύτερες ποσότητες νερού και λιπάσματος για το καλοκαίρι πράγμα πολύ σημαντικό για τις ξηρικές καλλιέργειες. Κάνει τα στοιχεία που βρίσκονται στο έδαφος πιο προσιτά στο φυτό αποδεσμεύοντας τα από δυσδιάλυτες ενώσεις που είχαν σχηματίσει (Σιδηράς,

1997).

Η χλωρή λίπανση είναι μια άλλη κατηγορία λίπανσης για τις βιολογικές καλλιέργειες. Για τη χλωρή λίπανση χρησιμοποιούνται κυρίως ψυχανθή και σταυρανθή φυτά σε χλωρή κατάσταση, στο στάδιο της ανθοφορίας. Τα θρεπτικά συστατικά που περιέχει η χλωρή ύλη αφομοιώνονται σταδιακά από τα καλλιεργούμενα φυτά. Η χλωρή λίπανση εφοδιάζει το έδαφος κυρίως με άζωτο αλλά και άλλα θρεπτικά στοιχεία, ενισχύει τη βιολογία του και το προφυλάσσει από τη διάβρωση. Η χρήση του «κομπόστ» (compost), ως φυσικού μέσου λίπανσης, είναι αρκετά διαδεδομένη στους βιοκαλλιεργητές. Πρόκειται για ένα μείγμα οργανικών συστατικών φυτικής και ζωικής προέλευσης (υπολείμματα κήπου, κοπριά στάβλου, οργανικά υπολείμματα κουζίνας, άχυρα κ.α.), τα οποία συγκεντρώνονται από τους βιοκαλλιεργητές. Τα συστατικά αυτά με τη βοήθεια των μικροοργανισμών αποσυντίθενται, χωνεύονται και μετατρέπονται σε οργανικά υλικά, δίνοντας ένα ιδανικό προϊόν θρέψης για τη βιοκαλλιέργεια. Στη διάθεση των βιοκαλλιεργητών υπάρχουν και ποικίλα τυποποιημένα οργανικά λιπάσματα φυτικής ή ζωικής προέλευσης. Τα λιπάσματα αυτά ανταποκρίνονται στους κανόνες βιολογικής παραγωγής γεωργικών προϊόντων, έτσι όπως ορίζονται από τον Κοινοτικό Κανονισμό 2092/91.

Κατά τη μετάβαση από τη συμβατική μέθοδο καλλιέργειας στη βιολογική, πρώτος στόχος είναι η αναζωογόνηση του εδάφους, και απώτερος σκοπός η αποκατάσταση της βιολογικής ισορροπίας στο αγρόκτημα. Η υπερβολική λίπανση, ιδιαίτερα η αζωτούχος, αφομοιώνεται άμεσα από τα φυτά και έτσι αποδυναμώνεται η σημασία της διάσπασης των στοιχείων του εδάφους με τη μείωση των μικροοργανισμών του. Η διακοπή της χρήσης χημικών μέσων και η χρησιμοποίηση τεχνικών βιολογικής γεωργίας (χλωρά λίπανση, βιολογική λίπανση) βελτιώνει τις συνθήκες του εδάφους και επαναφέρει (μέσω του πολλαπλασιασμού των μικροοργανισμών) τη διεργασία της αναζωογόνησης και αποκατάστασης της γονιμότητάς του. Κατά τη μεταβατική περίοδο προς τη βιολογική γεωργία το κόστος παραγωγής εμφανίζεται αυξημένο και οι αποδόσεις χαμηλές. Η επίτευξη μιας καλής μέσης απόδοσης της βιολογικής μεθόδου παραγωγής, ανταγωνιστικής προς τη συμβατική, απαιτεί μερικά χρόνια, τα οποία, ανάλογα με τα οικονομικά μέσα αλλά και τις τοπικές συνθήκες, κυμαίνονται από τέσσερα έως δέκα χρόνια.

Παρότι η βιολογική γεωργία στηρίζεται σε σχετικά διαφορετικές τεχνικές από τη συμβατική, τελικά το κέρδος είναι συγκρίσιμο, επειδή αν και το κόστος πρόσθετης

εργασίας στη βιολογική γεωργία είναι υψηλό, αντίστοιχα υψηλό είναι και το κόστος λιπασμάτων, βιοκτόνων, σπόρων και συμπληρωματικών της διατροφής ζώων στη συμβατική γεωργία. Ίσως όμως να μην είναι πάντα δυνατή η σύγκριση, επειδή στη συμβατική γεωργία υπάρχουν ποικιλίες που ανταποκρίνονται σε υψηλή αζωτούχο λίπανση, μια συνθήκη που δεν μπορεί να βρεθεί σε βιολογικούς αγρούς.

2.7. Μέθοδοι Προστασίας Βιολογικών Καλλιεργειών

Όπως ορίζει η κοινοτική νομοθεσία «η συγκομιδή που έπεται της χρήσης φυτοφαρμάκου, απαγορεύεται να πουληθεί, φέροντας το χαρακτηρισμό Βιολογικό Προϊόν». Για την προστασία των βιολογικών καλλιεργειών από ασθένειες, παράσιτα και ζιζάνια χρησιμοποιούνται, όπως έχει ήδη αναφερθεί, αποκλειστικά και μόνο φυσικά-βιολογικά μέσα προστασίας. Στη συνέχεια περιγράφονται τα κυριότερα από αυτά.

Φυτικά Παρασκευάσματα

Διάφορα εκχυλίσματα, βάμματα από βότανα έχουν ισχυρή εντομοκτόνο δράση. Το ράντισμα των καλλιεργειών με παρασκεύασμα τσουκνίδας, για παράδειγμα, τις προστατεύει από τη μελίγκρα ενώ τα φυτικά έλαια (μέντας, λεβάντας, δυόσμου κλπ.) τις προστατεύουν από τους μύκητες.

Προσθήκη Ωφέλιμων Μικροοργανισμών

Οι ωφέλιμοι μικροοργανισμοί (ιοί, νηματοβόροι μύκητες) προσθέτονται από τους βιοκαλλιεργητές στις καλλιέργειες για να καταπολεμήσουν άλλους βλαβερούς μικροοργανισμούς (έντομα, κάμπιες, νηματώδεις, μελίγκρα), που προκαλούν ασθένειες. Τέτοιος ωφέλιμος μικροοργανισμός είναι ο *Bacillus Thuringiensis*, ο οποίος είναι αποτελεσματικός σε 150 είδη κάμπιας.

Επιπλέον, υπάρχουν έντομα, που ζουν ελεύθερα στη φύση και αποτελούν φυσικούς εχθρούς των παρασίτων. Τέτοια έντομα είναι για παράδειγμα η πασχαλίτσα και η ψαλίδα που τρώνε μελίγκρες και άλλα βλαβερά έντομα. Επειδή τα έντομα αυτά είναι ωφέλιμα για τις καλλιέργειες, οι βιοκαλλιεργητές φροντίζουν με τη λήψη κατάλληλων μέτρων (φράχτες από φυτά, τεχνητές φωλιές και καταφύγια) να τα προσελκύσουν σε αυτές, έτσι ώστε να τις προστατέψουν από διάφορες ασθένειες.

Επιλογή των Κατάλληλων Ειδών και Ποικιλιών

Η επιλογή της κατάλληλης ποικιλίας για καλλιέργεια αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την υγεία της και την επίτευξη αποδοτικής σοδειάς. Στη χώρα μας, για παράδειγμα, οι βιοκαλλιεργητές σταφυλιών προτίμησαν τις κόκκινες ποικιλίες αντί των λευκών, αφού οι πρώτες αποδείχτηκαν περισσότερο ανθεκτικές στις ασθένειες.

Κατάλληλο Πρόγραμμα Αμειψισποράς

Η ύπαρξη ενός σωστού προγράμματος αμειψισποράς, δηλαδή η ρύθμιση της αλληλουχίας των καλλιεργειών στο χώρο και το χρόνο στον ίδιο αγρό, βελτιώνει και διατηρεί τη γονιμότητα του εδάφους, αποτρέποντας την εξάντληση των θρεπτικών στοιχείων του και την ανάπτυξη παθογόνων οργανισμών. Οι αμειψισπορές αποτελούν ιδιαίτερα αποτελεσματικό μέσο κατά της προσβολής των φυτών από ασθένειες.

Εντομοπαγίδες

Για την καταπολέμηση των επιβλαβών εντόμων, όπως ο δάκος της ελιάς, χωρίς τη χρήση χημικών ουσιών, πολλοί βιοκαλλιεργητές χρησιμοποιούν ειδικές παγίδες που έλκουν και παγιδεύουν τα έντομα αυτά. Στις παγίδες συνήθως χρησιμοποιούνται διάφορα δολώματα και τοποθετούνται σε επιλεγμένα σημεία των καλλιεργειών.

Ευνοϊκές Συγκαλλιέργειες

Η φύτευση διάφορων επιλεγμένων φυτών ανάμεσα στις καλλιέργειες ενισχύει την προστασία τους. Τα φυτά αλληλοπροστατεύονται και επηρεάζονται προς όφελός τους, σε βάρος των βλαβερών εντόμων και των άλλων ασθενειών. Στη βιβλιογραφία των βιολογικών καλλιεργειών υπάρχουν εκτενείς πίνακες ευνοϊκών συγκαλλιιεργειών, τους οποίους συμβουλεύονται οι βιοκαλλιεργητές προκειμένου να διαπιστώσουν την ευνοϊκή συντροφικότητα μεταξύ των διαφόρων φυτών.

2.8. Προϋποθέσεις για την παραγωγή βιολογικών προϊόντων

Οι καταναλωτές ζητούν όλο και περισσότερο γεωργικά προϊόντα και είδη διατροφής βιολογικής παραγωγής με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μια νέα αγορά για τα γεωργικά

προϊόντα. Τα εν λόγω προϊόντα πωλούνται στην αγορά σε υψηλότερη τιμή, ενώ αυτός ο τρόπος παραγωγής συνεπάγεται στην λιγότερο εντατική χρησιμοποίηση της γης. Παράλληλα στο πλαίσιο του επαναπροσανατολισμού της κοινής γεωργικής πολιτικής, αυτός ο τρόπος παραγωγής μπορεί να συμβάλει στην επίτευξη καλύτερης ισορροπίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης γεωργικών προϊόντων, στην προστασία του περιβάλλοντος και τη διαφύλαξη της υπαίθρου.

Λόγω της αυξανόμενης ζήτησης, διατίθενται στην αγορά γεωργικά προϊόντα και είδη διατροφής με ενδείξεις που αναφέρουν ή αφήνουν να εννοηθεί από τους αγοραστές ότι έχουν παραχθεί με βιολογικό τρόπο ή χωρίς τη χρησιμοποίηση συνθετικών χημικών προϊόντων. Η ύπαρξη πλαισίου κοινοτικών κανόνων παραγωγής, επισήμανσης και ελέγχου προστατεύει τη γεωργία με βιολογικές μεθόδους, στο μέτρο που το πλαίσιο αυτό εγγυάται συνθήκες θεμιτού ανταγωνισμού μεταξύ των παραγωγών των προϊόντων με αυτές τις ενδείξεις, ενώ ταυτόχρονα εμποδίζει την ανωνυμία στην αγορά βιολογικών προϊόντων, εξασφαλίζοντας παράλληλα τη διαφάνεια σε κάθε στάδιο της παραγωγής και της κατεργασίας, και οδηγεί σε μεγαλύτερη αξιοπιστία αυτών των προϊόντων ενώπιον των καταναλωτών.

Ο βιολογικός τρόπος παραγωγής συνιστά ιδιαίτερη μέθοδο παραγωγής σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης και κατά συνέπεια, προβλέπεται ότι στην επισήμανση των μεταποιημένων προϊόντων, οι ενδείξεις που αναφέρονται στο βιολογικό τρόπο παραγωγής συνδέονται με τις ενδείξεις που αφορούν τα βιολογικώς παραχθέντα συστατικά. Προς το συμφέρον των παραγωγών και των αγοραστών προϊόντων που φέρουν ενδείξεις σχετικές με βιολογικό τρόπο παραγωγής, έχουν θεσπιστεί οι ελάχιστες αρχές για να είναι δυνατή η εμπορία του προϊόντος με αυτές τις ενδείξεις. Ο βιολογικός τρόπος παραγωγής συνεπάγεται σημαντικούς περιορισμούς στη χρησιμοποίηση χημικών λιπασμάτων ή φυτοφαρμάκων που μπορεί να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον ή να έχουν ως αποτέλεσμα την ύπαρξη καταλοίπων στα γεωργικά προϊόντα.

Στα πλαίσια αυτά, είναι σκόπιμο να τηρούνται οι πρακτικές που είναι αποδεκτές και στην Κοινότητα, όπως οι κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής που ισχύουν τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και στην χώρα μας, οι οποίοι έχουν εκδοθεί από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων.

Η τήρηση των κανόνων παραγωγής καθιστά καταρχήν απαραίτητη τη διεξαγωγή ελέγχων σε όλα τα στάδια της παραγωγής και της εμπορίας. Όλοι οι επιχειρηματίες που παράγουν, συσκευάζουν, εισάγουν ή διαθέτουν στο εμπόριο προϊόντα που φέρουν ενδείξεις σχετικά με το βιολογικό τρόπο παραγωγής πρέπει να υπόκεινται σε καθεστώς τακτικού ελέγχου, που να ανταποκρίνεται στις ελάχιστες κοινοτικές απαιτήσεις και να εφαρμόζεται από ορισθείσες αρχές ελέγχου ή και από εγκεκριμένους και εποπτευόμενους οργανισμούς ότι θα πρέπει να αναφέρεται στην επισήμανση των προϊόντων, που υπάγονται σ' αυτό το καθεστώς ελέγχου, κοινοτική ένδειξη ελέγχου.

2.9. Σήμανση βιολογικών προϊόντων

Η σήμανση των βιολογικών προϊόντων ρυθμίζεται από τον Κανονισμό (ΕΟΚ) 2092/91 της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με τον οποίο τα οργανικά προϊόντα και μόνο αυτά επιτρέπεται να φέρουν την ένδειξη «**Βιολογικό**» και μάλιστα ως μέρος της ειδικής ορολογίας: η συσκευασία πρέπει να γράφει «**Προϊόν Βιολογικής Γεωργίας**», ή «**Προϊόν Βιολογικής Γεωργίας σε Μεταβατικό Στάδιο**» αν η παραγωγή έχει γίνει τα δύο πρώτα χρόνια βιολογικής καλλιέργειας του κτήματος. Οποιαδήποτε άλλη σχετική ένδειξη δεν είναι έγκυρη. Πρέπει επίσης να υπάρχει στη συσκευασία ο κωδικός του οργανισμού πιστοποίησης, καθώς και το σήμα του. Επίσης, πρέπει να αναφέρεται το όνομα του παραγωγού και η επωνυμία του προϊόντος. Όταν στα τυποποιημένα προϊόντα περιέχονται περισσότερα από ένα συστατικά, πρέπει τα μη-βιολογικά συστατικά να αναγράφονται στη συσκευασία με τρόπο που να διακρίνονται από τα υπόλοιπα και να μην υπερβαίνουν ένα συγκεκριμένο ποσοστό στη σύνθεσή τους.

Ως προς την παραγωγή και τη διακίνηση των τροφίμων, τα βιολογικά προϊόντα είναι αυτά που τηρούν τους αυστηρότερους κανόνες ασφάλειας και ποιότητας. Η αυθεντικότητα και η ποιότητα των προϊόντων βιολογικής καλλιέργειας και εκτροφής, οι διαδικασίες και οι πρακτικές που εφαρμόζονται διέπονται στο σύνολό τους από την νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που ισχύει και στη χώρα μας.

Με βάση τον σχετικό κανονισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2092/91), η διαδικασία παραγωγής των προϊόντων βιολογικής καλλιέργειας και εκτροφής ελέγχεται σε όλα τα στάδιά της με τις αυστηρές προδιαγραφές που θέτουν εγκεκριμένοι αρμόδιοι εγχώριοι και ξένοι οργανισμοί πιστοποίησης. Οι εν λόγω οργανισμοί τελούν υπό την εποπτεία του

Υπουργείου Γεωργίας της χώρας στην οποία ανήκουν.

Στη βιολογική γεωργία ελέγχεται το ακριβές κτήμα στο οποίο καλλιεργήθηκε το προϊόν, ο τρόπος παραγωγής του, ο τρόπος μεταφοράς του και γενικά η κάθε δραστηριότητα που αφορά το προϊόν, από την σπορά ως την συγκομιδή, την ενδεχόμενη μεταποίησή του και την συσκευασία του.

Επίσης, θα πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι προϊόντα που εμφανίζονται στην αγορά ως "οικολογικά", "υγιεινά", "ολικής αλέσεως" κ.λ.π. δεν έχουν καμία σχέση με τα πιστοποιημένα βιολογικά προϊόντα και δεν εξασφαλίζουν καμιά εγγύηση στον καταναλωτή.

2.10. Γιατί Βιολογική Γεωργία

Η βιολογική γεωργία δεν είναι απλά μια νέα δραστηριότητα, αλλά μια διαφορετική φιλοσοφία παραγωγής, η οποία απευθύνεται: σε όσους αισθάνονται και αγαπούν τη φύση, κατανοούν τις ανάγκες της και έχουν την ευαισθησία να παράγουν χωρίς να την εξαντλούν. Σήμερα πια που η βιολογική γεωργία σταμάτησε να θεωρείται αδιέξοδη ενασχόληση κάποιων γραφικών αλλά μπορεί να αποτελέσει αξιόλογο και ζωτικό τμήμα της Ελληνικής Γεωργίας είναι καιρός να ξαναθυμηθούμε ότι όλη αυτή η ιστορία ξεπήδησε και ζυμώθηκε ταυτόχρονα με την έννοια της οικολογίας, η σημασία της οποίας σε όλους είναι λιγότερο ή περισσότερο γνωστή και επομένως θα πρέπει να την στηρίξουμε όλοι μας.

2.11. Κοινή Αγροτική Πολιτική και Βιολογική Γεωργία

Η αυξημένη ευαισθησία των καταναλωτών για θέματα που αφορούν την ασφάλεια των τροφίμων καθώς και οι περιβαλλοντικές ανησυχίες συνέβαλαν στην ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατά τα τελευταία έτη. Μολονότι αντιπροσώπευε μόνον το 3% περίπου της συνολικής χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης (ΧΓΕ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2000, η βιολογική γεωργία εξελίχθηκε στην πραγματικότητα σε έναν εξελισσόμενο δυναμικά τομέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο τομέας της βιολογικής γεωργίας αυξήθηκε κατά 25% περίπου ετησίως μεταξύ του 1993 και 1998 και, από το 1998, εκτιμάται ότι αναπτύσσεται κατά 30% περίπου ετησίως. Ωστόσο,

φαίνεται ότι σε ορισμένα κράτη μέλη έχει φθάσει στο ανώτατο όριό της (Soel – Survey, 2004 & 2006).

Η βιολογική γεωργία πρέπει να νοηθεί ως μέρος ενός αειφόρου γεωργικού συστήματος και ως μία βιώσιμη εναλλακτική λύση για τις περισσότερες παραδοσιακές προσεγγίσεις της γεωργίας. Από τη θέση σε ισχύ των κανόνων της Ε.Ε. για τη βιολογική γεωργία το 1992, δεκάδες χιλιάδες γεωργικών εκμεταλλεύσεων μετατράπηκαν προς αυτό το σύστημα, ως αποτέλεσμα της αυξανόμενης ευαισθητοποίησης των καταναλωτών καθώς και της ζήτησης για προϊόντα που καλλιεργούνται με βιολογικές μεθόδους.

Η αειφορία τόσο της γεωργίας όσο και του περιβάλλοντος αποτελεί βασικό στόχο της σημερινής κοινής γεωργικής πολιτικής (ΚΓΠ): «Η αειφόρος ανάπτυξη πρέπει να συμβιβάζει την παραγωγή τροφίμων με τη διατήρηση των πεπερασμένων πόρων και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, έτσι ώστε οι ανάγκες των ανθρώπων που ζουν σήμερα να μπορούν να ικανοποιούνται χωρίς να υπονομεύεται η δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να εκπληρώνουν τις δικές τους ανάγκες» (ΣΒΒΕ, Βιολογική γεωργία και Ελληνική πραγματικότητα, Δεκέμβριος 2003).

Ο στόχος αυτός απαιτεί να λαμβάνουν υπόψη τους οι γεωργοί τις συνέπειες που θα έχουν οι δραστηριότητές τους στο μέλλον της γεωργίας και τον τρόπο με τον οποίο τα συστήματα που χρησιμοποιούν διαμορφώνουν το περιβάλλον. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι γεωργοί, οι καταναλωτές και όσοι συμβάλλουν στη χάραξη πολιτικών γραμμών να εκδηλώσουν ένα ανανεωμένο ενδιαφέρον για τη βιολογική γεωργία.

3. Η Εξέλιξη των βιολογικών καλλιεργειών

3.1. Εισαγωγή

Η βιολογική γεωργία σήμερα ασκείται στις περισσότερες χώρες του κόσμου το δε μερίδιο της βιολογικά καλλιεργούμενης γης, καθώς και ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων παρουσιάζουν αύξηση. Με βάση τα στοιχεία του 2005, η συνολική έκταση που καλύπτουν οι βιολογικές καλλιέργειες ξεπέρασε τα 31 εκατομμύρια εκτάρια (1εκτάριο=10 στρέμματα) παγκοσμίως, ενώ όλο και σε περισσότερες χώρες εκδηλώνεται ενδιαφέρον από την επίσημη πολιτεία για την ενίσχυση των βιοκαλλιεργειών.

3.2. Η Εξέλιξη των Βιολογικών Καλλιεργειών Διεθνώς

Σύμφωνα με τα τελευταία στατιστικά στοιχεία του Οργανισμού Soel (Stiftung Oecology

Πίνακας 3.2.1 Παγκόσμια διάρθρωση της βιολογικής γεωργίας (2003 & 2005)		
Ήπειρος	2003	2005
Ασία	736	4.095
Αυστραλία – Ωκεανία	11.300	12.286
Αφρική	435	945
Βόρειος Αμερική	1.500	1.260
Λατινική Αμερική	6.200	6.301
Ευρώπη	6.300	6.616
Ε.Ε. 15	5.100	5.110
Ε.Ε. 25	5.700	5.854
Σύνολο	26.471	31.503
έκταση σε χιλιάδες εκτάρια		
Πηγή: Soel – Survey, 2004 & 2006		

& Agriculture), η συνολική βιολογικά καλλιεργούμενη έκταση ανήλθε το 2005 σε 31,5 εκατ. εκτάρια έναντι 26,5 εκατ. εκταρίων το 2003 (αύξηση 19% την περίοδο 2005/03) και 22,8 εκατ. εκταρίων το 2001 (αύξηση 16% την περίοδο 2003/01).

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του πίνακα 3.2.1, το μεγαλύτερο μερίδιο στο σύνολο των βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων κατέχει η Αυστραλία-Ωκεανία με ποσοστό 39% για το 2005 και ακολουθεί η Ευρώπη που κατέχει το 21%, ενώ το 20% καλλιεργείται στη Λατινική Αμερική.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι πίνακες 3.2.2, 3.2.3 και 3.2.4 στους οποίους και παρουσιάζονται με βάση στοιχεία του 2005 οι 10 πρώτες χώρες του κόσμου σε βιολογικές καλλιέργειες βάσει τριών σημαντικών μεγεθών. Ειδικότερα, με βάση το ποσοστό των βιοκαλλιεργειών (πίνακας 3.2.2) στο σύνολο της καλλιεργούμενης έκτασής τους, την πρώτη θέση κατέχει το Λιχτενστάιν με 984 εκτάρια και ποσοστό 26,4% και ακολουθούν η Αυστρία με 344.916 εκτάρια (ποσοστό 13,5%) και η Ελβετία με 121.387 εκτάρια (ποσοστό 11,3%). Με βάση

την έκταση της βιολογικής γεωργίας (πίνακας 3.2.3), ηγετική θέση κατέχει η Αυστραλία με 12.127 χιλ. εκτάρια και ακολουθούν με σημαντική διαφορά η Κίνα με 3.467 χιλ. εκτάρια και η Αργεντινή με 2.800 χιλ. εκτάρια το 2005. Τέλος, όσον αφορά τον αριθμό των βιολογικών εκμεταλλεύσεων (πίνακας 3.2.4), στην πρώτη θέση βρίσκεται το Μεξικό με 120.000 εκμεταλλεύσεις (2,5 εκτάρια ανά εκμετάλλευση κατά μέσο όρο) και ακολουθεί η Ινδονησία με 45.000 εκμεταλλεύσεις (1,2 εκτάρια ανά εκμετάλλευση) και η Ιταλία με 36.639 εκμεταλλεύσεις (26 εκτάρια ανά εκμετάλλευση).

Πίνακας 3.2.2 Οι 10 πρώτες χώρες σε ποσοστό βιοκαλλιεργειών επί της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασής τους (2005)			
Χώρα	Έκταση βιολογικής γεωργίας (εκτάρια)	Ποσοστό επί της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης	Αριθμός βιολογικών εκμεταλλεύσεων
Λιχτενστάιν	984	26,40%	42
Αυστρία	344.916	13,53%	19.826
Ελβετία	121.387	11,33%	6.373
Φινλανδία	162.024	7,31%	4.887
Σουηδία	206.579	6,80%	3.138
Ιταλία	954.361	6,22%	36.639
Τσεχία	260.120	6,09%	836
Δανία	154.921	5,76%	3.166
Πορτογαλία	206.524	5,42%	1.302
Εσθονία	46.016	5,17%	810
Πηγή: Soel – Survey 2006			

Πίνακας 3.2.3 Οι 10 πρώτες χώρες σε έκταση βιοκαλλιεργειών (2005)			
Χώρα	Έκταση βιολογικής γεωργίας (εκτάρια)	Ποσοστό επί της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης	Αριθμός βιολογικών εκμεταλλεύσεων
Αυστραλία	12.126.633	2,71%	1.832
Κίνα	3.466.570	0,60%	1.560
Αργεντινή	2.800.000	1,58%	1.824
Ιταλία	954.361	6,22%	36.639
Η.Π.Α.	889.048	0,22%	8.035
Βραζιλία	887.637	0,34%	14.003
Γερμανία	767.891	4,52%	16.603
Ουραγουάη	759.000	5,10%	500
Ισπανία	733.182	2,87%	16.013
Βρετανία	690.270	4,39%	4.010
Πηγή: Soel – Survey 2006			

Πίνακας 3.2.4 Οι 10 πρώτες χώρες σε αριθμό βιολογικών εκμεταλλεύσεων (2005)			
Χώρα	Έκταση βιολογικής γεωργίας (εκτάρια)	Ποσοστό επί της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης	Αριθμός βιολογικών εκμεταλλεύσεων
Μεξικό	295.046	0,27%	120.000
Ινδονησία	52.882	0,12%	45.000
Ιταλία	954.361	6,22%	36.639
Φιλιππίνες	14.134	0,12%	34.990
Ουγκάντα	122.000	0,99%	33.900
Τανζανία	55.867	0,14%	30.000
Κένυα	182.438	0,69%	30.000
Κορέα	28.128	1,46%	28.951
Περου	260.000	0,85%	23.400
Αυστρία	344.916	13,53%	19.826
Πηγή: Soel – Survey, 2006			

3.3. Η Εξέλιξη των Βιολογικών Καλλιεργειών στην Ευρωπαϊκή Ένωση

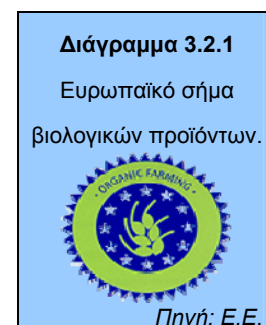
Από τη δεκαετία του '30 υπήρχαν στην Ευρώπη κάποια μεμονωμένα βιολογικά αγροκτήματα. Όμως, το κίνημα της βιολογικής γεωργίας άρχισε να οργανώνεται από τη δεκαετία του '60, με την εμφάνιση των πρώτων οικολογικών κινημάτων. Στο τέλος της δεκαετίας αυτής και κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '70 αναπτύχθηκαν αρκετές οργανώσεις, οι οποίες είχαν σαν στόχο την υποστήριξη και προώθηση της βιολογικής γεωργίας. Από τη δεκαετία του '80 και μετά, η βιολογική γεωργία παρουσίασε σταθερή άνοδο στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, με συνεχή αύξηση των βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων και του αριθμού των βιοκαλλιεργητών. Η άνοδος της βιολογικής γεωργίας συνεχίζεται με πολύ γρήγορο ρυθμό από τις αρχές της δεκαετίας του '90 μέχρι σήμερα.

Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία του οργανισμού Soel, το 2005 στη Ε.Ε. των 25 χωρών καλλιεργήθηκαν με τη βιολογική μέθοδο 5.854 χιλ. εκτάρια τα οποία αντιστοιχούσαν σε 139.930 εκμεταλλεύσεις (41,8 εκτάρια ανά εκμετάλλευση κατά μέσο

όρο). Ειδικότερα, όσον αφορά την Ε.Ε. των 15 χωρών, οι εκτάσεις βιολογικής γεωργίας ανήλθαν σε 5.110 χιλ. εκτάρια, οι δε εκμεταλλεύσεις σε 128.056. Από πλευράς χωρών, οι περισσότερες εκτάσεις βρίσκονται στην Ιταλία (954 χιλ. εκτάρια) και ακολουθούν η Γερμανία (768 χιλ. εκτάρια) και η Ισπανία (733 χιλ. εκτάρια). Ως ποσοστό επί της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης, την πρώτη θέση κατέχει η Αυστρία (13,5%), ενώ η Ιταλία συγκεντρώνει τις περισσότερες εκμεταλλεύσεις (36.639).

Στους παράγοντες που συνετέλεσαν στην ανάπτυξη των βιοκαλλιεργειών στην Ευρώπη, περιλαμβάνεται η θέσπιση ενιαίου νομοθετικού πλαισίου με την ψήφιση του κανονισμού 2092/91 και την καθιέρωση ενιαίων προδιαγραφών για όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η καθιέρωση οικονομικών ενισχύσεων για τους βιοκαλλιεργητές από τον κανονισμό 2078/92, έδωσαν σημαντικό κίνητρο για την ενασχόληση με τον κλάδο. Σε πολλές χώρες εφαρμόστηκαν και ειδικοί εθνικοί κανονισμοί για την οικονομική ενίσχυση, πέραν των ευρωπαϊκών. Επίσης, από τη δεκαετία του '80 και ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του '90, η έντονη παρουσία των οικολογικών κινημάτων οδήγησε στην αύξηση του ενδιαφέροντος για τη βιολογική γεωργία και τα προϊόντα της. Η ίδρυση, σε διάφορες χώρες, επιστημονικών ινστιτούτων και ερευνητικών κέντρων και κατά συνέπεια η ανάπτυξη της επιστημονικής έρευνας, έδωσαν την απαραίτητη τεχνογνωσία για τη βελτίωση των παραγωγικών μεθόδων, την αντιμετώπιση ποικίλων προβλημάτων σχετικών με την καλλιέργεια και την αύξηση της απόδοσης των βιοκαλλιεργειών.

Σε ότι αφορά την ανάπτυξη της έρευνας, το 2003 ιδρύθηκε η Διεθνής Εταιρεία Αγροτικής Βιολογικής Έρευνας (International Society of Organic Agriculture Research) με στόχο την ανταλλαγή επιστημονικών αναλύσεων για τον κλάδο, στα πλαίσια της επιστημονικής κοινότητας. Τέλος, το Δεκέμβριο του 1999 η Ευρωπαϊκή κοινότητα δημιούργησε και ένα ενιαίο λογότυπο για τα βιολογικά προϊόντα που παράγονται από ευρωπαϊκές χώρες, το οποίο παρουσιάζεται στο διάγραμμα 3.2.1, σύμφωνα με τα πρότυπα του κανονισμού 2092/91.

Πίνακας 3.2.5 Η βιολογική γεωργία στην Ε.Ε. (2003 & 2005)						
Χώρα	Έκταση βιολογικής γεωργίας (εκτάρια)		Ποσοστό επί της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης		Αριθμός βιολογικών εκμεταλλεύσεων	
	2005	2003	2005	2003	2005	2003
Αυστρία	344.916	328.803	13,53%	12,9%	19.826	19.056
Βέλγιο	23.728	24.163	1,70%	1,7%	712	688
Βρετανία	690.270	695.619	4,39%	4,4%	4.010	4.017
Γαλλία	534.037	550.000	1,80%	1,9%	11.059	11.377
Γερμανία	767.891	734.027	4,52%	4,3%	16.603	16.476
Δανία	154.921	165.148	5,76%	6,2%	3.166	3.510
Ελλάδα	249.488	244.455	2,72%	6,2%	8.269	6.028
Ιρλανδία	30.670	28.514	0,70%	0,7%	897	889
Ισπανία	733.182	725.254	2,87%	2,8%	16.013	17.028
Ιταλία	954.361	1.052.002	6,22%	6,9%	36.639	44.043
Λουξεμβούργο	3.158	3.002	2,49%	2,0%	66	59
Ολλανδία	48.152	41.865	2,49%	2,2%	1.469	1.522
Πορτογαλία	206.527	120.729	5,42%	3,2%	1.302	1.455
Σουηδία	206.579	207.488	6,80%	6,8%	3.138	3.363
Φινλανδία	162.024	159.987	7,31%	7,2%	4.887	4.983
Ε.Ε. 15	5.109.904	5.081.056	-	-	128.056	134.494
Εσθονία	46.016	40.890	5,17%	4,6%	810	746
Κύπρος	1.018	166	0,71%	0,1%	225	45
Λετονία	43.902	48.000	1,77%	1,9%	1.043	1.200
Λιθουανία	64.545	23.289	1,86%	0,6%	1.811	700
Μάλτα	13	14	0,13%	0,0%	20	20
Ουγγαρία	128.690	113.816	2,19%	1,9%	1.583	1.255
Πολωνία	82.730	49.928	0,49%	0,3%	3.760	2.304
Σλοβακία	93.943	54.478	4,19%	2,4%	218	100
Σλοβενία	23.032	23.280	4,55%	4,6%	1.568	1.429
Τσεχία	260.120	254.995	6,09%	6,0%	836	810
Ε.Ε.25	5.853.913	5.689.912			139.930	143.103
Πηγή: Soel – Survey, 2004, 2006						

3.4. Η Εξέλιξη των Βιολογικών Καλλιεργειών στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα συντρέχουν πολλές δυνατότητες για την ανάδειξη και επέκταση των μεθόδων και πρακτικών παραγωγής Βιολογικών προϊόντων. Πρόκειται για τα εδαφοκλιματικά και διαρθρωτικά μας πλεονεκτήματα για περιοχές με εκτατική και παραδοσιακή άσκηση της γεωργίας, ορεινές, μειονεκτικές και νησιωτικές περιοχές με χαρακτηριστικά που προσιδιάζουν κατ' αρχήν για μια τέτοιου είδους αξιοποίηση. Η υπηρεσιακή μονάδα η οποία λειτουργεί στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων (Διεύθυνση Βιολογικής Γεωργίας) καταβάλλει προσπάθειες για την προώθηση και την διάδοση της σημασίας για την Ελλάδα αυτού του τομέα, υποστηρίζει τις Ελληνικές Θέσεις στα Ευρωπαϊκά όργανα στα πλαίσια του Κανονισμού 2092/91, ενώ επίσης εποπτεύει το Σύστημα Ελέγχου και Πιστοποίησης Βιολογικών Προϊόντων, προκειμένου να διασφαλιστεί έναντι του καταναλωτή η αξιοπιστία των προϊόντων αυτών. Οι Διευθύνσεις Γεωργίας της χώρας εμπλέκονται επίσης στα θέματα επίβλεψης του Συστήματος Ελέγχου των Βιολογικών προϊόντων καθώς επίσης και στη διαχείριση των επιδοτήσεων. Το κίνημα της βιολογικής γεωργίας, αν και στον Ευρωπαϊκό χώρο βρίσκει τις ρίζες του στα τέλη του περασμένου αιώνα, στην Ελλάδα πρωτοακούγεται στη δεκαετία του '70, στο χώρο των υγιεινιστών, ως μια μορφή παραγωγής με προϊόντα "καθαρά", χωρίς χημικά κατάλοιπα.

Οι πρώτες εμφανίσεις ωστόσο στον χώρο αυτό γίνονται κατά την πενταετία '80 - '85, οπότε και δημιουργούνται οι αρχικοί πυρήνες ενημέρωσης και δράσης και συγκεκριμένα η Συντονιστική Επιτροπή Βιοκαλλιεργητών, την οποία και διαδέχεται ο Σύλλογος Οικολογικής Γεωργίας Ελλάδας. Στη συνέχεια της δεκαετίας μπαίνουν οι βάσεις για τα πρώτα οργανωμένα προγράμματα βιοκαλλιέργειας - λάδι στη Μάνη και Κορινθιακή σταφίδα στην Αιγιαλεία Αχαΐας - με προϊόντα εξαγωγικού προσανατολισμού. Το όλο σκηνικό μεταβάλλεται σημαντικά από τις αρχές της δεκαετίας του '90 - εσπεριδοειδή στη Λακωνία, αμπελοκαλλιέργεια στη Νάουσα, ακτινίδια στη Κρύα Βρύση.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, κάτω από την πίεση κινημάτων σε όλη την Ευρώπη, αναγνωρίζει πλέον επίσημα την βιολογική γεωργία, με την ψήφιση του Κανονισμού 2092/91, ο οποίος και καθορίζει την έννοια της βιολογικής γεωργίας, με βάση τους κανόνες της IFOAM, της Διεθνούς Ομοσπονδίας Οργανώσεων Βιολογικής Γεωργίας.

Οι εξελίξεις αυτές σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μεταφέρθηκαν βέβαια και στη χώρα μας, με καθυστέρηση της εφαρμογής του Κανονισμού κατά 2 χρόνια. Από το 1993 έχουμε επίσημες καταγραφές καθώς και την επίσημη πορεία που παρουσιάζει η χώρα μας στην εξέλιξη της βιολογικής γεωργίας. Όσον αφορά τα είδη των καλλιεργειών όπου εφαρμόζεται η βιολογική γεωργία, φαίνεται να καλύπτεται ολόκληρο σχεδόν το φάσμα της γεωργικής παραγωγής, με την ελιά να καταλαμβάνει την κυρίαρχη θέση, ακολουθεί το αμπέλι, τα σιτηρά, τα εσπεριδοειδή κ.α. Σήμερα πια χιλιάδες παραγωγών έχουν υιοθετήσει τις αρχές της βιολογικής γεωργίας και μεμονωμένα ή συσπειρωμένα, είτε σε ομάδες παραγωγών είτε μέσα από επιχειρηματικούς φορείς, δίνουν ένα πιο σύγχρονο πρόσωπο στην ελληνική βιοκαλλιέργεια, υλοποιώντας την πίστη τους για μια γεωργία που σέβεται το περιβάλλον.

Η Ελλάδα συγκριτικά με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες κατέχει από τα χαμηλότερα ποσοστά βιολογικά καλλιεργούμενης έκτασης. Το ποσοστό αυτό για το έτος 1998 διαμορφώθηκε στο 0,4% της συνολικής καλλιεργούμενης γης, το 2002 άγγιξε το 0,9%, το 2004 ανήλθε στο 1,6%, ενώ το 2005 αυξήθηκε στο 3%. Παρά το χαμηλό ποσοστό που κατέχει ακόμη η βιολογική γεωργία στη χώρα μας, η ανάπτυξη που σημειώθηκε τα τελευταία χρόνια ήταν σημαντική (ICAP Α.Ε., Βιολογικές Καλλιέργειες & Βιολογικά Προϊόντα, Αθήνα 2007).

3.4.1. Ιστορική Αναδρομή – Γενικά Στοιχεία

Η εφαρμογή του βιολογικού τρόπου παραγωγής ξεκίνησε στη χώρα μας στις αρχές της δεκαετίας του '80, όταν κάποιοι μεμονωμένοι παραγωγοί κινήθηκαν προς την κατεύθυνση αυτή, απορρίπτοντας τις χημικές εισροές και ξεκινώντας την παραγωγή βιολογικών προϊόντων. Η ενημέρωση των παραγωγών ήταν τότε σχεδόν ανύπαρκτη και οι μόνες ισχύουσες αρχές για τη βιολογική γεωργία ήταν αυτές της IFOAM, αφού δεν υπήρχαν ούτε εθνικοί ούτε κοινοτικοί κανονισμοί.

Κάποιοι από τους πρώτους βιοκαλλιεργητές ήρθαν από το εξωτερικό φέρνοντας μαζί τους την απαραίτητη τεχνογνωσία. Η πρώτη οργανωμένη προσπάθεια παραγωγής βιολογικών προϊόντων έγινε το 1982 στην περιοχή της Αιγιαλείας. Μια μικρή ομάδα ντόπιων παραγωγών υπό την καθοδήγηση της Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Αιγιαλείας, ξεκίνησε την παραγωγή βιολογικής κορινθιακής σταφίδας με σκοπό την εξαγωγή της στην Ολλανδία. Παρά τις επιφυλάξεις και τα όποια προβλήματα των πρώτων

καλλιεργητών, η προσπάθεια αυτή αποδείχτηκε επιτυχημένη. Το πρόγραμμα βιοκαλλιέργειας της ΕΑΣ Αιγιαλείας συνεχίζεται μέχρι σήμερα, με πάνω από 500 ενταγμένους παραγωγούς που καλλιεργούν σταφίδα, ελιές και εσπεριδοειδή. Από τα μέσα της δεκαετίας του '80 ξεκίνησαν οι πρώτες βιοκαλλιέργειες ελιάς στην περιοχή της Μεσσηνιακής Μάνης.

Το 1993 με την εφαρμογή του κανονισμού (ΕΟΚ) 2092/91 στη χώρα μας, εγκρίθηκαν από το Υπουργείο Γεωργίας ως Οργανισμοί Ελέγχου και Πιστοποίησης Βιολογικών Προϊόντων η ΔΗΩ και ο ΣΟΓΕ. Ακολούθησε η Φυσιολογική το 1994. Η δραστηριότητα των Οργανισμών Πιστοποίησης ενίσχυσε τη βιολογική γεωργία, ο δε κανονισμός 2092/91 έδωσε σημαντικό κίνητρο για τη μετατροπή πολλών συμβατικών καλλιεργειών σε βιολογικές, αφού αποτελεί την επίσημη αναγνώριση του βιολογικού τρόπου παραγωγής σε κοινοτικό επίπεδο και ορίζει ενιαίους και εναρμονισμένους κανόνες για τη βιολογική γεωργία στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με τον κανονισμό 2092/91 εξασφαλίζεται η αξιοπιστία των βιολογικών προϊόντων στις αγορές, μέσω της εγκαθίδρυσης συστήματος ελέγχου και πιστοποίησης των προϊόντων αυτών. Το 1996 ξεκίνησε στη χώρα μας το καθεστώς οικονομικών ενισχύσεων με την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΟΚ) 2078/92, δίνοντας περαιτέρω ώθηση στη βιολογική γεωργία στην Ελλάδα, με αύξηση των βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων και του αριθμού των βιοκαλλιεργητών.

3.4.2. Εξέλιξη των βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων

Η εξέλιξη των βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων (συμπεριλαμβανομένων και όσων βρίσκονται σε στάδιο μετατροπής) καθώς και των επιχειρηματιών βιολογικής καλλιέργειας στην Ελλάδα, από το 1993 έως και το 2005, παρουσιάζονται στον πίνακα 3.4.1. Διευκρινίζεται ότι μέχρι και το έτος 2002 τα στοιχεία προέρχονται από τον ΟΠΕΓΕΠ, φορέα ελέγχου και εποπτείας των πιστοποιητικών οργανισμών, ενώ από το 2003 τα στοιχεία προέρχονται από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και συγκεκριμένα από τη Δ/ση Βιολογικής Γεωργίας. Σημειώνεται ότι στα μεγέθη του πίνακα δεν περιλαμβάνονται οι βοσκότοποι, ενώ περιλαμβάνονται και οι σχετικά λίγες επιχειρήσεις που ειδικεύονται στην παρασκευή – μεταποίηση -τυποποίηση βιολογικών προϊόντων.

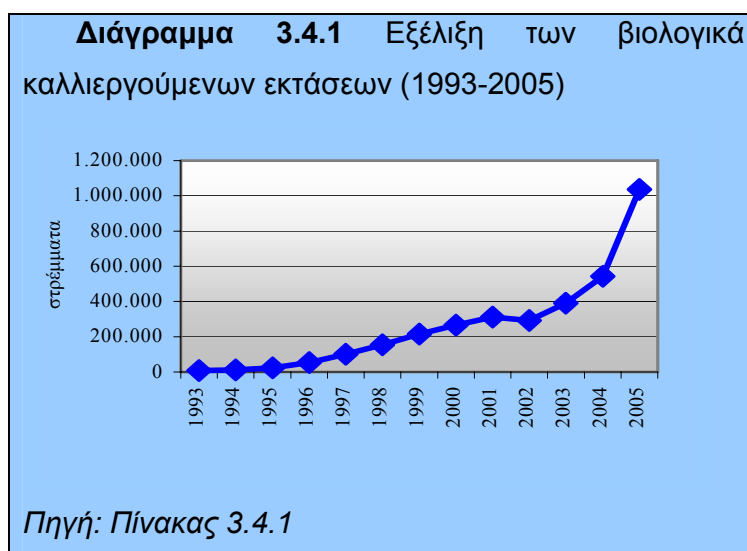
Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η περίοδος 2001-2002 ήταν μεταβατική για τον πιστοποιητικό οργανισμό ΣΟΓΕ, ο οποίος μετατράπηκε στο ινστιτούτο Βιοελλάς. Τα πρώτα δεδομένα του 2002, που κατέθεσε το Βιοελλάς στον εποπτεύοντα οργανισμό ΟΠΕΓΕΠ, δεν παρουσιάζουν ακολουθία και είναι μειωμένα σε σχέση με το προηγούμενο έτος (στοιχεία ΣΟΓΕ).

Πίνακας 3.4.1 Εξέλιξη των συνολικών βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων και του συνολικού αριθμού επιχειρηματιών βιολογικής καλλιέργειας (1993-2005)				
	Στρέμματα	Μεταβολή%	Βιοκαλλιεργητές	Μεταβολή%
1993	7.000	-	250	-
1994	11.882	69,7%	477	90,8%
1995	24.009	102,1%	700	46,8%
1996	52.964	120,6%	1.065	52,1%
1997	99.995	88,8%	2.263	112,5%
1998	154.019	54,0%	4.254	88,0%
1999	214.512	39,3%	5.042	18,5%
2000	267.070	24,5%	5.643	11,9%
2001	311.182	16,5%	7.055	25,0%
2002	292.557	-6,0%	6.482	-8,1%
2003	389.932	33,3%	7.726	19,2%
2004	543.620	39,4%	9.424	22,0%
2005	1.037.167	90,8%	14.614	55,1%
δεν περιλαμβάνονται οι βοσκότοποι				
Πηγή: ΟΠΕΓΕΠ (1993-2002), Υπ. Αγρ. Ανάπτυξης & Τροφίμων.(2003-2005)				

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του πίνακα 3.4.1, το έτος 1993 τα στρέμματα που καλλιεργούνταν με βιολογικές μεθόδους ήταν 7.000 για να ανέλθουν το 2005 σε 1.037.167 (μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής 51,7%). Σημαντική άνοδος των βιοκαλλιεργειών, σημειώνεται από το 1996 και μετά λόγω της εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΟΚ) 2078/92 (Ιανουάριος του 1996). Ο συγκεκριμένος κανονισμός προβλέπει την οικονομική ενίσχυση των βιοκαλλιεργητών, μέσω στρεμματικών επιδοτήσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση, με αποτέλεσμα το κίνητρο αυτό να οδηγήσει σε σχεδόν διπλασιασμό των βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων μέσα σε ένα μόνο έτος (1997/96).

Όσον αφορά τον αριθμό των βιοκαλλιεργητών, το 2005 ανήλθε σε 14.614 έναντι μόλις 250 το 1993 (μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής 40,4%). Τη μεγαλύτερη αύξηση σε ποσοστό παρουσιάζει ο αριθμός των βιοκαλλιεργητών το 1997 σε σχέση με το 1996 (υπερδιπλασιασμός).

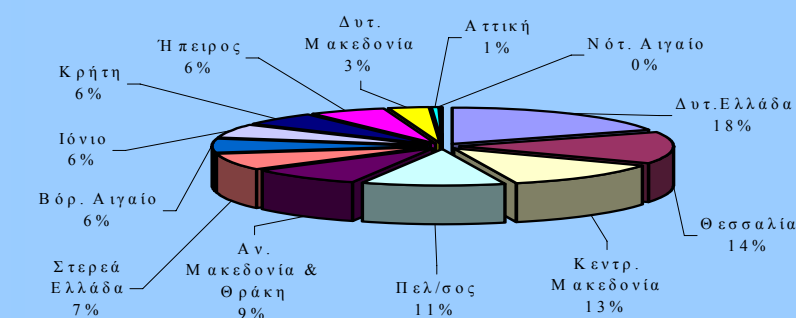
Διαιρώντας το σύνολο των βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων με τον αριθμό των επιχειρήσεων, προκύπτει ότι η μέση έκταση μιας αγροτικής εκμετάλλευσης που καλλιεργείται βιολογικά στη χώρα μας για το 2005 είναι 71 περίπου στρέμματα (28 στρέμματα το 1993).

3.4.3 Κατανομή των Βιοκαλλιεργειών ανά Περιφέρεια και Νομό

Οι βιολογικά καλλιεργούμενες εκτάσεις (συμπεριλαμβανομένων και των βοσκότοπων) ανά περιφέρεια για το έτος 2005, παρουσιάζονται στο διάγραμμα 3.4.2. Στην περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδας συγκεντρώνεται ο μεγαλύτερος αριθμός σε βιολογικά καλλιεργούμενες εκτάσεις (535.269 στρέμματα και μερίδιο 18,6%). Ακολουθεί η περιφέρεια της Θεσσαλίας με μερίδιο 14,1% (407.206 στρέμματα) και της Κεντρικής Μακεδονίας με μερίδιο 12,7% (367.478,4 στρέμματα). Η περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου (Δωδεκάνησα και Κυκλάδες) παρουσιάζεται ως η φτωχότερη σε βιοκαλλιέργειες.

Διάγραμμα 3.4.2 Κατανομή των βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων ανά περιφέρεια (2005)

Πηγή: Υπ. Αγρ. Ανάπτυξης & Τροφίμων

Το 1996, σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, οι περιφέρειες Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας, Ιονίων Νήσων, Κεντρικής Μακεδονίας και Κρήτης, κατείχαν από κοινού το 88,9% της βιολογικά καλλιεργούμενης έκτασης στη χώρα μας. Το 2005 οι ίδιες περιφέρειες κατέλαβαν το 53,8% της συνολικής έκτασης, στοιχείο που δείχνει ότι η βιολογική γεωργία παρουσιάζει άνοδο σε κάποιες περιοχές που κατείχαν χαμηλά ποσοστά κατά το παρελθόν.

Πίνακας 3.4.2 Οι δέκα πρώτοι νομοί της Ελλάδας με τις μεγαλύτερες βιολογικά καλλιεργούμενες εκτάσεις (2005)

Νομός	Στρέμματα
Αιτωλοακαρνανίας	482.376,7
Λάρισας	183.970,6
Μαγνησίας	174.251,0
Κεφαλληνίας	155.424,0
Χαλκιδικής	147.999,0
Δράμας	144.321,2
Λέσβου	122.745,7
Λακωνίας	102.913,4
Θεσσαλονίκης	100.255,4
Εβρου	82.954,5

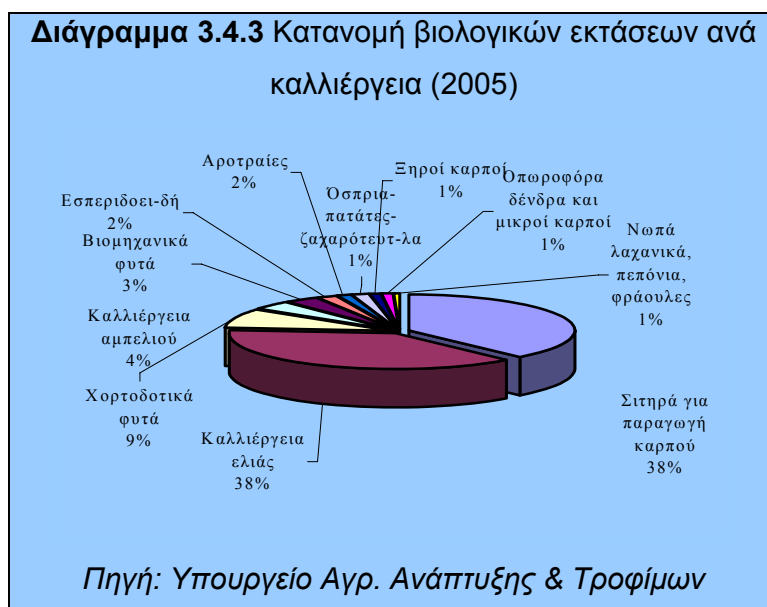
περιλαμβάνονται και οι βοσκότοποι

Πηγή: Υπ. Αγρ. Ανάπτυξης & Τροφίμων

Στον πίνακα 3.4.2 παρουσιάζονται οι δέκα νομοί της χώρας με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων και βοσκότοπων, για το έτος 2005. Με βάση τον εν λόγω πίνακα, στην πρώτη θέση βρίσκεται ο νομός Αιτωλοακαρνανίας με 482.376,7 στρέμματα και ακολουθούν με διαφορά οι νομοί Λάρισας (183.970,6 στρέμματα) και Μαγνησίας (174.251 στρέμματα).

3.4.4. Κατανομή των Εκτάσεων ανά Καλλιέργεια

Στη χώρα μας, σύμφωνα με τα στοιχεία του 2005 το μεγαλύτερο ποσοστό των βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων συγκεντρώνεται στα σιτηρά και την ελιά, όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 3.4.3 όπου παρουσιάζεται η ποσοστιαία κατανομή των βιολογικών εκτάσεων ανά καλλιέργεια. Συγκεκριμένα, τα σιτηρά κατέχουν μερίδιο 38,3%, η ελιά κατέχει μερίδιο 38,2% στο σύνολο των βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων και ακολουθούν με διαφορά τα χορτοδοτικά φυτά (μερίδιο 8,7%) και τα αμπέλια (μερίδιο 3,8%). Τα συγκεκριμένα ποσοστά προκύπτουν από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων όπως αυτά συγκεντρώνονται από τον ΟΠΕΓΕΠ και ομαδοποιούνται πλέον από την αρμόδια διεύθυνση βιολογικής γεωργίας.

3.5. Η Βιολογική Κτηνοτροφία

3.5.1. Γενικά Στοιχεία

Η βιολογική κτηνοτροφία άρχισε να αναπτύσσεται στην Ελλάδα με την ισχύ του κανονισμού (ΕΟΚ) 1804/99 του Συμβουλίου ο οποίος στην ουσία αποτελεί συμπλήρωση για τα κτηνοτροφικά προϊόντα του κανονισμού (ΕΟΚ) 2092/91 περί βιολογικής γεωργίας. Η Ελλάδα παρουσιάζει συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με άλλες χώρες όσον αφορά τη βιολογική κτηνοτροφία, λόγω ευνοϊκών εδαφοκλιματικών συνθηκών, πλούσιων φυσικών πόρων και της εφαρμογής της εκτατικής κτηνοτροφίας η οποία εύκολα μπορεί να μετατραπεί σε βιολογική. Η βιολογική κτηνοτροφία είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη βιολογική γεωργία, καθώς οι διατροφικές ανάγκες των ζώων εκτός από τη βόσκηση καλύπτονται και με βιολογικές ζωτροφές. Το σύστημα ζώα – φυτά είναι αλληλοεξαρτώμενο και η προστασία του έχει ως απώτερο σκοπό τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η βιολογική κτηνοτροφία είναι ένα σύστημα εκτροφής που στηρίζεται στη φυσική διαβίωση των ζώων, χρησιμοποιεί κατά βάση ζωτροφές που έχουν παραχθεί με βιολογικό τρόπο, περιορίζει στο ελάχιστο δυνατό τη χρήση συνθετικών αλλοπαθητικών φαρμάκων, είναι αντίθετο προς τη γενετική τροποποίηση, προστατεύει το περιβάλλον και διακρίνεται για την ποιότητα και την υγιεινή των προϊόντων που παράγει. Απαιτεί μια συνολική μεταχείριση των αγροτικών ζώων, τέτοια που να διασφαλίζει την υγεία και τη φυσιολογική τους ανάπτυξη, καθώς και την αειφορική χρήση των φυσικών πόρων του οικοσυστήματος.

Οι στόχοι της βιολογικής κτηνοτροφίας συνοψίζονται ως εξής:

- μείωση της ρύπανσης και προστασία του περιβάλλοντος.
- χρήση ανανεώσιμων φυσικών πόρων για τη διατήρηση της γονιμότητας του εδάφους.
- διατήρηση της βιοποικιλότητας των αυτόχθονων φυλών και τύπων ζώων.
- ολοκληρωμένη διαχείριση της κτηνοτροφικής και φυτικής παραγωγής.
- εξασφάλιση σωστής διαβίωσης και καλής υγείας των ζώων.
- ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων.
- δημιουργία νησίδων βιολογικής κτηνοτροφίας με τη συνένωση μικρότερων κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων.

Οι ελάχιστες απαιτήσεις της βιολογικής κτηνοτροφίας είναι εν συντομία οι ακόλουθες:

Μετατροπή: η έκταση της μονάδας που χρησιμοποιείται για την παραγωγή ζωοτροφών ακολουθεί τους κανόνες της βιολογικής γεωργίας, ενώ περίοδος μετατροπής ισχύει τόσο για τα ζώα όσο και για τα παραγόμενα προϊόντα (π.χ. το γάλα).

Καταγωγή των ζώων: τα ζώα πρέπει να προέρχονται από βιολογικές εκτροφές.

Διατροφή: η διατροφή των ζώων στηρίζεται στην ελεύθερη βόσκηση. Οι χορηγούμενες ζωοτροφές παράγονται χωρίς χημικά φυτοφάρμακα και χημικά λιπάσματα.

Κτηνιατρική αγωγή: η πρόληψη των ασθενειών βασίζεται στην κατάλληλη επιλογή των φυλών των ζώων, στην ισορροπημένη διατροφή τους, στο ευνοϊκό περιβάλλον, στην εφαρμογή πρακτικών που ενισχύουν την αντοχή σε ασθένειες, στην τακτική άσκηση και στην εξασφάλιση κατάλληλης πυκνότητας εκτροφής.

Πρακτικές κτηνοτροφικής διαχείρισης: η αναπαραγωγή των ζώων βασίζεται σε φυσικές μεθόδους και δεν επιτρέπονται η τεχνική σπερματέγχυση, το δέσιμο των ζώων και η μεταφορά τους υπό άσχημες συνθήκες και γενικότερα η κακή μεταχείριση των ζώων.

Κτηνοτροφικά απόβλητα: ο αριθμός των ζώων είναι στενά συνδεδεμένος με τη γεωργική έκταση που διατίθεται για τη διασπορά των αποβλήτων, ώστε να αποφεύγεται η υπερβολική παραγωγή κοπριάς και να διατηρούνται τα όρια πυκνότητας των ζώων.

Σταβλισμός: η πυκνότητα των ζώων σε κτίρια πρέπει να εξασφαλίζει σε αυτά άνετη και καλή διαβίωση. Επίσης πρέπει να εξασφαλίζεται η άνετη πρόσβαση σε νερό και τροφή, ο άφθονος φυσικός αερισμός και φωτισμός, η απολύμανση των χώρων στέγασης με τα επιτρεπόμενα προϊόντα, ενώ όλα τα ζώα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε βοσκότοπους και υπαίθριους χώρους άσκησης / ελεύθερης κίνησης.

Μελισσοκομία: ο χαρακτηρισμός των μελισσοκομικών προϊόντων ως βιολογικής παραγωγής, συνδέεται στενά τόσο με τα χαρακτηριστικά της μεταχείρισης των κυψελών όσο και με την ποιότητα του περιβάλλοντος. Εξαρτάται επίσης από τις συνθήκες συλλογής, επεξεργασίας και αποθήκευσης των μελισσοκομικών προϊόντων. Η θέση των

μελισσοκομείων πρέπει να εξασφαλίζει αρκετές πηγές νέκταρος, μελιτώματος, γύρης και νερού, ενώ η πρόληψη των νόσων βασίζεται στην επιλογή κατάλληλων ανθεκτικών φυλών και συγκεκριμένων πρακτικών. Απαγορεύεται η χρήση κηρυθρών που περιέχουν γόνο προς εξαγωγή του μελιού, καθώς και η χρήση χημικών συνθετικών απωθητικών, η κορυφοτομή των φτερών της βασίλισσας κ.λ.π.

3.5.2. Στοιχεία Βιολογικής Κτηνοτροφίας

Σημαντική προβλέπεται ότι θα είναι η ζήτηση για τα προϊόντα της ζωικής βιολογικής παραγωγής τα προσεχή χρόνια, σύμφωνα με εκτιμήσεις παραγόντων του κλάδου. Η ανάπτυξη του συγκεκριμένου τομέα στον ελληνικό χώρο σημείωσε καθυστέρηση σε σχέση με άλλες χώρες, καθώς δεν είχε θεσμοθετηθεί εθνική νομοθεσία. Ενδεικτικός του μεγέθους της βιολογικής κτηνοτροφίας στη χώρα μας είναι ο πίνακας 3.5.1 σύμφωνα με τον οποίον, το 2005 εκτρέφονταν βιολογικά 288.815 αίγες και αιγοπρόβατα, 216.897 πρόβατα και 144.108 πουλερικά. Σύμφωνα δε με στατιστικά στοιχεία του 2003, το ζωικό κεφάλαιο της χώρας αριθμούσε 9,5 εκατ. πρόβατα, 5,7 εκατ. αίγες / πρόβατα και 41,6 εκατ. πουλερικά.

Πίνακας 3.5.1 Συγκεντρωτικά στοιχεία βιολογικής κτηνοτροφίας (2002-2005)				
Είδος ζώου	2005	2004	2003	2002
Ιπποειδή	0	0	45	4
Βοειδή	22.900	14.671	13.834	7.760
Πρόβατα	216.897	94.362	95.824	56.374
Αίγες / αιγοπρόβατα	288.815	215.291	201.442	66.472
Χοίροι	27.169	4.469	3.628	1.288
Πουλερικά	144.108	68.386	70.004	46.553
Μέλισσες (κυψέλες)	6.901	3.719	4.789	2.221
Άλλα είδη	0	58	20	0
<i>εκτρέφόμενα ζώα σε κεφάλια</i>				
<i>Πηγή: Υπουργείο Αγρ. Ανάπτυξης & Τροφίμων</i>				

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο πίνακας 3.5.2 στον οποίο και φαίνεται η γεωγραφική κατανομή της ελληνικής βιολογικής κτηνοτροφίας ανά γεωγραφική περιφέρεια για το 2005. Σύμφωνα με τα στοιχεία του συγκεκριμένου πίνακα, η περιφέρεια της Θεσσαλίας συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό σε βιολογικά εκτρέφόμενες αίγες (μερίδιο 20,9%), η περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδας σε βοειδή, πρόβατα και χοίρους (μερίδια 29,3%, 26,9%

και 28,6% αντίστοιχα), ενώ στα πουλερικά η μεγαλύτερη συγκέντρωση παρουσιάζεται στην Πελοπόννησο (μερίδιο 57,8%) και στα μελίσσια η Ήπειρος (μερίδιο 20,4%).

Πίνακας 3.5.2 Κατανομή βιολογικής κτηνοτροφίας ανά γεωγραφική περιφέρεια (2005)						
Γεωγραφική περιφέρεια	Αίγες	Βοειδή	Πρόβατα	Χοίροι	Πουλερικά	Μελίσσια
Αν. Μακεδονία & Θράκη	10.284	3.879	12.093	2.220	7.730	350
Κεντρική Μακεδονία	27.642	1.804	8.387	6.451	15.126	1.410
Δυτική Μακεδονία	9.690	960	11.097	1.169	650	0
Θεσσαλία	60.454	2.875	30.381	6.408	260	941
Ήπειρος	9.917	2.184	9.432	389	4.323	1.170
Ιόνιο	28.343	931	7.804	438	30	625
Δυτικά Ελλάδα	51.740	6.720	58.339	7.781	150	370
Στερεά Ελλάδα	27.622	1.559	21.079	321	13.935	321
Πελοπόννησος	36.425	1.788	7.758	647	83.254	745
Αττική	31	6	276	3	15.950	276
Βόρειο Αιγαίο	10.308	166	9.189	583	0	100
Νότιο Αιγαίο	1.612	12	577	0	102	7
Κρήτη	14.747	16	40.485	759	2.700	491
Σύνολο	288.815	22.900	216.897	27.169	144.108	6.901
σε κεφάλια, εκτός από τα μελίσσια που είναι σε κυψέλες.						
Πηγή: Υπουργείο Αγρ. Ανάπτυξης & Τροφίμων						

Τέλος, στον πίνακα 3.5.3 παρουσιάζεται η εξέλιξη του αριθμού των εμπλεκόμενων παραγωγών στη βιολογική κτηνοτροφία κατά την περίοδο 2002-2005.

Πίνακας 3.5.3 Εξέλιξη αριθμού παραγωγών βιολογικής κτηνοτροφίας (2002-2005)		
Έτος	Παραγωγοί	Μεταβολή
2002	682	-
2003	1.254	83,9%
2004	1.416	12,9%
2005	2.431	71,7%
Πηγή: Υπουργείο Αγρ. Ανάπτυξης & Τροφίμων		

3.6. Προβλήματα βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα

Ο κλάδος των βιολογικών καλλιεργειών παρά το γεγονός ότι συμπλήρωσε μια δεκαετία παρουσίας στη χώρα μας, δεν βρίσκεται σε αντίστοιχα επίπεδα με αυτά άλλων χωρών της Ε.Ε., όσον αφορά το ποσοστό των βιολογικών προϊόντων στο σύνολο της κατανάλωσης, αλλά και την παρουσία τους σε σημαντικά κανάλια διάθεσης. Ωστόσο, ο ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής αγοράς βιολογικών προϊόντων είναι ένας από τους υψηλότερους στην Ευρώπη, καθώς αρκετές αγορές άλλων χωρών είναι ήδη διαμορφωμένες.

Οι λόγοι που ο κλάδος της βιολογικής γεωργίας δεν βρίσκεται στα αντίστοιχα υψηλά επίπεδα των άλλων χωρών της Ε.Ε. είναι τα πολλά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο Έλληνας αγρότης που αναλυτικά παρουσιάζονται παρακάτω:

- η δραστηριότητα του αγρότη δεν είναι ελκυστική στις νεότερες ηλικίες. Επιπλέον, θεωρείται δύσκολο για κάποιο αγρότη μεγάλης ηλικίας, να διαφοροποιήσει τις πρακτικές που χρησιμοποιεί και το μέχρι σήμερα τρόπο ελέγχου της καλλιέργειας και να έχει καθημερινή επαφή με αυτή.
- Παράλληλα, η βιολογική γεωργία καθώς εμπεριέχει και στοιχεία προστασίας του περιβάλλοντος και οικολογικής προστασίας του αγροκτήματος, απαιτεί και ανθρώπους με οικολογική και περιβαλλοντική συνείδηση.
- Η απόδοση της παραγωγής καταλήγει να είναι κατά 20% περίπου μικρότερη από την αντίστοιχη συμβατική (Επιτροπής).
- Το κόστος της βιολογικής παραγωγής είναι υψηλότερο της αντίστοιχης συμβατικής, λόγω των αυξημένων εξόδων που δημιουργεί η χειρονακτική αντιμετώπιση των ζιζανίων αλλά και του υψηλού κόστους των εγκεκριμένων βιολογικών λιπασμάτων .
- Η έλλειψη στην αγορά των κατάλληλων βιολογικών φυτοπροστατευτικών προϊόντων και η υψηλή τιμή τους.
- Η τεχνογνωσία της πλειονότητας των Ελλήνων βιοκαλλιεργητών και η ενημέρωσή τους πάνω σε θέματα καλλιεργητικών μεθόδων, είναι σχετικά χαμηλή.
- Η έλλειψη γεωπόνων εξειδικευμένων σε θέματα βιολογικής γεωργίας, που παρατηρείται στη χώρα μας.

- Το κόστος των πιστοποιητικών οργανισμών είναι αρκετά υψηλό και πολλές φορές αποτρεπτικό για τους παραγωγούς.
- Η χαμηλή τιμή των βιολογικών προϊόντων και η αδυναμία πολλές φορές τρόπου διάθεσής τους (Φωτόπουλος, 2003).
- Η μικρή μεταποιητική και τυποποιητική δραστηριότητα των βιολογικών προϊόντων.
- Το μεγάλο κόστος προμήθειας βιολογικών ζωοτροφών για την βιολογική κτηνοτροφία (Παπαθεοδώρου, Νικολάου, Τζωρτζάκη, 2007).
- Το χαμηλό ποσοστό διείσδυσης των προϊόντων στην αγορά μέχρι σήμερα, αποδίδεται κυρίως στην ελλιπή πληροφόρηση των καταναλωτών, το σχετικά περιορισμένο εύρος και τις υψηλές τιμές των προϊόντων.
- Το σύστημα πιστοποίησης βιολογικών προϊόντων χαρακτηρίζεται σύνθετο, γραφειοκρατικό και υψηλού κόστους για τους παραγωγούς.

4. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

4.1. Κοινοτική Νομοθεσία

- ❖ Κανονισμός (ΕΟΚ) 2092/1991 (24.6.1991): περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής (ο βασικός αυτός κανονισμός αναλύεται στη συνέχεια).
- ❖ Κανονισμός (ΕΟΚ) 94/1992 (14.1.1992): περί του καθεστώτος εισαγωγής βιολογικών προϊόντων από τρίτες χώρες.
- ❖ Κανονισμός (ΕΟΚ) 2078/1992: περί της δημιουργίας καθεστώτος οικονομικής ενίσχυσης των βιοκαλλιεργητών μέσω στρεμματικών επιδοτήσεων.
- ❖ Κανονισμός (ΕΟΚ) 1257/1999: για τη στήριξη των μεθόδων γεωργικής παραγωγής που αποσκοπούν στην προστασία του περιβάλλοντος και στη διατήρηση του αγροτικού χώρου.
- ❖ Κανονισμός (ΕΟΚ) 1804/1999: για συμπλήρωση, για τα κτηνοτροφικά προϊόντα, του κανονισμού 2092/91 περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής.
- ❖ Κανονισμός (ΕΟΚ) 2491/2001: για την τροποποίηση του κανονισμού ΕΟΚ 2092/91 του Συμβουλίου για το βιολογικό τρόπο παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής.
- ❖ Κανονισμός (ΕΟΚ) 473/2002: για την τροποποίηση των παραρτημάτων I, II και VI του κανονισμού ΕΟΚ 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής, καθώς και για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων όσον αφορά τη διαβίβαση πληροφοριών σχετικά με τη χρήση ενώσεων χαλκού.
- ❖ Κανονισμός (ΕΚ) 223/2003 (5.2.2003): για τις απαιτήσεις στον τομέα της επισήμανσης, τις συναφείς με το βιολογικό τρόπο παραγωγής για τις ζωοτροφές, τις σύνθετες ζωοτροφές και τις πρώτες ύλες ζωοτροφών και για την τροποποίηση του κανονισμού 2092/91.
- ❖ Κανονισμός (ΕΚ) 1452/2003 (14.8.2003): για διατήρηση της παρέκκλισης που προβλέπεται από το άρθρο 6 παράγραφος 3 στοιχείο του κανονισμού 2092/91 όσον αφορά ορισμένες ποικιλίες σπόρων προς σπορά και το πολλαπλασιαστικό υλικό και την καθιέρωση διαδικαστικών κανόνων και κριτηρίων σχετικά με την παρέκκλιση.
- ❖ Κανονισμός (ΕΚ) 852/2004 (29.4.2004): για την υγιεινή των τροφίμων.

- ❖ Κανονισμός (ΕΚ) 853/2004 (29.4.2004): για τον καθορισμό ειδικών κανόνων υγιεινής για τα τρόφιμα ζωικής προέλευσης.
- ❖ Κανονισμός (ΕΚ) 854/2004 (29.4.2004): για τον καθορισμό ειδικών διατάξεων για την οργάνωση των επίσημων ελέγχων στα προϊόντα ζωικής προέλευσης που προορίζονται για κατανάλωση από τον άνθρωπο.
- ❖ Κανονισμός (ΕΚ) 1991/2006 (21.12.2006): για την τροποποίηση του κανονισμού 2092/91 περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής.
- ❖ Κανονισμός (ΕΚ) 394/2007 (12.4.2007): για την τροποποίηση του παραρτήματος Ι του κανονισμού 2092/91 περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και είδη διατροφής.

Τα προϊόντα βιολογικής καλλιέργειας σύμφωνα με τον κανονισμό 2491/2001, τροποποίηση του 2092/91, σχετικά με τη συσκευασία και μεταφορά τους, θα πρέπει να είναι σε κατάλληλες συσκευασίες, περιέκτες ή οχήματα, τα οποία έχουν κλειστεί με τρόπο που αποκλείει την αντικατάσταση του περιεχομένου τους χωρίς αλλοίωση ή βλάβη της σφραγίδας και τα οποία φέρουν επισήμανση στην οποία αναγράφονται, εκτός από τις άλλες ενδείξεις που προβλέπονται από τη σχετική νομοθεσία, το όνομα και η διεύθυνση του επιχειρηματία, του ιδιοκτήτη ή του πωλητή του προϊόντος, η ονομασία του προϊόντος που περιλαμβάνει αναφορά στη μέθοδο βιολογικής παραγωγής, το όνομα ή/και ο κωδικός αριθμός του οργανισμού ή της αρχής ελέγχου στην οποία υπόκειται ο επιχειρηματίας και ενδεχομένως το σήμα αναγνώρισης της παρτίδας, σύμφωνα με το σύστημα σήμανσης που είτε έχει εγκριθεί σε εθνικό επίπεδο, είτε έχει συμφωνηθεί με τον οργανισμό ή την αρχή ελέγχου και που επιτρέπει τη συσχέτιση της παρτίδας με τα λογιστικά βιβλία.

Σημαντικός ανασταλτικός παράγοντας για την ανάπτυξη του κλάδου της βιολογικής κτηνοτροφίας στη χώρα μας είναι η έλλειψη των κατάλληλων εισροών, ως τροφή για τα ζώα. Σαν βασική προϋπόθεση των προϊόντων που φέρουν τη σήμανση «βιολογικό», ορίζεται ότι οι ζωοτροφές που χρησιμοποιούνται περιέχουν κατά τουλάχιστον 95% της ξηράς τους ουσίας πρώτες ύλες που προέρχονται από τη βιολογική γεωργία. Ο κανονισμός 223/2003 διευθέτησε τα ζητήματα σχετικά με τις ζωοτροφές θέτοντας λεπτομερείς απαιτήσεις και υποχρεώσεις.

Αμέσως παρακάτω γίνεται εκτενής αναφορά στους σημαντικότερους κανονισμούς της βιολογικής γεωργίας.

Κανονισμός (ΕΟΚ) 2092/91

Η βιολογική γεωργία στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης διέπεται από τον Κανονισμό (ΕΟΚ) 2092/91 και τις μετέπειτα τροποποιήσεις του. Ο κανονισμός «περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής» εκδόθηκε στις 24 Ιουνίου 1991 από το Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Αποτελεί επίσημη αναγνώριση του βιολογικού τρόπου παραγωγής σε κοινοτικό επίπεδο και ορίζει ενιαίους και εναρμονισμένους κανόνες για τη βιολογική γεωργία στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το πλήρες κείμενο του κανονισμού που αποτελείται από 16 άρθρα και 6 παραρτήματα περιγράφει με λεπτομερειακό τρόπο τους όρους και τις προϋποθέσεις παραγωγής, ελέγχου και διάθεσης των βιολογικών προϊόντων στην αγορά.

Με τον κανονισμό 2092/91 εξασφαλίζεται η αξιοπιστία των βιολογικών προϊόντων στις αγορές, μέσω της εγκαθίδρυσης συστήματος ελέγχου και πιστοποίησης των προϊόντων αυτών. Όπως ορίζει το άρθρο 9 του κανονισμού, τα κράτη μέλη εγκαθιδρύουν σύστημα ελέγχου το οποίο διαχειρίζονται μία ή περισσότερες αρχές και εγκεκριμένοι ιδιωτικοί οργανισμοί και προς το οποίο οφείλουν να συμμορφώνονται οι επιχειρήσεις που παράγουν, παρασκευάζουν ή εισάγουν από τρίτες χώρες βιολογικά προϊόντα. Στον εν λόγω κανονισμό έχει πλέον ενσωματωθεί ο κανονισμός (ΕΚ) 1804/99, που αφορά την παραγωγή βιολογικών κτηνοτροφικών προϊόντων.

Το παράρτημα I του κανονισμού 2092/91 αναφέρεται στους κανόνες βιολογικής παραγωγής. Σε αυτόν προσδιορίζονται οι τεχνικές καλλιέργειας για τη διατήρηση και την αύξηση της γονιμότητας και της βιολογικής δραστηριότητας του εδάφους καθώς και για την καταπολέμηση των παρασίτων, των ασθενειών και των ζιζανίων. Επιπλέον, γίνεται εκτενής αναφορά στους κανόνες παραγωγής βιολογικών κτηνοτροφικών και μελισσοκομικών προϊόντων. Το παράρτημα II αναφέρει αναλυτικά τις επιτρεπόμενες εισροές στη βιολογική γεωργία, δηλαδή τα λιπάσματα και τα φυτοπροστατευτικά προϊόντα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους βιοκαλλιεργητές.

Σε ότι αφορά τη βιολογική κτηνοτροφία αναφέρονται εκτενώς οι επιτρεπόμενες πρώτες ύλες και τα πρόσθετα των ζωοτροφών, καθώς και τα επιτρεπόμενα προϊόντα για τον καθαρισμό και την απολύμανση των εγκαταστάσεων.

Η ψήφιση του κανονισμού 2092/91 αναμφίβολα ενίσχυσε τη βιολογική γεωργία στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης διότι ενοποίησε τις προδιαγραφές για το συγκεκριμένο τομέα. Παράλληλα, ενίσχυσε τους παραγωγούς επιλύοντας πολλά προβλήματα διακίνησης των προϊόντων, δίνοντάς τους κατευθύνσεις για τους κανόνες βιολογικής παραγωγής και τις επιτρεπόμενες τεχνικές, ορίζοντας σαφώς τι επιτρέπεται στη βιολογική γεωργία και τι απαγορεύεται. Ταυτόχρονα, ενίσχυσε την εμπιστοσύνη των καταναλωτών στα βιολογικά προϊόντα, δίνοντας εγγυήσεις για τον τρόπο και τις αρχές παραγωγής τους, ενώ τους προστατεύει από προϊόντα αβέβαιης προέλευσης που χαρακτηρίζονται ως «βιολογικά».

Κανονισμός (ΕΟΚ) 2078/92

Η δημιουργία καθεστώτος οικονομικής ενίσχυσης των βιοκαλλιεργητών μέσω στρεμματικών επιδοτήσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ξεκίνησε με την ψήφιση του κανονισμού (ΕΟΚ)2078/92. Ο κανονισμός «σχετικά με μεθόδους γεωργικής παραγωγής που συμμορφώνονται με τις απαιτήσεις προστασίας του περιβάλλοντος καθώς και με τη διατήρηση του φυσικού χώρου», εκδόθηκε από το Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στις 30 Ιουνίου 1992.

Μέσω του κανονισμού αυτού, που αποτελείται από 12 άρθρα και 1 παράρτημα, θεσπίστηκε κοινοτικό καθεστώς ενισχύσεων που συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ), τμήμα Εγγυήσεων.

Στο άρθρο 1 του κανονισμού αναφέρεται ότι το καθεστώς ενισχύσεων μεταξύ άλλων αποσκοπεί στα παρακάτω:

- Να ευνοήσει τη θέσπιση ή τη διατήρηση μεθόδων γεωργικής παραγωγής που θα μειώνουν τη ρύπανση που προκαλεί η γεωργία.
- Να ευνοήσει την εφαρμογή ευνοϊκών για το περιβάλλον εκτατικών μεθόδων φυτικής παραγωγής και εκτροφής βοοειδών και προβατοειδών, καθώς και τη μετατροπή αρόσιμων γαιών σε εκτατικούς βοσκότοπους.
- Να ευνοήσει την εκμετάλλευση των γεωργικών γαιών σύμφωνα με τους κανόνες

προστασίας και βελτίωσης του περιβάλλοντος, των φυσικών πόρων και της γενετικής ποικιλομορφίας.

- Να ευνοήσει την ευαισθητοποίηση και την κατάρτιση των γεωργών σε θέματα γεωργικής παραγωγής με τρόπο εναρμονιζόμενο με τις απαιτήσεις της προστασίας του περιβάλλοντος και τη συντήρηση του φυσικού χώρου.

Οι αποδέκτες του καθεστώτος ενισχύσεων αναφέρονται στο άρθρο 2 του κανονισμού. Μεταξύ αυτών υπάγονται και οι κάτοχοι αγροτικών εκμεταλλεύσεων που αναλαμβάνουν την υποχρέωση να εφαρμόσουν ή να διατηρήσουν μεθόδους βιολογικής καλλιέργειας.

Σύμφωνα με τον κανονισμό 2078/92, τα κράτη μέλη θέτουν σε εφαρμογή στο σύνολο της επικράτειάς τους και ανάλογα με τις δικές τους ανάγκες, το καθεστώς ενισχύσεων με τη βοήθεια πολυετών προγραμμάτων κατά ζώνες. Κάθε πρόγραμμα καλύπτει μια ομοιογενή ζώνη από άποψη περιβάλλοντος και φυσικού χώρου.

Το ποσοστό της κοινοτικής συγχρηματοδότησης ανέρχεται στο 75% στις περιοχές όπου το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι μικρότερο από το 75% του μέσου κοινοτικού εισοδήματος, στις περιοχές αυτές υπάγεται και η χώρα μας, περιοχές Στόχου1 και στο 50% για τις υπόλοιπες περιοχές. Με βάση τον παραπάνω κανονισμό εκπονήθηκαν προγράμματα από όλες τις χώρες της κοινότητας και εφαρμόστηκαν συγκεκριμένες πολιτικές.

Οι στρεμματικές ενισχύσεις μέσω του κανονισμού 2078/92 βοήθησαν σημαντικά στην ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας σε διάφορες χώρες της Ε.Ε, αφού αποτέλεσαν ισχυρό κίνητρο για τη μετατροπή πολλών συμβατικών καλλιεργειών σε βιολογικές. Σημειώνεται πάντως ότι, αρκετά χρόνια πριν τη ψήφιση του εν λόγω κανονισμού ορισμένες Ευρωπαϊκές χώρες (Αυστρία, Σουηδία, Ελβετία) είχαν ήδη θέσει σε ισχύ εθνικά προγράμματα για την οικονομική ενίσχυση των βιοκαλλιεργητών και τη στήριξη της βιολογικής γεωργίας. Οι χώρες αυτές παρουσιάζουν τα υψηλότερα ποσοστά βιολογικής γεωργίας.

Πέραν του κανονισμού 2078/92, πρέπει να γίνει αναφορά και στο νεότερο κανονισμό (ΕΚ) 1257/1999. Ο κανονισμός «για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από

το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ) και για την τροποποίηση και κατάργηση ορισμένων κανονισμών», εκδόθηκε στις 17 Μαΐου 1999. Μέσω αυτού θεσπίζεται το πλαίσιο της κοινοτικής στήριξης για την αειφόρο αγροτική ανάπτυξη. Στο κείμενο της επιτροπής αναφέρεται ότι το καθεστώς των γεωπεριβαλλοντικών ενισχύσεων θα πρέπει να εξακολουθήσει να ενθαρρύνει τους παραγωγούς να εισαγάγουν ή να διατηρήσουν μεθόδους παραγωγής που συμμορφώνονται προς την αυξανόμενη ανάγκη προστασίας και βελτίωσης του περιβάλλοντος.

Σε ό,τι αφορά τις επιδοτήσεις για τη βιολογική γεωργία ο εν λόγω κανονισμός δεν εισαγάγει σημαντικές αλλαγές. Στις εκτιμήσεις του Συμβουλίου αναφέρεται ότι η υφιστάμενη στήριξη γεωπεριβαλλοντικών μέτρων, δυνάμει του κανονισμού (ΕΟΚ) 2078/92 θα πρέπει να εξακολουθήσει να παρέχεται για περιβαλλοντικά μέτρα με συγκεκριμένους στόχους, λαμβάνοντας υπόψη την πείρα που αποκτήθηκε κατά την εφαρμογή του εν λόγω καθεστώτος.

Κανονισμός (ΕΚ) 1257/99

Αποτελεί συνέχεια του κανονισμού (ΕΟΚ) 2078/92 και προβλέπει μεταξύ άλλων, τη στήριξη μεθόδων γεωργικής παραγωγής που αποσκοπούν στην προστασία του περιβάλλοντος και στη διατήρηση του αγροτικού χώρου, ενώ συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της κοινοτικής πολιτικής που αφορούν την γεωργία και το περιβάλλον. Το 2003 δημοσιεύτηκε ο κανονισμός (ΕΚ) 1783/03 για τροποποίηση του καν. 1257/99 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ). Επίσης, δημοσιεύτηκαν οι σχετικοί εφαρμοστικοί κανονισμοί 445/02 περί λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του καν. 1257/99 και 963/03 περί τροποποίησης του καν. 445/02. Ο κανονισμός (ΕΚ) 817/04 σχετικά με τους λεπτομερείς κανόνες εφαρμογής του καν. 1257/99, αντικατέστησε τους παραπάνω εφαρμοστικούς κανονισμούς. Τέλος, δημοσιεύτηκε ο κανονισμός (ΕΚ) 1360/05 για την τροποποίηση του καν. 817/04.

Κανονισμός (ΕΚ) 1452/03

Στις 14 Αυγούστου 2003 δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ο

Κανονισμός 1452/2003 ο οποίος έρχεται να καλύψει το κενό που υπήρχε όσον αφορά τη βιολογική σποροπαραγωγή των σπόρων προς σπορά. Σημαντικό είναι ότι δεν υπάρχει καμία αναφορά στο αγενές πολλαπλασιαστικό υλικό, ενώ στην αιτιολογική έκθεση αναφέρεται ότι το τελευταίο είναι ένα θέμα με το οποίο θα πρέπει να ασχοληθεί κάθε κράτος μέλος μόνο του έως ότου υπάρξει κοινοτική νομοθεσία. Ο συγκεκριμένος κανονισμός έρχεται να καταστήσει σαφές ότι από την 1 Ιανουαρίου 2004 θα πρέπει στη βιολογική γεωργία να χρησιμοποιείται βιολογικά παραγόμενος σπόρος.

Νέος Κανονισμός της Ε.Ε. 834/2007

Με στόχο τη διευκόλυνση καταναλωτών και παραγωγών, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε πρόταση για νέο Κανονισμό σχετικό με τη βιολογική παραγωγή. Οι διατάξεις του νέου αυτού Κανονισμού θα είναι απλούστερες και θα παρέχουν περισσότερη ευελιξία, ώστε να λαμβάνονται υπόψη οι περιφερειακές διαφορές στις κλιματικές και άλλες συνθήκες. Οι παραγωγοί βιολογικών τροφίμων μπορούν να επιλέγουν αν θα χρησιμοποιήσουν ή όχι το λογότυπο της Ε.Ε. για τα προϊόντα τους τα οποία θα πρέπει να φέρουν ετικέτα με την ένδειξη «ΕΕ-Βιολογικό». Για να σημειωθεί ένα τελικό προϊόν ως βιολογικό, πρέπει να είναι βιολογικό σε ποσοστό τουλάχιστον 95%, ενώ τα προϊόντα που περιέχουν Γενετικώς Τροποποιημένους Οργανισμούς (Γ.Τ.Ο.) δεν μπορούν να σημαίνονται ως βιολογικά. Ο νέος Κανονισμός, προτείνεται να ισχύσει από την 1.1.2009 και σε γενικές γραμμές:

- θα ορίζει τους στόχους και τις αρχές της βιολογικής παραγωγής, λαμβάνοντας υπόψη τις τοπικές συνθήκες,
- θα εξασφαλίζει ότι οι στόχοι και οι αρχές ισχύουν εξίσου για όλα τα στάδια της βιολογικής παραγωγής,
- θα αποσαφηνίζει τους σχετικούς με τους Γ.Τ.Ο. κανόνες,
- θα καθιστά υποχρεωτική τη χρήση είτε του λογότυπου της Ε.Ε. είτε της ένδειξης «Ε.Ε.-Βιολογικό»,
- θα ενισχύει τη βασισμένη στην επικινδυνότητα προσέγγιση και θα βελτιώνει τους ελέγχους,
- θα διευκολύνει την ελεύθερη κυκλοφορία των βιολογικών προϊόντων και
- θα προβλέπει πάγιους κανονισμούς για τις εισαγωγές βιολογικών προϊόντων.

4.2. Εθνική Νομοθεσία

Βιολογική Γεωργία

Η εφαρμογή του κανονισμού (ΕΟΚ) 2092/91 ξεκίνησε στη χώρα μας τον Ιούλιο του 1993, με τις αποφάσεις του Υπουργού Γεωργίας υπ. αριθμ. 372781 και 372782 (ΦΕΚ 568/Β/30.7.1993) για τη χορήγηση αδείας λειτουργίας στους Οργανισμούς Ελέγχου και Πιστοποίησης Προϊόντων Φυτικής Προέλευσης.

Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο σε ό,τι αφορά τις επιταγές του παραπάνω κανονισμού προσδιορίζεται με την Κοινή Διυπουργική Απόφαση των Υπουργών Γεωργίας και Εθνικής Οικονομίας υπ. αριθμ. 332221/11.01.2001 (ΦΕΚ 10Β'), με θέμα τον καθορισμό συμπληρωματικών μέτρων για την εφαρμογή του κανονισμού 2092/91 στη χώρα μας και τη μετέπειτα τροποποίησή της (Διυπουργική απόφαση υπ. αριθμ. 381Β'/06.04.2001). Σύμφωνα με αυτήν την Κοινή Διυπουργική απόφαση, το Υπουργείο Γεωργίας εγκαθιστά στο εξής σύστημα ελέγχου παραγωγής προϊόντων βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας. Όλες οι λεπτομέρειες εφαρμογής και εναρμόνισης του κανονισμού 2092/91 ρυθμίζονται από την ΚΥΑ 245090/06.

Η εφαρμογή του Κανονισμού 2078/92 ξεκίνησε στη χώρα μας το 1996 με την εκπόνηση του προγράμματος «Βιολογικής Γεωργίας». Το πρόγραμμα εγκρίθηκε με τη Διυπουργική Απόφαση υπ. αριθμ. 202/394999/04.01.1996, των Υπουργών Γεωργίας και Οικονομικών, προέβλεπε δε την οικονομική ενίσχυση των βιοκαλλιεργητών για τα έτη 1995 (αναδρομικά), 1996 και 1997. Για τα τρία αυτά έτη η κατανομή των πόρων για τη βιολογική γεωργία αφορούσε συνολικά την επιδότηση 60.000 στρεμμάτων, τα οποία απορροφήθηκαν στο σύνολό τους, ενώ επιπλέον διανεμήθηκαν αναδρομικά και επιδοτήθηκαν άλλα 12.000 στρέμματα.

► Απόφαση **233/2001**: Εφαρμογή του προγράμματος «Βιολογική Γεωργία» του αγροπεριβαλλοντικού μέτρου του εγγράφου προγραμματισμού αγροτικής ανάπτυξης 2000-2006-Καν.ΕΕ 1257/99.

Οι στόχοι του προγράμματος αφορούν τη μείωση της ρύπανσης που προκαλεί η γεωργία, την προστασία της άγριας χλωρίδας και πανίδας, τη διατήρηση της

βιοποικιλότητας των αγροτικών οικοσυστημάτων και του αγροτικού τοπίου, την αειφορική διαχείριση των εδαφικών πόρων, την προστασία της δημόσιας υγείας, τη δημιουργία σταθερών νησίδων βιοκαλλιέργειας, μέσα από μικρές οικονομίες κλίμακας, σχετικά ομοιόμορφη κατανομή σε εθνικό επίπεδο, ώστε το πρόγραμμα να λειτουργήσει ως πρόγραμμα επίδειξης.

Δικαιούχοι του προγράμματος μπορούν να είναι φυσικά πρόσωπα κάτοχοι γεωργικής εκμετάλλευσης ή νομικά πρόσωπα που είναι κάτοχοι και άμεσα υπεύθυνοι για τη διαχείριση της εκμετάλλευσης. Ο κάτοχος μπορεί να είναι ιδιοκτήτης της εκμετάλλευσης ή να την εκμεταλλεύεται με οιαδήποτε μορφή μίσθωσης (τότε πρέπει να προσκομίσει ενοικιαστήριο συμβόλαιο διάρκειας 5 χρόνων). Ο δικαιούχος υποχρεούται να εντάξει στο πρόγραμμα το σύνολο των αγροτεμαχίων της εκμετάλλευσής του, τα οποία εμπίπτουν εντός των ζωνών γεωγραφικής εφαρμογής, εφόσον η έκτασή τους δεν υπερβαίνει τα 8 στρέμματα προκειμένου περί κηπευτικών και τα 20 στρέμματα για τις λοιπές καλλιέργειες. Εφόσον η έκταση είναι μεγαλύτερη, πρέπει να εντάξει έκταση τουλάχιστον ίση με τα ως άνω μεγέθη.

- ▶ Απόφαση **2478/2000**: Κώδικες Ορθής Γεωργικής Πρακτικής.
- ▶ Καθορισμός συμπληρωματικών μέτρων για την εφαρμογή του Καν. ΕΟΚ 2092/91 του Συμβουλίου «περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής».
- ▶ Απόφαση **428/2001**: Εφαρμογή του αγροπεριβαλλοντικού μέτρου του εγγράφου προγραμματισμού αγροτικής ανάπτυξης 2000-2006-Καν. ΕΕ 1257/99.

Οι βιοκαλλιεργητές μπορούσαν να κάνουν αίτηση για οικονομική ενίσχυση πενταετούς διάρκειας και να υποβάλλουν τα απαιτούμενα δικαιολογητικά από την άνοιξη του 1996 έως την άνοιξη του 1997. Οι περιοχές εφαρμογής του προγράμματος καθορίζονται από τα νομαρχιακά προγράμματα βιολογικής γεωργίας λαμβάνοντας υπόψη τον παραγωγικό χαρακτήρα του νομού, την ποσοστιαία κατανομή των συμβατικών καλλιεργειών, τα ιδιαίτερα τοπικά προϊόντα του νομού, την κατανομή των ήδη ενταγμένων καλλιεργειών στο πρόγραμμα βιολογικής γεωργίας την περίοδο 1995-1999, τη διαγραφόμενη ζήτηση σε βιολογικά προϊόντα. Επιπλέον, το νομαρχιακό πρόγραμμα δίνει προτεραιότητα στην ανάγκη προστασίας των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών, όπως περιοχές του δικτύου «Φύση 2000», παραποτάμιας, παραλίμνιας, παράκτιας κλπ., την προτεραιότητα ενίσχυσης μειονεκτικών περιοχών, την ύπαρξη μικροκλιμάτων και

επιδημιολογικών δεδομένων ευνοϊκών για τη βιοκαλλιέργεια και την ανάγκη για παραγωγή βιολογικών ζωοτροφών για την κάλυψη των αναγκών της βιολογικής κτηνοτροφίας.

Στη συνέχεια, η εθνική νομοθεσία τροποποιήθηκε με την υπ. Αριθμ. 349/333199/1314/02.03.1999 απόφαση των Υπουργών Γεωργίας και Οικονομικών όπου εγκρίθηκε η συνέχιση εφαρμογής του προγράμματος για την τριετία 1998-2000 με τη διάθεση 140.000 στρεμμάτων επιπλέον, έναντι της πρώτης τριετίας.

Με το νέο τριετές πρόγραμμα εισήχθη και νέος τρόπος διανομής των στρεμμάτων για τη βιολογική γεωργία. Καθιερώθηκε εθνικό απόθεμα 28.000 στρεμμάτων και επιπλέον κάθε νομός θα έπρεπε να απορροφήσει 2.000 στρέμματα. Οι νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις όφειλαν να καθορίσουν τις περιοχές, κοινότητες και καλλιέργειες στις οποίες θα έπρεπε να αναπτυχθεί η βιολογική γεωργία.

Το πρόγραμμα της βιολογικής γεωργίας για την περίοδο 2001-2006 στα πλαίσια εφαρμογής του νεότερου κανονισμού (ΕΚ) 1257/99 καθορίζεται με την απόφαση του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων υπ. αριθμ. 85129/233/05.02.2001. Στην παραπάνω απόφαση αναφέρονται αναλυτικά οι στόχοι του προγράμματος, οι περιοχές εφαρμογής του, τα κριτήρια επιλογής των εκτάσεων που θα ενταχθούν στο πρόγραμμα και η κατανομή των εκτάσεων κατά έτος. Επιπλέον, αναφέρονται οι δικαιούχοι του προγράμματος και οι δεσμεύσεις τους, η διαδικασία που απαιτείται για την ένταξή τους στο πρόγραμμα, η διαδικασία πληρωμής και το ύψος των ενισχύσεων. Τέλος, αναφέρονται οι διαδικασίες ελέγχου και οι κυρώσεις στους παραβάτες. Το πρόγραμμα εφαρμόζεται σε 54 από τις 57 νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις της χώρας (δεν εφαρμόζεται στην Αθήνα, την Ορεστιάδα του Έβρου και την Ευρυτανία).

Στην εν λόγω Υπουργική απόφαση αναφέρεται σαφώς ότι οι εκτάσεις που είχαν ενταχθεί στο πρόγραμμα «Βιολογική Γεωργία» στις οποίες είχε ολοκληρωθεί η πενταετής περίοδος εφαρμογής του προγράμματος, δε μπορεί να είναι επιλέξιμες ένταξης στο πρόγραμμα. Αυτό σημαίνει τη μη δυνατότητα ανανέωσης των συμβάσεων (και τη μη παροχή οικονομικής ενίσχυσης) στους βιοκαλλιεργητές που έχουν ήδη επιδοτηθεί για μια πενταετία. Σημειώνεται ότι άλλες Ευρωπαϊκές χώρες συνεχίζουν τις επιδοτήσεις για τη βιολογική γεωργία πέραν της πενταετίας.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μέσω του κανονισμού 1929/2000 της 12.09.2000 δίνει, υπό προϋποθέσεις, στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να εγκρίνουν τη μετατροπή της εν λόγω υποχρέωσης σε μια νέα υποχρέωση πενταετούς ή μεγαλύτερης διάρκειας.

Με βάση την υπ. αριθμ. 428/339372/661/02.02.2001 απόφαση των Υπουργών Γεωργίας και Οικονομικών καθορίζονται οι οικονομικές ενισχύσεις για τους βιοκαλλιεργητές που εντάσσονται στο πρόγραμμα «Βιολογική Γεωργία» από 01.01.2001.

Σημαντική εξέλιξη για την περαιτέρω επέκταση της βιολογικής γεωργίας, αποτελεί η έκδοση της 29.1.2004 Κοινής Υπουργικής Απόφασης (ΚΥΑ 125316/19.1.2004), η ΥΑ 129166/21.6.2004 και η ΥΑ 130291/2.8.2004 το 2004, το 2005 η ΚΥΑ 619/135176/21.6.2005 και η ΥΑ 135576/7.7.2005 και το 2006 η ΥΑ 216561/16.5.2006. Βάσει των συγκεκριμένων αποφάσεων καθορίζονται οι επιδοτήσεις στη βιολογική γεωργία καθώς επίσης και οι διαδικασίες, οι ενισχύσεις ανά καλλιέργεια και το χρονοδιάγραμμα ένταξης των δικαιούχων.

Για τη διαδικασία και τον τρόπο ελέγχου και πληρωμών κατά την εφαρμογή των αγροπεριβαλλοντικών μέτρων και επομένως και της βιολογικής γεωργίας, εκδόθηκαν σχετικές υπουργικές αποφάσεις (ΚΥΑ 428/3393721/661/2.2.2001, ΚΥΑ 523/126710/13.3.2003 και ΚΥΑ 640/141102/1.12.2005). Για τη συμμετοχή στα αγροπεριβαλλοντικά μέτρα και επομένως και στη βιολογική γεωργία, οι δικαιούχοι οφείλουν να εφαρμόζουν τους Κώδικες Ορθής Γεωργικής Πρακτικής (ΚΟΓΠ) όπως αυτοί προσδιορίζονται στην ΥΑ 100949/2478/9.10.2000 και την ΚΥΑ 568/125347/20.1.2004.

Στις νέες αυτές αποφάσεις του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης, προβλέπονται μεταξύ άλλων: α) η επανεξέταση για μια 5ετία των βιοκαλλιεργητών που πληρούν τις προϋποθέσεις του προγράμματος, β) η κατάργηση των περιορισμών για την επιδότηση της βιολογικής γεωργίας με αποτέλεσμα πλέον όλες οι περιοχές και όλες οι καλλιέργειες να είναι επιλέξιμες και γ) η αύξηση σε σημαντικό βαθμό (διπλασιασμός / τριπλασιασμός) των ποσών των επιδοτήσεων ανά καλλιέργεια.

Τέλος, επισημαίνεται ότι η Δ/νση Χωροταξίας και Προστασίας Περιβάλλοντος του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης, συμμετέχει την περίοδο αυτή στην τρέχουσα διαδικασία σχεδιασμού της επόμενης προγραμματικής περιόδου 2007-2013 και η οποία

είναι σε πλήρη εξέλιξη. Χωρίς ακόμη να μπορούν να δοθούν πολλές πληροφορίες, προβλέπεται σε γενικές γραμμές, στο Δ' ΚΠΣ να υλοποιηθούν δράσεις σχετικές με την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα και την προστασία του περιβάλλοντος, κυρίως στο πλαίσιο του άξονα 2 «Βελτίωση του περιβάλλοντος και της Υπαίθρου» του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 (ΠΑΑ) και το οποίο καταρτίζεται βάσει του καν. (ΕΚ) 1698/05 «για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το ΕΓΤΑΑ.

Βιολογική Κτηνοτροφία

Ως βιολογική κτηνοτροφία, νοείται η εκτροφή ζώων, όπως αυτή καθορίζεται από τον Κανονισμό (ΕΚ) 1804/99, που συμπληρώνει τον Κανονισμό (ΕΟΚ) 2092/91 όπως αυτοί τροποποιούνται και ισχύουν κάθε φορά. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι ο όρος «βιολογικό» έχει τεχνική και νομική κάλυψη ώστε να διασφαλίζεται ο καταναλωτής ότι τα προϊόντα αυτά ανταποκρίνονται στις συγκεκριμένες προδιαγραφές που περιγράφονται στους κανονισμούς. Από τον κανονισμό (ΕΚ) 1804/99 καλύπτονται τα παρακάτω κτηνοτροφικά είδη:

- βοειδή
- χοίροι
- αιγοπρόβατα
- ιπποειδή
- πουλερικά και
- μελισσοκομία

Στο πλαίσιο του προγράμματος «Βιολογική Κτηνοτροφία» του Αγροπεριβαλλοντικού Μέτρου του Εγγράφου Προγραμματισμού Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΠΑΑ) 2000-2006 (Καν.ΕΚ 1257/99), καταβάλλονται οικονομικές ενισχύσεις στους δικαιούχους παραγωγούς που εντάσσονται στο πρόγραμμα με δέσμευση 5ετίας. Επιδοτούμενοι κλάδοι είναι η αιγοπροβατοτροφία, με προτεραιότητα στην ποιμενικής της μορφή, η βοοτροφία και η εκτατική χοιροτροφία. Στόχοι του προγράμματος είναι α) η παραγωγή βιολογικών προϊόντων, 2) η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ζώων, 3) η προστασία του περιβάλλοντος, 4) η διατήρηση της βιοποικιλότητας και του αγροτικού τοπίου και 5) η αειφορική διαχείριση των εδαφικών πόρων. Οι περιοχές εφαρμογής του

προγράμματος ορίζονται από τα νομαρχιακά προγράμματα βιολογικής κτηνοτροφίας, ενώ δικαιούχος μπορεί να είναι ένας ιδιοκτήτης σταβλικών εγκαταστάσεων και βοσκοτόπων.

Το πρόγραμμα της βιολογικής κτηνοτροφίας άρχισε να εφαρμόζεται από το Σεπτέμβριο του 2001 με την υπ' αριθμό 101664/2784/28.9.2001 ΥΑ στους κλάδους της αιγοπροβατοτροφίας και βοοτροφίας. Μετά την έγκριση του τροποποιημένου κειμένου του εγγράφου Προγραμματισμού Αγροτικής Ανάπτυξης (υπ'αριθμ. C2003 3139 απόφαση της Ε.Ε.), εκδόθηκε η υπ' αριθμ. 586/130492/11.8.2004 (ΦΕΚ. 1298/24.8.2004) ΚΥΑ και η υπ' αριθμ. 132752/26.10.2004 (ΦΕΚ 1650B/5.11.2004) ΥΑ για το μέτρο 3.2 περί βιολογικής κτηνοτροφίας. Στο τροποποιημένο νέο πρόγραμμα γίνεται απλοποίηση του συστήματος των οικονομικών ενισχύσεων με συνένωση κατηγοριών επιλέξιμων ζώων, ενώ προστίθεται και ο κλάδος της χοιροτροφίας. Οι διαδικασίες ένταξης γίνονται περισσότερο διαφανείς και προβλέπονται διαδικασίες δημοσιοποίησης του προγράμματος καθώς και αξιολόγησης των υποψηφίων δικαιούχων βάσει κριτηρίων.

Οι ενδιαφερόμενοι για ίδρυση ή μετατροπή υπάρχουσας κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης, μπορούν να ενταχθούν εφόσον πληρούν τις σχετικές προϋποθέσεις, στο πρόγραμμα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης βάσει του κανονισμού (ΕΚ) 1257/99. Στα επενδυτικά σχέδια (σχέδια βελτίωσης), λαμβάνεται υπόψη ο βιολογικός τρόπος παραγωγής. Σημειώνεται ότι η ίδρυση / επέκταση των κτηνοτροφικών μονάδων κρέατος, συμπεριλαμβανομένων και των βιολογικών μονάδων, μπορεί να ενισχυθεί εφόσον ο συνολικός αριθμός των ζώων της περιφέρειας (βιολογικά και μη) δεν ξεπερνά έναν αριθμό ζώων κατά περιφέρεια όπως αυτός ορίζεται σε σχετική υπουργική απόφαση.

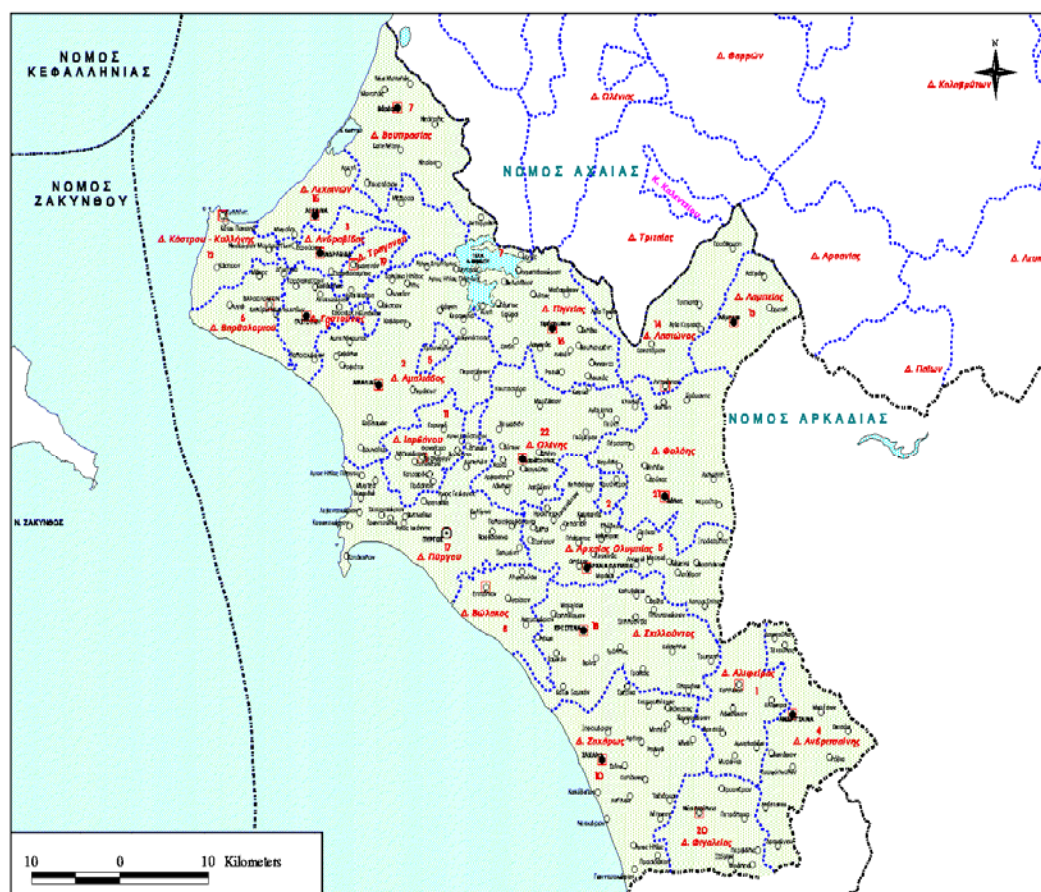
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

1. Η γεωργία στο Νομό Ηλείας

1.1 Η θέση και η γεωμορφολογία του Νομού Ηλείας

Ο νομός Ηλείας υπάγεται στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και καταλαμβάνει το Β.Δ. τμήμα της Πελοποννήσου και συνορεύει ΒΑ με το Ν. Αχαΐας, ανατολικά με το Νομό Αρκαδίας και νότια με το Ν. Μεσσηνίας. Η έκτασή του σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, είναι 2.618 τετρ. χλμ. και αποτελείται από 22 δήμους, με πρωτεύουσα τον Πύργο.

Η Ηλεία έχει έδαφος πεδινό κατά 60% και μάλιστα η πεδιάδα της Ηλείας είναι η μεγαλύτερη της Πελοποννήσου και διασχίζεται από τους ποταμούς Αλφειό, Πηνειό και Ερύμανθο. Ο νομός έχει ένα εκτεταμένο παράκτιο μέτωπο προς το Ιόνιο Πέλαγος, ενώ περιλαμβάνει μια μεγάλης έκτασης ορεινή περιοχή.

1.2 Δημογραφικές Εξελίξεις - Απασχόληση

Σύμφωνα με τη σχετική απογραφή πληθυσμού της ΕΣΥΕ το 2001 ο Νομός Ηλείας είχε πληθυσμό 193.288 κατ., ο οποίος αντιστοιχούσε στο 27% του πληθυσμού της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

Ο πληθυσμός του Νομού αυξήθηκε στην περίοδο 1991-2001 κατά 7,7%, ποσοστό μεγαλύτερο από το αντίστοιχο για το σύνολο της χώρας, ενώ ο πληθυσμός της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας παρουσίασε μικρή μείωση (0,4%). Ωστόσο, η αύξηση παρουσίασε κάμψη σε σχέση με την προηγούμενη δεκαετία 1981-1991. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο πληθυσμός του Νομού είχε παρουσιάσει μικρή μείωση στη δεκαετία 1971-1981.

1.3 Η σύνθεση του πληθυσμού

Το ποσοστό του ανδρικού πληθυσμού (51%) ξεπερνά το ποσοστό του γυναικείου (49%), αντίθετα με ότι συμβαίνει στη σύνθεση του πληθυσμού της χώρας. Το ποσοστό του ικανού προς εργασία πληθυσμού (ηλικίες 15-64 ετών) είναι μικρότερο στο Νομό σε σχέση με το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο της Χώρας, και μεγαλύτερο στις μικρότερες και μεγαλύτερες ηλικίες. Οι νόμιμοι μετανάστες αποτελούν το 6,3% του πληθυσμού (ΕΣΥΕ 2001).

1.4 Η σύνθεση της Απασχόλησης

Το ποσοστό των απασχολούμενων ως μισθωτοί είναι υψηλό (51,1%), ενώ το ποσοστό απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα (35,1%) είναι υπερδιπλάσιο του εθνικού μέσου (14%). Η ανεργία (17,4%) είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο εθνικό με πτωτική πορεία τα τελευταία χρόνια. Αξίζει να σημειωθεί ότι η πλειοψηφία του νόμιμων μεταναστών (58%) απασχολείται στην γεωργία (ΕΣΥΕ 2001).

1.5 Κυρίαρχες Χρήσεις Γης

Σύμφωνα με την απογραφή Γεωργίας- Κτηνοτροφίας της ΕΣΥΕ (1999-2000), το 65,7 % της συνολικής έκτασης του Νομού αποτελείται από αγροτικές περιοχές, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό 30,3% είναι δάση και ημιφυσικές εκτάσεις. Μόλις το 2,3% της έκτασης αντιστοιχεί σε τεχνητές περιοχές (αστικές οικοδομές, μεταφορικά δίκτυα, βιομηχανία, εμπόριο, χώροι άθλησης, πρασίνου κλπ), ενώ το 1,7% αντιστοιχεί σε υδάτινες επιφάνειες.

1.6 Γεωργία και κτηνοτροφία

Σύμφωνα με τη μελέτη του Χωροταξικού Σχεδίου της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος (1998) η γεωργική γη, που αποτελεί και την κυρίαρχη χρήση στο Ν. Ηλείας, καταλαμβάνει 1.720.026 στρέμματα. Οι αρδευόμενες εκτάσεις αντιστοιχούν στο 33% της γεωργικής γης, ποσοστό που υπερβαίνει τον εθνικό μέσο όρο.

Η γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας συγκεντρώνεται κυρίως στην παραλιακή ζώνη και ιδιαίτερα στα πεδινά, παραποτάμια και παραλίμνια τμήματα, όπως

- Στη βόρεια παραλιακή ζώνη (Μανωλάδα, Βάρδας-Λεχαινά, Ανδραβίδα).
- Στη δυτική ζώνη (Κυλλήνη-Βαρθολομιό-Γαστούνη- Αμαλιάδα-Πύργος) και στις κοιλάδες Πηνειού και Αλφειού.
- Στη νότια παραλιακή ζώνη (Κρέστενα-Σαμικό-Ζαχάρω-Γιαννιτσοχώρι).

Η κτηνοτροφία περιορίζεται στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές του Νομού. Το ποσοστό κάλυψης των βοσκοτόπων αντιστοιχεί στο 13% της συνολικής έκτασης.

1.7 Δασικές περιοχές

Το ποσοστό της Δασικής γης αντιστοιχεί στο 29,3% της συνολικής επιφάνειας του Νομού. Εντοπίζεται κυρίως στους ορεινούς όγκους της ενδοχώρας (Λάμπεια,

περιμετρικά της λίμνης του Πηνειού), καθώς και κατά μήκος των ακτών (Στροφυλιά Κοτυχίου, Στροφυλιά Μανωλάδας, Βαρβολομιό, Κάστρο-Λουτρά Κυλλήνης, Στροφυλιά Σαμικού – Καϊάφα - Ζαχάρως).

1.8 Πρωτογενής τομέας

Στο Νομό Ηλείας ο πρωτογενής τομέας παίζει σημαντικότερο ρόλο και γι' αυτό μπορεί να χαρακτηριστεί κατεξοχήν αγροτικός νομός. Στο Νομό παράγεται το 35% της παραγωγής καρπουζιών, το 13,6% της παραγωγής πατάτας και το 11,3% της παραγωγής τομάτας, το 3,9% της παραγωγής γάλακτος, το 6% της παραγωγής εσπεριδοειδών, το 4% της παραγωγής τυριού και το 5,4% της παραγωγής ελαιολάδου της χώρας, βάση των στοιχείων της ΕΣΥΕ για το 2004.

Η Κτηνοτροφία είναι συμπληρωματική δραστηριότητα ως προς τη γεωργία και περιορίζεται σε μικρές οικογενειακές μονάδες. Εκτός από τη συνήθη κτηνοτροφία (αιγοπρόβατα, βοοειδή) ο Νομός Ηλείας έχει παράδοση στην εκτροφή αλόγων.

Η Αλιευτική δραστηριότητα στο Νομό περιλαμβάνει την αλιεία ανοικτής θάλασσας, την αλιεία των φυσικών εκτροφείων στις λιμνοθάλασσες Κοτύχι και Βάρδα και την αλιεία στην τεχνητή λίμνη του Πηνειού.

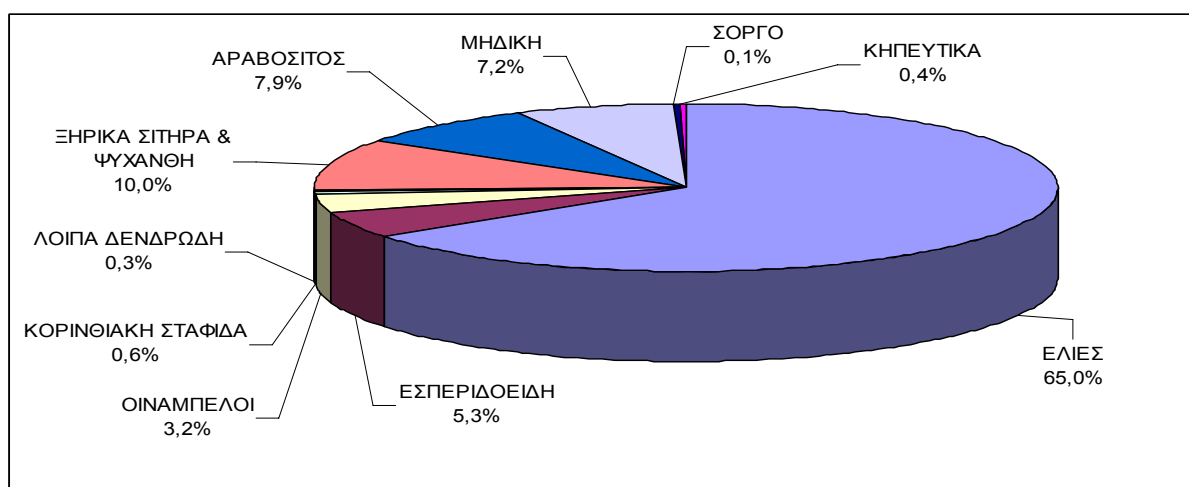
1.9 Η Βιολογική Γεωργία στο Νομό Ηλείας

Στο Νομό Ηλείας συντρέχουν πολλές δυνατότητες για την ανάδειξη και αύξηση της παραγωγής βιολογικών προϊόντων. Ιδιαίτερα στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές του Νομού τα εδαφολογικά, διαρθρωτικά πλεονεκτήματα και η παραδοσιακή άσκηση της γεωργίας προσεγγίζουν σε μεγάλο βαθμό τον ενδεδειγμένο τρόπο παραγωγής των βιολογικών προϊόντων. Με βάση τα παραπάνω και λαμβάνοντας υπόψη μας τη γεωμορφολογία αλλά και τις κλιματικές συνθήκες θα περίμενε κανείς ο Νομός Ηλείας να βρίσκεται στις πρώτες θέσεις των καλλιεργούμενων βιολογικών

εκτάσεων. Δυστυχώς μόνο τα τελευταία χρόνια ο νομός έχει αρχίσει να κάνει μικρά αλλά σταθερά βήματα στην ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας τόσο στο φυτικό όσο και στο ζωικό κεφάλαιο.

Σήμερα με βάση τα στοιχεία της Διεύθυνσης Αγροτικής Ανάπτυξης Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ηλείας (υπογεγραμμένες συμβάσεις) 241 παραγωγοί έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα της βιολογικής γεωργίας με 12.810,5 στρέμματα. Από τα στοιχεία της Διεύθυνσης Αγροτικής Ανάπτυξης Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ηλείας είναι φανερή η σημαντική άνοδος τόσο των εκτάσεων όσο και του αριθμού των βιοκαλλιεργητών τόσο το 2006 όσο και το 2007. Προφανώς η εντεινόμενη βιομηχανοποίηση της παγκόσμιας αγοράς τροφίμων σε συνδυασμό με τα διατροφικά «σκάνδαλα» των τελευταίων χρόνων είχε σαν αποτέλεσμα τη σημαντική στροφή μερίδας γεωργών σε ένα διαφορετικό τρόπο παραγωγής ικανοποιώντας τις συνεχώς αυξανόμενες τάσεις των καταναλωτών για ένα πιο φυσικό τρόπο διατροφής.

Από το σύνολο των βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων όπως φαίνεται και στο παρακάτω διάγραμμα κυρίαρχη είναι η καλλιέργεια της ελιάς με ποσοστό περίπου 65% και ακολουθούν οι ετήσιες καλλιέργειες (αροτραίες, αραβόσιτος) και η μηδική.

Στο πρόγραμμα της βιολογικής κτηνοτροφίας με βάση τα στοιχεία της Διεύθυνσης Αγροτικής Ανάπτυξης Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ηλείας (υπογεγραμμένες συμβάσεις) έχουν ενταχθεί 13 παραγωγοί με 3.061 αιγοπρόβατα, 17 χοιρομητέρες και 9.550,5 στρέμματα βιολογικών βοσκοτόπων. Σημαντική αύξηση του αριθμού τόσο των ζώων όσο και των στρεμμάτων βιολογικών βοσκοτόπων παρουσιάστηκε το 2005 όπου εντάχθηκαν στο πρόγραμμα 6 νέοι παραγωγοί και αναπροσάρμοσαν τις συμβάσεις τους και οι άλλοι 7 παραγωγοί (αύξηση 20%), οι οποίοι είχαν ενταχθεί το 2003.

2. Περιοχή μελέτης

Μετά από έντονο προβληματισμό και έχοντας ως δεδομένη τη μεγάλη σε έκταση πυρκαγιά στο σύνολο του Ν. Ηλείας, αποφασίστηκε η περιοχή μελέτης να περιλαμβάνει την Ορεινή Ζώνη Ανδρίτσαινας – Φιγαλείας του Νομού Ηλείας (Δήμοι Ανδρίτσαινας, Φιγαλείας, Αλιφείρας και τα ορεινά Τοπικά Διαμερίσματα των Δήμων Σκιλλούντος και Ζαχάρως) που αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης ενότητας, της παλιάς επαρχίας Ολυμπίας.

Η περιοχή αυτή προτάθηκε και επιλέχθηκε διότι περιλαμβάνει περιοχές με κοινά φυσικά, κοινωνικά και πληθυσμιακά χαρακτηριστικά και συγκεκριμένα:

- η οικονομία της περιοχής βασίζεται στον πρωτογενή τομέα (γεωργία και κτηνοτροφία), όπου κυριαρχούν μικρές εκμεταλλεύσεις οικογενειακής μορφής. Η κτηνοτροφία αφορά κυρίως την αιγοπροβατοτροφία, ενώ η γεωργία την καλλιέργεια ελιάς.
- η περιοχή έχει όλα τα χαρακτηριστικά εκείνα που συναντώνται στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της Ελλάδας, όπως είναι η αναπτυξιακή καθυστέρηση, η πληθυσμιακή αποδυνάμωση, η γήρανση του πληθυσμού, η απουσία ισχυρών αστικών ή ημιαστικών κέντρων και η μεγάλη διασπορά του πληθυσμού σε μικρούς οικισμούς
- το σύνολο της βιολογικής κτηνοτροφίας του Νομού Ηλείας εντοπίζεται στην περιοχή μελέτης
- σημαντικός αριθμός της βιολογικής γεωργίας του Νομού Ηλείας εντοπίζεται στην περιοχή μελέτης
- η περιοχή μελέτης έχει όλες εκείνες τις απαραίτητες συνθήκες (κλιματολογικές, μορφολογικές και εδαφολογικές) προκειμένου να αναπτυχθεί μέσα από ένα ολοκληρωμένο σχέδιο σε καθολικό βαθμό η βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία.

Παράλληλα, η περιοχή αυτή εντάχθηκε στον Άξονα VI «Αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου», Υποάξονας «Παρεμβάσεις στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές» του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Δυτικής Ελλάδας 2000-2006

Τέλος, η περιοχή είχε τις περισσότερες αναλογικά απώλειες σε ανθρώπους, κτίρια, παραγωγή και δασικές εκτάσεις και αναλογιζόμενη τις πληθυσμιακές και δημογραφικές τάσεις οφείλουμε να προτείνουμε λύσεις, μέσα από ένα σχεδιασμό που θα έχει αποφασιστική επίδραση στη μελλοντική της πορεία και φυσιογνωμία.

2.1 Οριοθέτηση της περιοχής μελέτης

Η περιοχή μελέτης αφορά τα διοικητικά όρια των Δήμων Ανδρίτσαινας, Φιγαλείας, Αλιφείρας, Ζαχάρως και Σκιλλούντος, και των Τοπικών Διαμερισμάτων αυτών που υπάγονται στο Ν. Ηλείας όπως παρουσιάζονται στον παρακάτω χάρτη, και καταλαμβάνουν το 17,88% της συνολικής έκτασης του Νομού. Γεωγραφικά, η περιοχή μελέτης βρίσκεται στο νοτιοανατολικό μέρος της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και του Νομού Ηλείας, στην ορεινή ζώνη της επαρχίας Ολυμπίας του Νομού Ηλείας. Το σύνολο των εκτάσεων ανέρχεται σε 468.000 χιλιάδες στρέμματα και χαρακτηρίζονται κατά 100% ορεινές.

Τα φυσικά όρια της περιοχής μελέτης καθορίζονται ανατολικά από τα όρια του Νομού Αρκαδίας, από τη κορυφογραμμή του όρους Λύκαιο, βόρεια του Νομού Αρκαδίας όπως καθορίζονται από τη κοίτη του ποταμού Αλφειού και νότια από τα όρια του Νομού Μεσσηνίας όπως καθορίζονται από τη κοίτη του ποταμού Νέδα και δυτικά έως τις απολήξεις του όρους Λαπίθα.

Αναλυτικά:

- **Δήμος Αλιφείρας**

Έδρα του Δήμου είναι η Καλλιθέα με 971 κατοίκους. Η Καλλιθέα όπως και όλες οι έδρες των ορεινών Καποδιστριακών Δήμων, είναι το παραδοσιακό Κεφαλοχώρι της περιοχής και παρουσιάζει τάσεις διαμόρφωσης χαρακτηριστικών ημιαστικού, οικιστικού περιβάλλοντος, κυρίως μετά τον ορισμό της ως έδρα του Δήμου.

Το Δήμο Αλιφείρας απαρτίζουν τα Δημοτικά Διαμερίσματα: Αμυγδαλιές, Αλιφείρας, Μυρωνίων, Βρεστού και Λιβαδακίου.

Χάρτης Ν. Ηλείας – Περιοχή Μελέτης

- **Δήμος Ανδρίτσαινας**

Έδρα του Δήμου είναι η Ανδρίτσaina με 567 κατοίκους. Η Ανδρίτσaina αποτελούσε το διοικητικό και οικονομικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής. Χαρακτηρίζεται από την παραδοσιακή αρχιτεκτονική των κατοικιών και από ανερχόμενη τουριστική κίνηση, λόγω της απόδοσης του τουρισμού στην Αρκαδία και την αυξημένη επισκεψιμότητα στον Ναό του Επικούρειου Απόλλωνα.

Την Ανδρίτσaina πλαισιώνουν δορυφορικά τα Δημοτικά Διαμερίσματα Δαφνούλα, Δραγώγι, Θεισόα, Κουφόπουλο, Λινίσταινα, Μάτεσι, Ρόβια, Σέκουλα και Φανάρι και μικροί σχεδόν απερημωμένοι ορεινοί οικισμοί.

- **Δήμος Φιγαλείας**

Έδρα του Δήμου είναι η Νέα Φιγαλεία με 1.554 κατοίκους. Η Νέα Φιγαλεία είναι το διοικητικό και οικονομικό κέντρο του Δήμου. Χαρακτηρίζεται από την αρχιτεκτονική

πολλών πέτρινων κατοικιών. Είναι ο μεγαλύτερος πληθυσμιακά οικισμός της περιοχής μελέτης.

Την Φιγαλεία πλαισιώνουν τα Δημοτικά Διαμερίσματα Κρουονερίου, Περιβολίων, Πετραλώνων, Στομίου και Αρχαίας Φιγαλείας.

- **Δήμος Σκιλλούντος**

Στην περιοχή μελέτης περιλαμβάνονται μόνο τα τρία Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου Σκιλλούντος Τρυπητή, Γραίκα και Πλατιάνα, που παρουσιάζουν τα ίδια κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά με τους οικισμούς των τριών ορεινών Δήμων.

- **Δήμος Ζαχάρως**

Από το Δήμο Ζαχάρως περιλαμβάνονται οι ορεινοί οικισμοί του Δήμου ανατολικά της πεδινής ζώνης του Κυπαρισσιακού κόλπου, Λέπρεο, Κουμουθέκρα, Μάκιστος, Καλλίδονα, Μηλέα, Μίνθη, Ταξιάρχες, Ροδινά, Χρυσοχώρι και Σμέρνα. Κανείς από τους παραπάνω οικισμούς δεν ξεπερνά τους 500 κατοίκους.

2.2 Χαρακτηριστικά περιοχής μελέτης

Τα κύρια χαρακτηριστικά της περιοχής είναι όλα εκείνα τα οποία συναντώνται στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της Ελλάδας. Η αναπτυξιακή καθυστέρηση στο σύνολό της, η σημαντική πληθυσμιακή αποδυνάμωση, η οποία για ορισμένα Δημοτικά Διαμερίσματα έχει πάρει διαστάσεις. Η γήρανση του πληθυσμού, η απουσία ισχυρών αστικών ή ημιαστικών κέντρων που οφείλεται στη μεγάλη διασπορά του πληθυσμού σε μικρούς οικισμούς και συντελεί στην παντελή έλλειψη ιδιωτικών και δημόσιων επενδύσεων, καθώς και της στοιχειώδους τεχνικής και κοινωνικής υποδομής.

Η οικονομία βασίζεται στον πρωτογενή τομέα όπου κυριαρχούν μικρές εκμεταλλεύσεις οικογενειακής μορφής με υποτυπώδη οργάνωση και χαμηλή απόδοση. Η κύρια βασική οικονομική δραστηριότητα της περιοχής είναι η κτηνοτροφία και δευτερευόντως η γεωργία. Η κτηνοτροφία αφορά κυρίως την προβατοτροφία, ενώ η γεωργία τις δενδρώδεις καλλιέργειες (ελιές).

Ο Δευτερογενής τομέας κυρίως περιορίζεται σε μικρά ελαιοτριβεία με αποτέλεσμα η συμμετοχή του στο τοπικό εισόδημα να είναι ελάχιστη.

Ο τουρισμός διαφαίνεται ως αναπτυσσόμενη οικονομική δραστηριότητα με μικρή αύξηση των απασχολούμενων και των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, δεδομένου ότι στην περιοχή υλοποιήθηκε η Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader και το Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Δυτικής Ελλάδας 2000-2006, στα πλαίσια των οποίων έγιναν δράσεις που αφορούν την ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της περιοχής και τουριστικές επενδύσεις.

2.3 Πληθυσμός

Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της απογραφής του 2001 (Πίνακας 1), η περιοχή μελέτης έχει 11.328 κατοίκους. Ο μόνιμος πληθυσμός της περιοχής σήμερα εκτιμάται ότι είναι περίπου 8.500 κάτοικοι. Στην περίοδο 1971 – 2001, με βάση τα στοιχεία των απογραφών της ΕΣΥΕ, ο πληθυσμός της περιοχής μειώθηκε κατά 5,09%.

Η μείωση του πληθυσμού της περιοχής μαρτυρά το φαινόμενο πληθυσμιακής αποψίλωσης, που σταδιακά συντελείται κατά την τελευταία 50ετία. Στην περιοχή μελέτης παρουσιάζονται προβλήματα πληθυσμιακής γήρανσης και εγκατάλειψης. Χαρακτηριστικό της δημογραφικής σύνθεσης της περιοχής είναι η πληθυσμιακή αύξηση κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, όπου ο πληθυσμός της περιοχής φθάνει τους 15.000 κατοίκους περίπου. Ο αυξημένος πληθυσμός της καλοκαιρινής περιόδου περιλαμβάνει μετανάστες εσωτερικού και εξωτερικού.

2.4 Χρήσεις γης

Το σύνολο των εκτάσεων στην περιοχή μελέτης ανέρχεται σε 468.000 στρέμματα (Πίνακας 2). Από αυτές καλλιεργούμενες εκτάσεις και αγροαπαύσεις είναι το 37,91%. Το 24,38% είναι βοσκότοποι, το 34,74% είναι δάση, το 0,92% εκτάσεις που καλύπτονται με νερά και το 1,86% οικισμοί.

Στην περιοχή μελέτης από την ανάλυση των στοιχείων της ετήσιας γεωργικής στατιστικής έρευνας 2000 (Πίνακας 3), προκύπτει ότι καλλιεργήθηκαν περίπου 148.000 στρέμματα από τα οποία τα 79.628 στρέμματα ή το 53,8% με δένδρῳδεις καλλιέργειες με κυρίαρχη την ελιά (εκτός του Δήμου Ανδρίτσαινας), περίπου 41.000 στρέμματα ή το 27,7% καλλιεργούνται κυρίως από αροτραίες ετήσιες καλλιέργειες ενώ αμπέλια και σταφίδες καταλαμβάνουν περίπου 2.200 στρέμματα ή το 1,50%. Το 17% των εκτάσεων είναι ποτιστικές και καλλιεργούνται κυρίως για την παραγωγή κτηνοτροφικών προϊόντων (αραβόσιτος, μηδική, τριφύλλι κλπ). Οι περισσότερες αρδεύσεις γίνονται με παραδοσιακό τρόπο από ποτάμια και πηγές, δεδομένου ότι η μορφολογία του εδάφους και ο πολυτεμαχισμός των τεμαχίων δεν ευνοούν την κατασκευή σύγχρονων αρδευτικών δικτύων.

Δενδρώδεις καλλιέργειες

Σύμφωνα με στοιχεία της Διεύθυνσης Αγροτικής Ανάπτυξης Ν. Ηλείας η καλλιεργούμενη έκταση που καλύπτεται από ελιές καταλαμβάνει περίπου 77.000 στρέμματα δηλαδή το 97% των καλλιεργούμενων δενδρώδων εκτάσεων. Τα αμπέλια και σταφίδες καταλαμβάνουν έκταση περίπου 2.000 στρεμμάτων ή 2,5% και περίπου 600 στρέμματα καταλαμβάνουν λοιπές δενδρώδεις καλλιέργειες (καρυδιές) ή 0,5%. Η παραγωγή των καλλιεργούμενων αμπελιών καθώς και των άλλων δένδρων δεν παράγονται σε εμπορεύσιμες ποσότητες και προορίζονται για αυτοκατανάλωση. Από τις δενδρώδεις καλλιέργειες μόνο η καλλιέργεια της ελιάς παράγεται σε ποσότητες για εμπόριο. Στην περιοχή παράγονται ετησίως 2.000 – 3.000 τόνοι λαδιού , σύμφωνα με τους πίνακες των επιδοτήσεων. Το λάδι είναι παραδοσιακό προϊόν της περιοχής και έχει τάσεις αύξησης της παραγωγής λόγω νέων φυτεύσεων. Η περιοχή παράγει εξαιρετική ποιότητα λαδιού , το οποίο είναι αναγνωρισμένο προϊόν προστατευόμενης γεωγραφικής ένδειξης με την επωνυμία «ΟΛΥΜΠΙΑ».

Αροτραίες καλλιέργειες

Από τις καλλιεργούμενες εκτάσεις, 41.056 στρέμματα ή σε ποσοστό 27,7% αφορούν τις αροτραίες καλλιέργειες. Από αυτές το 63% καλλιεργούνται με σιτηρά, το 18,5% αραβόσιτο, το 14,5% με κτηνοτροφικά φυτά και το 4% με όσπρια. Οι παραγόμενες ποσότητες προορίζονται κυρίως για αυτοκατανάλωση και για ζωοτροφές (μικτές γεωργικές εκμεταλλεύσεις).

Πίνακας 1, Πληθυσμός ανά Δημοτικό Διαμέρισμα - Δήμο και Φύλο

		ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
1	ΔΗΜΟΣ ΑΛΙΦΕΙΡΑΣ	1.828	1.748	3.576
	Δ.Δ. ΑΛΙΦΕΙΡΑΣ	162	153	315
	Δ.Δ. ΑΜΥΓΔΑΛΙΕΣ	394	357	751
	Δ.Δ. ΒΡΕΣΤΟ	222	210	432
	Δ.Δ. ΚΑΛΛΙΘΕΑ	514	457	971
	Δ.Δ. ΛΙΒΑΔΑΚΙ	156	175	331
	Δ.Δ. ΜΥΡΩΝΙΑ	380	396	776
2	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑΣ	880	884	1.764
	Δ.Δ. ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑ	273	294	567
	Δ.Δ. ΔΑΦΝΟΥΛΑ	115	109	224
	Δ.Δ. ΔΡΑΓΩΓΙ	42	41	83
	Δ.Δ. ΘΕΙΣΟΑ	43	48	91
	Δ.Δ. ΚΟΥΦΟΠΟΥΛΟ	15	26	41
	Δ.Δ. ΛΙΝΙΣΤΑΙΝΑ	65	72	137
	Δ.Δ. ΜΑΤΕΣΙ	45	32	77
	Δ.Δ. ΡΟΒΙΑ	12	7	19
	Δ.Δ. ΣΕΚΟΥΛΑ	169	150	319
	Δ.Δ. ΦΑΝΑΡΙ	101	105	206
3	ΔΗΜΟΣ ΦΙΓΑΛΕΙΑΣ	1.126	1.011	2.137
	Δ.Δ. ΚΡΥΟΝΕΡΙ	88	47	135
	Δ.Δ. Ν.ΦΙΓΑΛΕΙΑΣ	803	751	1.554
	Δ.Δ. ΠΕΡΙΒΟΛΙΑ	52	51	103
	Δ.Δ. ΠΕΤΡΑΛΩΝΑ	117	89	206
	Δ.Δ. ΣΤΟΜΙΟ	21	20	41
	Δ.Δ. ΦΙΓΑΛΕΙΑ	45	53	98
4	ΔΗΜΟΣ ΖΑΧΑΡΩΣ	1.185	1.089	2.274
	Δ.Δ. ΚΑΛΛΙΔΟΝΑ	179	176	355
	Δ.Δ. ΚΟΥΜΟΥΘΕΚΡΑ	152	122	274
	Δ.Δ. ΛΕΠΡΕΟ	226	233	459
	Δ.Δ. ΜΑΚΙΣΤΟΣ	35	33	68
	Δ.Δ. ΜΗΛΕΑ	56	44	100
	Δ.Δ. ΜΙΝΘΗ	109	92	201
	Δ.Δ. ΤΑΞΙΑΡΧΕΣ	136	145	281
	Δ.Δ. ΡΟΔΙΝΑ	75	58	133
	Δ.Δ. ΣΜΕΡΝΑ	170	141	311
	Δ.Δ. ΧΡΥΣΟΧΩΡΙ	47	45	92
5	ΔΗΜΟΣ ΣΚΙΛΛΟΥΝΤΟΣ	850	727	1.577
	Δ.Δ. ΤΡΥΠΗΤΗ	317	270	587
	Δ.Δ. ΠΛΑΤΙΑΝΑ	319	259	578
	Δ.Δ. ΓΡΑΙΚΑ	214	198	412
	ΣΥΝΟΛΟ	5.869	5.459	11.328

Πηγή: ΕΣΥΕ 2001

Πίνακας 2- Χρήσεις γης ανά Δημοτικό Διαμέρισμα και Δήμο

σε στήλη χωρίζεται									
		ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΤΑΣΕΩΝ	ΚΑΛΥΠΤΟΜΕΝΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΒΟΣΧΟΙΟΤΟ	ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΒΟΣΧΟΙΟΤΟ	ΔΑΣΗ	ΚΑΛΥΠΤΟΜΕΝΕΣ ΑΠΟΝΕΡΑ	ΟΙΚΟΣΜΟ	ΆΛΛΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ
1	ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΦΕΡΑΣ	96800	39600	17200	14100	23600	400	1300	600
	ΔΔ ΑΙΓΙΦΕΡΑΣ	11.300	1.200	200	7.100	2.700	100	100	0
	ΔΔ ΑΝΙΜΤΔΑΝΙΕΣ	22.500	5.200	17.000	0	0	0	300	0
	ΔΔ ΒΡΕΣΤΟ	12.200	6.000	0	800	5.000	200	100	0
	ΔΔ ΚΑΛΥΓΕΑ	26.800	17.000	0	2.400	7.000	0	400	0
	ΔΔ ΝΙΒΑΔΑΚΙ	9.800	4.000	0	1.800	3.800	0	200	0
	ΔΔ ΜΕΡΟΝΑ	14.200	6.200	0	2.000	5.100	100	200	600
2	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΕΤΣΑΙΝΑΣ	131.400	26.100	24.100	29.800	48.400	700	2.100	200
	ΔΔ ΑΝΔΡΕΤΣΑΙΝΑ	32.400	4.100	0	13.700	13.400	200	800	200
	ΔΔ ΔΑΦΝΟΥΛΑ	8.200	4.000	1.000	200	2.700	200	100	0
	ΔΔ ΔΡΑΤΣΙ	12.800	3.000	0	1.200	8.600	0	100	0
	ΔΔ ΘΕΣΣΟΛΑ	14.500	1.400	6.600	500	5.600	0	300	0
	ΔΔ ΚΟΚΚΟΤΟΥΛΟ	6.200	1.000	0	5.000	100	0	100	0
	ΔΔ ΝΙΝΣΤΑΙΝΑ	11.500	2.400	6.000	300	2.700	0	100	0
	ΔΔ ΜΑΤΕΣΙ	11.700	3.000	4.600	0	3.900	0	100	0
	ΔΔ ΡΟΒΙΑ	8.000	900	5.900	500	500	100	100	0
	ΔΔ ΣΕΚΟΥΛΑ	15.500	3.700	0	6.100	5.400	200	100	0
	ΔΔ ΦΑΝΑΡΗ	10.600	2.600	0	2.300	5.500	0	300	0
3	ΔΗΜΟΣ ΦΙΓΑΛΕΙΑΣ	89.300	42.700	0	11.500	33.300	600	1.100	100
	ΔΔ ΚΡΥΟΝΕΡΙ	5.200	2.000	0	200	2.700	100	200	0
	ΔΔ ΝΦΙΓΑΛΕΙΑΣ	43.200	28.100	0	500	14.300	0	300	0
	ΔΔ ΓΕΡΙΒΟΛΑ	6.800	2.500	0	1.500	2.300	200	300	0
	ΔΔ ΓΕΙΡΑΛΩΝΑ	21.100	6.100	0	6.300	8.500	100	100	0
	ΔΔ ΣΤΟΜΟ	7.200	2.100	0	300	4.600	100	100	100
	ΔΔ ΦΙΓΑΛΕΙΑ	5.800	1.900	0	2.700	900	100	100	0
4	ΔΗΜΟΣ ΖΑΧΑΡΟΣ	110.100	51.200	1.600	11.500	39.800	2.300	3.700	0
	ΔΔ ΚΑΛΥΔΟΝΑ	20.200	11.600	0	1.400	6.000	200	1.000	0
	ΔΔ ΚΟΜΜΟΓΕΚΡΑ	8.700	2.200	1.500	0	4.900	0	100	0
	ΔΔ ΛΕΓΓΕΟ	10.500	8.700	100	500	1.100	100	100	0
	ΔΔ ΜΑΚΙΣΤΟΣ	5.000	2.000	0	900	1.600	100	400	0
	ΔΔ ΜΗΛΕΑ	6.300	2.300	0	700	3.100	100	100	0
	ΔΔ ΜΙΝΩΗ	16.600	6.100	0	2.800	7.100	200	400	0
	ΔΔ ΤΑΞΑΡΧΕΣ	16.500	7.200	0	200	7.500	1.000	600	0
	ΔΔ ΡΟΔΙΝΑ	4.600	3.300	0	400	500	200	100	0
	ΔΔ ΣΙΜΕΡΝΑ	14.600	4.800	0	2.000	6.800	300	700	0
	ΔΔ ΧΡΥΣΟΧΡΙ	7.100	3.000	0	2.600	1.200	100	200	0
5	ΔΗΜΟΣ ΣΚΑΜΟΝΙΤΟΣ	40.400	17.800	0	4.300	17.500	300	500	0
	ΔΔ ΤΡΥΓΗΤΗ	8.800	3.700	0	0	4.800	200	100	0
	ΔΔ ΓΥΑΤΙΑΝΑ	16.100	7.700	0	2.400	5.800	0	200	0
	ΔΔ ΓΡΑΙΚΑ	15.500	6.400	0	1.900	6.900	100	200	0
	ΣΥΝΟΛΟ	468.000	177.400	42.900	71.200	162.600	4.300	8.700	900

Γημή ΕΣΥΕ 2001

Πίνακας 3, Εκτάσεις κατά είδος καλλιέργειας

		ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ		ΕΤΗΣΙΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ		ΔΕΝΔΡΩΔΕΙΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ		ΑΜΠΕΛΙΑ & ΣΤΑΦΙΔΑ		ΛΙΒΑΔΙΑ & ΒΟΣΚΟΤΟΠΟΙ		ΑΓΡΑΝΑΠΑΥΣΕΙΣ	
		ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΜΕΤΑΛΛ ΕΥΣΕΩΝ	ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟ ΥΜΕΝΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ	ΕΚΜΕΤΑΛΛ ΕΥΣΕΙΣ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΕΚΜΕΤΑΛΛ ΕΥΣΕΙΣ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΕΚΜΕΤΑΛΛ ΕΥΣΕΙΣ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΕΚΜΕΤΑΛΛ ΕΥΣΕΙΣ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΕΚΜΕΤΑΛΛ ΕΥΣΕΙΣ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ
1	ΔΗΜΟΣ ΑΛΙΦΕΙΑΣ	612	36.419	329	11.254	575	17.770	302	658	170	6.219	26	423
	Δ.Δ. ΑΛΙΦΕΙΑΣ	42	3.143,4	10	239,1	41	1.400,0	26	36,6	14	1.457,5	0	0,0
	Δ.Δ. ΑΜΥΓΔΑΛΙΕΣ	134	6.106,0	92	3.003,4	109	1.388,0	74	214,0	37	1.492,0	1	2,0
	Δ.Δ. ΒΡΕΣΤΟ	73	5.020,0	58	2.017,0	71	1.715,5	45	111,5	34	761,0	24	411,5
	Δ.Δ. ΚΑΛΛΙΘΕΑ	214	12.360,2	63	1.766,0	211	9.413,0	102	190,0	34	940,0	1	9,5
	Δ.Δ. ΛΙΒΑΔΑΚΙ	52	3.382,4	21	919,5	52	2.058,1	14	37,0	13	342,0	0	0,0
	Δ.Δ. ΜΥΡΩΝΙΑ	97	6.406,5	85	3.308,5	91	1.795,5	41	68,5	38	1.226,0	0	0,0
2	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑΣ	574	20.438,3	253	7.732	497	9.427	205	404	168	2.363	17	217
	Δ.Δ. ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑ	176	2.468,1	48	751,5	159	1.145,0	56	87,0	40	368,0	0	0,0
	Δ.Δ. ΔΑΦΝΟΥΛΑ	52	4.626,1	32	2.109,5	51	2.244,5	38	113,0	13	86,0	2	43,0
	Δ.Δ. ΔΡΑΓΩΓΙ	21	1.358,2	10	461,0	20	519,7	7	15,5	14	256,0	5	96,0
	Δ.Δ. ΘΕΙΣΟΑ	48	684,1	0	0,0	48	655,0	0	0,0	4	13,3	0	0,0
	Δ.Δ. ΚΟΥΦΟΠΟΥΛΟ	38	648,2	36	275,5	23	43,5	19	36,5	27	263,5	1	1,0
	Δ.Δ. ΛΙΝΙΣΤΑΙΝΑ	54	1.754,5	44	957,5	18	88,0	18	42,5	31	585,0	5	47,0
	Δ.Δ. ΜΑΤΕΣΙ	30	2.296,3	2	580,0	28	1.703,1	0	0,0	2	6,0	0	0,0
	Δ.Δ. ΡΟΒΙΑ	19	613,1	4	50,0	19	332,1	1	2,0	7	213,0	1	10,0
	Δ.Δ. ΣΕΚΟΥΛΑ	52	3.706,8	29	1.330,5	52	2.112,3	35	55,0	12	183,0	2	14,5
	Δ.Δ. ΦΑΝΑΡΙ	84	2.282,9	48	1.216,5	79	583,4	31	52,0	18	389,0	1	5,0
3	ΔΗΜΟΣ ΦΙΓΑΛΕΙΑΣ	644	38.269,0	326	10.732	567	17.529	135	302	196	9.748	116	3.324
	Δ.Δ. ΚΡΥΟΝΕΡΙ	25	3.558,6	19	742,0	16	1.709,1	13	28,5	18	890,5	6	170,0
	Δ.Δ. Ν.ΦΙΓΑΛΕΙΑΣ	433	25.347,4	222	6.058,7	401	12.776,4	86	161,1	114	5.560,0	38	704,0
	Δ.Δ. ΠΕΡΙΒΟΛΙΑ	39	1.048,5	11	254,0	36	668,0	1	4,0	8	80,0	2	17,0
	Δ.Δ. ΠΕΤΡΑΛΩΝΑ	92	8.587,7	55	2.891,4	60	941,0	16	47,5	44	2.884,5	42	1.782,5
	Δ.Δ. ΣΤΟΜΙΟ	19	1.692,5	14	611,0	18	409,0	10	39,0	9	256,0	11	370,0
	Δ.Δ. ΦΙΓΑΛΕΙΑ	36	1.592,9	5	175,0	36	1.025,9	9	22,0	3	77,0	17	280,0
4	ΔΗΜΟΣ ΖΑΧΑΡΩΣ	733	34.806,8	231	6.182	703	22.799	228	452	73	2.798	157	2.441
	Δ.Δ. ΚΑΛΛΙΔΟΝΑ	85	5.913,5	7	255,0	83	5.224,0	5	15,5	3	399,0	2	20,0
	Δ.Δ. ΚΟΥΜΟΥΘΕΚΡΑ	48	2.906,5	18	672,0	48	1.995,0	30	46,5	1	20,0	15	146,5
	Δ.Δ. ΛΕΠΡΕΟ	149	7.592,9	76	1.414,7	149	5.528,2	45	85,8	23	307,5	24	231,0
	Δ.Δ. ΜΑΚΙΣΤΟΣ	39	1.578,2	6	154,0	38	1.083,2	12	16,5	1	30,0	22	284,0
	Δ.Δ. ΜΗΛΕΑ	50	2.186,9	22	608,5	50	1.479,0	23	34,8	2	50,0	0	0,0
	Δ.Δ. ΜΙΝΩΗ	71	4.098,5	37	809,5	54	652,0	20	30,0	20	1.382,5	39	1.220,0
	Δ.Δ. ΤΑΞΙΑΡΧΕΣ	100	1.314,5	3	149,0	100	1.043,5	0	0,0	1	100,0	2	22,0
	Δ.Δ. ΣΜΕΡΝΑ	84	4.248,0	40	1.413,0	83	2.293,5	57	149,5	11	83,0	37	266,0
	Δ.Δ. ΡΟΔΙΝΑ	40	2.819,4	4	247,0	33	2.334,5	18	30,5	2	120,0	4	77,0
	Δ.Δ. ΧΡΥΣΟΧΩΡΙ	67	2.148,4	18	459,0	65	1.165,7	18	42,7	9	306,0	12	174,0
5	ΔΗΜΟΣ ΣΚΙΛΛΟΥΝΤΟΣ	307	17.963,3	149	5.157	305	12.104	153	394	7	45	24	244
	Δ.Δ. ΤΡΥΠΗΤΗ	80	5.089,5	56	2.004,0	80	2.996,5	44	88,0	0	0,0	0	0,0
	Δ.Δ. ΠΛΑΤΙΑΝΑ	126	7.181,8	66	2.219,5	124	4.505,2	68	165,0	7	45,0	23	232,0
	Δ.Δ. ΓΡΑΙΚΑ	101	5.692,0	27	933,5	101	4.602,0	41	140,5	0	0,0	1	12,0
	ΣΥΝΟΛΟ	2.870	147.895,9	1.288	41.056,3	2.647	79.628,4	1.023	2.208,5	614	21.172,3	340	6.647,5

Πηγή: ΕΣΥΕ 2001

Πίνακας 4, Εκτάσεις ελιών και αριθμού ελαιόδενδρων

*Στα Δημοτικά Διαμερίσματα στα οποία δεν αναγράφεται αριθμός στρεμμάτων και δένδρων, υπάρχουν δένδρα τα οποία έχουν ενταχθεί στα γειτονικά Δ.Δ.

		ΕΚΤΑΣΗ ΕΛΑΙΟΤΕΜΑΧΙΩΝ (στρέμματα)	ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΕΝΔΡΩΝ
1	ΔΗΜΟΣ ΑΛΙΦΕΙΡΑΣ	17.117,8	250.022
	Δ.Δ. ΑΛΙΦΕΙΡΑΣ	1.367,0	15.134
	Δ.Δ. ΑΜΥΓΔΑΛΙΕΣ		
	Δ.Δ. ΒΡΕΣΤΟ	2.514,3	40.217
	Δ.Δ. ΚΑΛΛΙΘΕΑ	9.387,3	139.054
	Δ.Δ. ΛΙΒΑΔΑΚΙ	2.058,1	29.091
	Δ.Δ. ΜΥΡΩΝΙΑ	1.791,1	26.526
2	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑΣ	8.947,1	88.252
	Δ.Δ. ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑ	1.004,3	6.671
	Δ.Δ. ΔΑΦΝΟΥΛΑ	2.040,4	26.768
	Δ.Δ. ΔΡΑΓΩΓΙ	489,7	7.757
	Δ.Δ. ΘΕΙΣΣΑ	760,5	954
	Δ.Δ. ΚΟΥΦΟΠΟΥΛΟ		
	Δ.Δ. ΛΙΝΙΣΤΑΙΝΑ	72,5	1.380
	Δ.Δ. ΜΑΤΕΣΙ	1.577,8	13.684
	Δ.Δ. ΡΟΒΙΑ	320,2	3.006
	Δ.Δ. ΣΕΚΟΥΛΑ	2.107,5	22.611
	Δ.Δ. ΦΑΝΑΡΙ	574,2	5.421
3	ΔΗΜΟΣ ΦΙΓΑΛΕΙΑΣ	17.256,1	264.627
	Δ.Δ. ΚΡΥΟΝΕΡΙ	1.690,7	23.239
	Δ.Δ. Ν.ΦΙΓΑΛΕΙΑΣ	12.700,5	206.506
	Δ.Δ. ΠΕΡΙΒΟΛΙΑ	601,7	10.486
	Δ.Δ. ΠΕΤΡΑΛΩΝΑ	884,1	8.449
	Δ.Δ. ΣΤΟΜΙΟ	363,8	6.276
	Δ.Δ. ΦΙΓΑΛΕΙΑ	1.015,3	9.671
4	ΔΗΜΟΣ ΖΑΧΑΡΩΣ	21.748,7	379.113
	Δ.Δ. ΚΑΛΛΙΔΩΝΑ	5.222,5	91.656
	Δ.Δ. ΚΟΥΜΟΥΘΕΚΡΑ	1.873,1	36.117
	Δ.Δ. ΛΕΠΡΕΟ	5.528,2	88.128
	Δ.Δ. ΜΑΚΙΣΤΟΣ	1.076,8	19.619
	Δ.Δ. ΜΗΛΕΑ	1.478,1	26.087
	Δ.Δ. ΜΙΝΘΗ	576,0	11.379
	Δ.Δ. ΤΑΞΙΑΡΧΕΣ		
	Δ.Δ. ΡΟΔΙΝΑ	1.687,5	33.803
	Δ.Δ. ΣΜΕΡΝΑ	3.142,7	51.393
	Δ.Δ. ΧΡΥΣΟΧΩΡΙ	1.163,8	20.931
5	ΔΗΜΟΣ ΣΚΙΛΛΟΥΝΤΟΣ	12.008,1	180.796
	Δ.Δ. ΤΡΥΠΗΤΗ	2.980,6	42.379
	Δ.Δ. ΠΛΑΤΙΑΝΑ	4.497,4	73.174
	Δ.Δ. ΓΡΑΙΚΑ	4.530,1	65.243
	ΣΥΝΟΛΟ	77.078	1.162.810

Πηγή: Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης Ν. Ηλείας

Ζωικό Κεφάλαιο

Η κτηνοτροφία είναι η κυριότερη δραστηριότητα των κατοίκων στον πρωτογενή τομέα και συμμετέχει σε μεγάλο βαθμό στη διαμόρφωση του Γεωργικού Εισοδήματος των κατοίκων της περιοχής μελέτης. Το ζωικό κεφάλαιο αποτελεί το 10% της συνολικής δυναμικότητας του Νομού Ηλείας (ΕΣΥΕ 2000). Οι σημαντικές εκτάσεις βοσκοτόπων ευνοούν την κτηνοτροφία και ιδιαίτερα την προβατοτροφία. Η δραστηριότητα της κτηνοτροφίας ασκείται με παραδοσιακό τρόπο και τα παραγόμενα πωλούνται χωρίς επεξεργασία.

Το 85-90% των προβάτων είναι ντόπιας μικρόσωμης φυλής και δεν έχουν υποστεί γενετικές βελτιώσεις. Ο σταβλισμός γίνεται σε παραδοσιακά μαντριά και είναι υποτυπώδης. Η διατροφή των ζώων γίνεται κατά βάση σε ιδιωτικούς και κοινοτικούς βοσκότοπους. Η κτηνιατρική κάλυψη είναι ανεπαρκής. Με τον κλάδο της κτηνοτροφικής παραγωγής ασχολούνται κυρίως οι μεγαλύτερες ηλικίες αγροτών. Ο κλάδος είναι αποτρεπτικός για τους νέους. Το πρόβλημα έχει σχέση με τις δύσκολες συνθήκες εργασίας των κτηνοτρόφων, την παραδοσιακή λειτουργία του κλάδου και την έλλειψη εκσυγχρονισμού. Η κτηνοτροφία στηρίζεται στις κοινοτικές επιδοτήσεις και είναι γεγονός ότι δεν θα υπήρχε αν δεν στηριζόταν το γεωργικό εισόδημα με αυτόν τον τρόπο.

Ο κτηνοτροφικός τομέας κατέχει κυρίαρχη θέση στην περιοχή. Κυρίαρχη θέση στην κτηνοτροφική δραστηριότητα έχει η προβατοτροφία. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας (Πίνακας 5) στην περιοχή μελέτης το έτος 2000 καταγράφηκαν 29.144 πρόβατα και 19.442 αίγες. Η βοοτροφία για την παραγωγή κυρίως κρέατος εντοπίζεται μόνο σε 4 δημοτικά διαμερίσματα, στο Βρεστό, την Μάκιστο, την Φιγαλεία και την Σμέρνα. Στην περιοχή μελέτης δεν υπάρχουν οργανωμένες χοιροτροφικές μονάδες. Οι χοίροι που εκτρέφονται για παραγωγή κρέατος είναι διάσπαρτοι στις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις.

Πίνακας 5, Αριθμός εκμεταλλεύσεων και ζώων κατά είδος

		ΒΟΟΕΙΔΗ		ΠΡΟΒΑΤΑ		ΑΙΓΕΣ		ΧΟΙΡΟΙ		ΙΠΠΟΕΙΔΗ - ΟΝΟΙ		ΚΟΥΝΕΛΙΑ		ΠΟΥΛΕΡΙΚΑ		ΚΥΨΕΛΕΣ ΜΕΛΙΣΣΩΝ	
		ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	ΚΕΦΑΛΕΣ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	ΚΕΦΑΛΕΣ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	ΚΕΦΑΛΕΣ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	ΚΕΦΑΛΕΣ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	ΚΕΦΑΛΕΣ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	ΚΕΦΑΛΕΣ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	ΚΕΦΑΛΕΣ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΥΨΕΛΩΝ
1	ΔΗΜΟΣ ΑΛΙΦΕΙΡΑΣ	3	24	211	6356	263	4437	12	21	34	55	13	352	379	13749	3	83
	Δ.Δ. ΑΛΙΦΕΙΡΑΣ	0	0	14	530	8	197	0	0	2	2	0	0	22	597	0	0
	Δ.Δ. ΑΜΥΓΔΑΛΙΕΣ	0	0	56	1851	60	1903	5	9	10	15	2	64	85	3509	1	30
	Δ.Δ. ΒΡΕΣΤΟ	1	18	36	527	54	680	1	2	15	28	0	0	56	2776	0	0
	Δ.Δ. ΚΑΛΛΙΘΕΑ	2	6	35	1359	55	233	0	0	4	6	5	214	109	3050	1	18
	Δ.Δ. ΛΙΒΑΔΑΚΙ	0	0	16	575	17	119	0	0	3	4	1	39	24	1312	1	35
	Δ.Δ. ΜΥΡΩΝΙΑ	0	0	54	1514	69	1305	6	10	0	0	5	35	83	2505	0	0
2	ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑΣ	0	0	198	7718	166	4615	34	344	56	76	29	496	396	15236	3	390
	Δ.Δ. ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑ	0	0	44	1209	35	277	3	3	6	7	13	238	113	4874	0	0
	Δ.Δ. ΔΑΦΝΟΥΛΑ	0	0	28	597	14	66	8	293	0	0	0	0	42	1094	0	0
	Δ.Δ. ΔΡΑΓΩΓΙ	0	0	13	1142	7	122	0	0	4	7	1	11	13	389	0	0
	Δ.Δ. ΘΕΙΣΟΑ	0	0	9	160	10	48	0	0	6	7	0	0	30	386	0	0
	Δ.Δ. ΚΟΥΦΟΠΟΥΛΟ	0	0	13	357	19	266	4	4	3	4	12	191	32	1696	0	0
	Δ.Δ. ΛΙΝΙΣΤΑΙΝΑ	0	0	28	1520	25	1635	2	2	9	13	0	0	50	2373	0	0
	Δ.Δ. ΜΑΤΕΣΙ	0	0	6	87	1	3	0	0	0	0	0	0	11	181	0	0
	Δ.Δ. ΡΟΒΙΑ	0	0	5	653	5	420	1	2	3	5	0	0	7	169	0	0
	Δ.Δ. ΣΕΚΟΥΛΑ	0	0	21	974	14	141	4	24	10	10	0	0	39	1032	3	390
	Δ.Δ. ΦΑΝΑΡΙ	0	0	31	1019	36	1637	12	16	15	23	3	56	59	3042	0	0
3	ΔΗΜΟΣ ΦΙΓΑΛΕΙΑΣ	10	118	216	11324	271	6996	37	300	153	231	26	858	357	15448	6	561
	Δ.Δ. ΚΡΥΟΝΕΡΙ	0	0	14	744	15	570	1	1	5	7	0	0	20	980	0	0
	Δ.Δ. Ν.ΦΙΓΑΛΕΙΑΣ	0	0	4	117	7	24	0	0	4	4	1	1	12	120	0	0
	Δ.Δ. ΠΕΡΙΒΟΛΙΑ	0	0	13	235	8	36	0	0	2	3	0	0	8	168	0	0
	Δ.Δ. ΠΕΤΡΑΛΩΝΑ	0	0	40	2290	36	1730	0	0	34	68	0	0	56	1819	0	0
	Δ.Δ. ΣΤΟΜΙΟ	0	0	9	360	12	308	0	0	7	9	0	0	13	183	0	0
	Δ.Δ. ΦΙΓΑΛΕΙΑ	10	118	136	7578	193	4328	36	299	101	140	25	857	248	12178	6	561
4	ΔΗΜΟΣ ΖΑΧΑΡΩΣ	3	17	132	2317	255	2928	3	12	25	40	15	246	369	15405	3	40
	Δ.Δ. ΚΑΛΛΙΔΟΝΑ	0	0	5	388	3	55	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Δ.Δ. ΚΟΥΜΟΥΘΕΚΡΑ	0	0	4	15	28	185	0	0	0	0	3	51	33	1368	0	0
	Δ.Δ. ΛΕΠΡΕΟ	0	0	51	613	61	265	2	2	4	6	5	77	95	3131	0	0
	Δ.Δ. ΜΑΚΙΣΤΟΣ	2	7	4	36	7	104	0	0	0	0	0	0	13	217	0	0
	Δ.Δ. ΜΗΛΕΑ	0	0	6	127	29	215	0	0	17	26	0	0	31	784	0	0
	Δ.Δ. ΜΙΝΩΗ	0	0	21	597	21	954	0	0	4	8	0	0	36	1230	0	0
	Δ.Δ. ΤΑΞΙΑΡΧΕΣ	0	0	3	121	20	491	0	0	0	0	0	0	39	4187	0	0
	Δ.Δ. ΣΜΕΡΝΑ	1	10	10	85	42	315	1	10	0	0	3	55	62	2857	2	30
	Δ.Δ. ΡΟΔΙΝΑ	0	0	8	168	19	245	0	0	0	0	3	53	24	736	1	10
	Δ.Δ. ΧΡΥΣΟΧΩΡΙ	0	0	20	167	25	99	0	0	0	0	1	10	36	895	0	0
5	ΔΗΜΟΣ ΣΚΙΛΛΟΥΝΤΟΣ	0	0	62	1429	70	466	38	57	13	20	16	431	132	5338	0	0
	Δ.Δ. ΤΡΥΠΗΤΗ	0	0	34	662	32	136	35	45	3	8	13	271	60	3161	0	0
	Δ.Δ. ΠΛΑΤΙΑΝΑ	0	0	17	308	32	294	2	10	8	9	3	160	62	1839	0	0
	Δ.Δ. ΓΡΑΙΚΑ	0	0	11	459	6	36	1	2	2	3	0	0	10	338	0	0
	ΣΥΝΟΛΟ	16	159	819	29.144	1.025	19.442	124	734	281	422	99	2.383	1.633	65.176	15	1.074

Πηγή: ΕΣΥΕ 2001

2.5 Αριθμός - Μέγεθος - Διάρθρωση και Ιδιοκτησιακό καθεστώς εκμεταλλεύσεων

Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις της περιοχής μελέτης, όπως εμφανίζονται στα στατιστικά στοιχεία της ΕΣΥΕ (Απογραφή 2001), είναι είτε αμιγώς γεωργικές είτε μικτές (γεωργικές και κτηνοτροφικές). Το σύνολο των γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι 2.870 και από αυτές το 50% είναι αμιγώς γεωργικές και το υπόλοιπο 50% είναι μικτές. Οι περισσότερες όμως εκμεταλλεύσεις στην πράξη, σύμφωνα και με την Δ/ση Γεωργικής Ανάπτυξης είναι κτηνοτροφικές. Ο μέσος κλήρος είναι 51 στρέμματα. Τα δημοτικά διαμερίσματα τα οποία εμφανίζουν μεγάλο μέσο κλήρο είναι τα ορεινά και οι εκτάσεις αυτές είναι κυρίως άγονες και βοσκοτόπια. Το 98% περίπου των εκτάσεων της γεωργικής γης της περιοχής μελέτης είναι ιδιόκτητες και το υπόλοιπο ενοικιαζόμενες, κυρίως από πατέρα σε παιδί.

2.6 Μεταποίηση – Τυποποίηση γεωργικών προϊόντων στην περιοχή μελέτης

Η μεταποίηση και η τυποποίηση των γεωργικών προϊόντων στην περιοχή μελέτης είναι σχεδόν ανύπαρκτη. Εκτός από μικρής δυναμικότητας ελαιοτριβεία κυρίως στο Δ.Δ. Νέας Φιγαλείας του Δήμου Φιγαλείας και στο Δ.Δ. Καλλιθέας του Δήμου Αλιφείρας απουσιάζει παντελώς οποιασδήποτε μορφής μεταποίηση σε όλα τα άλλα Δημοτικά Διαμερίσματα της περιοχής μελέτης. Η τυποποίηση των προϊόντων είναι κάτι το άγνωστο για τα προϊόντα στην περιοχή. Με δεδομένα τα ανωτέρω και την εμπειρία από άλλες χώρες, πρέπει να εξεταστεί μέσα από μια εξειδικευμένη μελέτη ο σχεδιασμός λύσεων μικρής κλίμακας για τη μεταποίηση της κτηνοτροφικής παραγωγής καθώς και των μεγάλων ποσοτήτων ελιάς.

3. Οι καταστροφές στο Νομό Ηλείας

Ο Αύγουστος του 2007 θα μείνει στην μνήμη όλων μας και κυρίως των κατοίκων της Ηλείας , της ορεινής Αρκαδίας, της Νότιας Εύβοιας και άλλων περιοχών της Ελλάδας σαν το καλοκαίρι της φωτιάς και της καταστροφής του φυσικού Περιβάλλοντος.

Ιδιαίτερα για το νομό Ηλείας ο απολογισμός από τις καταστροφικές πυρκαγιές του Αυγούστου του 2007 συνοψίζεται στις επόμενες λέξεις: ανθρώπινες απώλειες, κατεστραμμένες καλλιέργειες, δασικές εκτάσεις και επιχειρήσεις, σπίτια απανθρακωμένα, τεράστια οικολογική καταστροφή, ανυπολόγιστο οικονομικό κόστος και αναπτυξιακή οπισθοχώρηση.

ΗΛΕΙΑ

Σύμφωνα με τις πρώτες εκτιμήσεις, έως αργά χθες είχαν αποθεφρωθεί στην Ηλεία πάνω από 400.000 στρέμματα δάσους και καλλιέργειών. Έχουν ενεκχυθεί 69 χωριά

Ζαχάρω

Μόνο δύο από τα 18 χωριά του δήμου Ζαχάρως είχαν γλιτώσει από την ολοκληρωτική καταστροφή (το Γαργηποχώρι και το Πρασινάκι). Όλα τα άλλα έχουν αιχμόν καταστροφεί

ΧΩΡΙΑ-

ΦΑΝΤΑΣΜΑΤΑ

Αρπέρδα
(Κουμουθόκρα):

16 νεκροί

Μόκκος: **12 νεκροί**

Σιρέρινα: **2 νεκροί**

ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΑ ΚΑΤΕΣΤΡΑΜΜΕΝΑ

Χρυσόκωρι: **1 νεκρός**

Ξηροκώρι: **2 νεκροί**

Βρεστιά: **1 νεκρός**

Λογγός: **1 νεκρός**

Μίνθη: **1 νεκρός**

Καλίδωνα: **1 νεκρός**

Έχουν καταστραφεί ολοκληρωτικά ή έχουν υποστεί σοβαρές ζημιές και έχουν ενεκχυθεί: Άγιος Ηλίας, Νεκρόβιτος, Αίπειρο, Μολία, Νεοκώρι, Ροδίνα, Ταξάριες

Ανδρίτσαινα

Εκμονώθηκαν από τους κατοίκους τους όλα τα χωριά του δήμου, καθώς κανένα δεν έμεινε αλώφλητο από την πυρηνική λαβίδα. Πρόκειται για τις περιοχές: Ανδρίτσαινα, Δοφινάδα, Δραγιάνη, Θεοδόα, Κουράσπυλα, Λιγισταίνα, Μάκκας, Ροδί, Σέκουλα (απ' όπου ξεκίνησε η φωτιά), Φονόρι

Ξεχνούν τις σοδειές για επτά χρόνια

Ολοκληρωτική καταστροφή των καλλιεργειών

Αρκετά χρόνια θα χρειαστούν να απορροφήσει και παραβλεπόμενα οφέλη των πετρελαιοειδών από τα οποία οι αγρότες, οι κτηνοτρόφοι και οι μικροεπαγγελματίες, οι οποίοι έχουν υποστεί τεράστια οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα, θα είναι σε θέση να επανέλθουν στην κανονική ζωή.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ: Πρωτογενής Παιδείας

Το 1973, η Ελλάδα βίωσε την πρώτη της οικονομική κρίση. Η κατάσταση αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι η χώρα είχε εισαγωγήσει στην αγορά της μεγάλης ποσότητας πετρελαιοειδών, η οποία ήταν πολύ υψηλή σε σχέση με την παραγωγή της χώρας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η χώρα να εισαγάγει στην αγορά της μεγάλης ποσότητας πετρελαιοειδών, η οποία ήταν πολύ υψηλή σε σχέση με την παραγωγή της χώρας.

-Μετακίνηση-

Η μετακίνηση των αγροτών στην πόλη, η οποία οφείλεται στο γεγονός ότι η χώρα είχε εισαγωγήσει στην αγορά της μεγάλης ποσότητας πετρελαιοειδών, η οποία ήταν πολύ υψηλή σε σχέση με την παραγωγή της χώρας.

ΓΕΛΙΟΠΟΙΣ

Για να εξασφαλιστεί η καλλιέργεια των γεωργικών προϊόντων, η κυβέρνηση έχει αποφασίσει να εισαγάγει στην αγορά της μεγάλης ποσότητας πετρελαιοειδών, η οποία ήταν πολύ υψηλή σε σχέση με την παραγωγή της χώρας.

Οι αγρότες που έχουν υποστεί οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα, οι οποίοι έχουν υποστεί τεράστια οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα, θα είναι σε θέση να επανέλθουν στην κανονική ζωή.

Τους πήγε 15 χρόνια πίσω

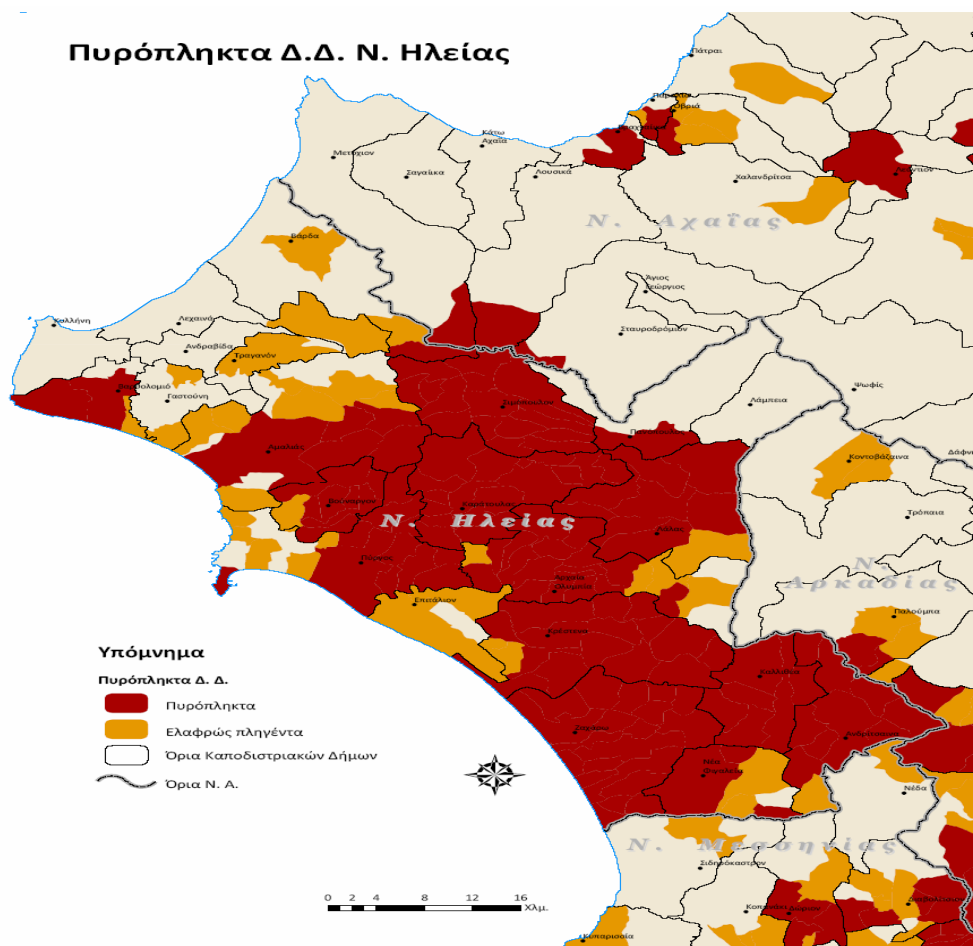
Η καταστροφή του Νομού Ηλείας συνοπτικά σε αριθμούς

- Χάσαμε 44 συνανθρώπους μας
- Πολλοί είναι οι τραυματίες
- 100.000 είναι ο πυρόπληκτος πληθυσμός
- Πάνω από 3.500 είναι οι άστεγες οικογένειες
- Σε 16 από τους 22 δήμους του νομού μας που έχουν πληγεί από τις πυρκαγιές, έχουν καταστραφεί οι υποδομές τους
- 1.140.000 στρέμματα γης κάηκαν από τα οποία τα 350.000 είναι καλλιεργήσιμα
- 524 κατοικίες – ολοσχερή καταστροφή
- 238 κατοικίες – μερική καταστροφή
- 30 δημόσια κτίρια – εκκλησίες – επαγγελματικές στέγες (ολοσχερής καταστροφή)
- 12 δημόσια κτίρια – εκκλησίες – επαγγελματικές στέγες (μερική καταστροφή)
- 498 στάβλοι κ.λ.π. (ολοσχερής καταστροφή)
- 233 στάβλοι κ.λ.π. (μερική καταστροφή)
- 600 αποθήκες
- 2.600.000 καμένα ελαιόδενδρα
- 160.000 καμένα λοιπά δένδρα

- 7.000 καμένα στρέμματα αμπελιού
- 9.000 καμένα στρέμματα σταφίδας
- 10.000 αιγοπρόβατα
- 69 βοοειδή
- μελισσοσμήνη
- 35 μόνοπλα
- 128.546 πουλερικά – κουνέλια
- 710 χοίροι
- 2.853 αγροτικά μηχανήματα

(τα στοιχεία προέρχονται από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ηλείας)

Για να αναλογιστούμε την έκταση της καταστροφής αξίζει να υπογραμμίσουμε ότι από τα 220 Δημοτικά διαμερίσματα του Νομού τα 168 χαρακτηρίστηκαν πυρόπληκτα. Σύμφωνα με τη μελέτη του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, για την Αποκατάσταση του Αγροτικού Τομέα - Δασών και της Προστασίας του περιβάλλοντος στις πυρόπληκτες περιοχές, προκύπτει ο παρακάτω χάρτης των «πυρόπληκτων» και «ελαφρώς πληγέντων» Δημοτικών Διαμερισμάτων του Νομού Ηλείας. Ο διαχωρισμός των εξεταζόμενων Δημοτικών Διαμερισμάτων σε «πυρόπληκτα» (κόκκινο χρώμα στον χάρτη) ή «πληγέντα» (πορτοκαλί χρώμα στο χάρτη) προέκυψε από τη μελέτη των επιπτώσεων των πυρκαγιών στον πρωτογενή τομέα με βάση τις δηλώσεις του Ε.Λ.Γ.Α. Σύμφωνα με αυτήν τη μελέτη σε όσα Δημοτικά Διαμερίσματα διαπιστώθηκε καταστροφή μεγαλύτερη από το 95% στα διάφορα είδη των καλλιεργούμενων εκτάσεων (ελαιώνες, αμπελώνες κ.λπ.) και του ζωικού κεφαλαίου (αιγοπρόβατα, μελίσσια κ.λπ.) αυτά χαρακτηρίζονταν ως πυρόπληκτα. Εδώ θα πρέπει να επισημάνουμε ότι το σύνολο των Δημοτικών Διαμερισμάτων της περιοχής μελέτης κρίθηκαν πυρόπληκτα.

Η συνολική έκταση των πυρόπληκτων Δημοτικών Διαμερισμάτων είναι 1.994.000 στρέμματα και καταλαμβάνουν το 76% της συνολικής έκτασης του νομού. Ο πληθυσμός τους αποτελεί το 80% του νομού (λόγω και του Δημοτικού Διαμερίσματος Πύργου). Η απασχόληση κατά κλάδο στα πυρόπληκτα Δημοτικά Διαμερίσματα χαρακτηρίζεται από την κυριαρχία των υπηρεσιών (49,1%), ενώ παράλληλα η εξάρτηση από τον πρωτογενή τομέα είναι εξαιρετικά σημαντική (32% των απασχολούμενων). Επιπλέον, το ποσοστό των αυτοαπασχολούμενων είναι αξιόλογο (28%) και αντανακλά τη σημαντική βαρύτητα των αγροτών στις πυρόπληκτες περιοχές. Το ποσοστό ανεργίας είναι αρκετά υψηλό (16,2%), με σοβαρή διαφοροποίηση μεταξύ των Δημοτικών Διαμερισμάτων.

Η Χρησιμοποιούμενη Γεωργική Έκταση (ΧΓΕ) στις πυρόπληκτες περιοχές του νομού ανέρχεται σε 916,15 χιλιάδες στρέμματα, δηλαδή το 75,3% της συνολικής ΧΓΕ του νομού. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο νομό Ηλείας οι αιτήσεις για αποκατάσταση από τις καταστροφικές πυρκαγιές ανήλθαν στις 24.314, τις περισσότερες από οποιονδήποτε άλλον

από τους νομούς που επλήγησαν από τις πυρκαγιές του Αυγούστου του 2007, κάτι φυσιολογικό αφού ο συγκεκριμένος νόμος υπέστη και τις σοβαρότερες σε έκταση ζημιές. Οι αιτήσεις αφορούσαν καταστροφές στο φυτικό κεφάλαιο έκτασης 174.210 στρεμμάτων, δηλαδή ποσοστό 14,3% της συνολικής ΧΓΕ. Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί ότι το ποσοστό καταστροφής στην φυτική παραγωγή είναι μεγαλύτερο από ότι εμφανίζεται λόγω του ότι οι κοινοτικοί βοσκότοποι που καλύπτουν σημαντική έκταση της ΧΓΕ, και έχουν υποστεί καταστροφές από στους πυρκαγιές, δεν έχουν δηλωθεί στον ΕΛΓΑ για αποζημίωση.

Αναλυτικότερα, από το σύνολο των στρεμμάτων που κάηκαν και αφορούσαν την φυτική παραγωγή, η καλλιέργεια της ελιάς έχει υποστεί την μεγαλύτερη σε έκταση καταστροφές (157.112 στρέμματα.), δηλαδή ποσοστό 90,2% του συνόλου των κατεστραμμένων εκτάσεων. Οι υπόλοιπες καλλιέργειες που έχουν υποστεί ζημιά είναι αυτές των οиноποισιμων αμπελων (6.113 στρέμματα. και ποσοστό 3,5% των συνολικών κατεστραμμένων εκτάσεων), της καλλιέργειας κορινθιακής σταφίδας σε ποσοστό (5.033 στρέμματα. και ποσοστό 3%) και στους καλλιέργειας καρυδιών και αμυγδάλων (2.482 στρέμματα.) με ποσοστό 1,4%.

Το ποσοστό καταστροφής για την καλλιέργεια της ελιάς στο σύνολο του νομού ανέρχεται στο 37,8%. Οι μεγαλύτερες καταστροφές στην καλλιέργεια ελιάς εντοπίζονται στους Δήμους Πύργου (ΔΔ Πύργου), Αλιφείρας (ΔΔ. Καλλιθέας), Σκιλλούντος (ΔΔ Πλατανιάς και Διασέλλων), Φιγαλείας (ΔΔ. Στους Φιγαλείας) και Ωλένης (ΔΔ. Γούμερου).

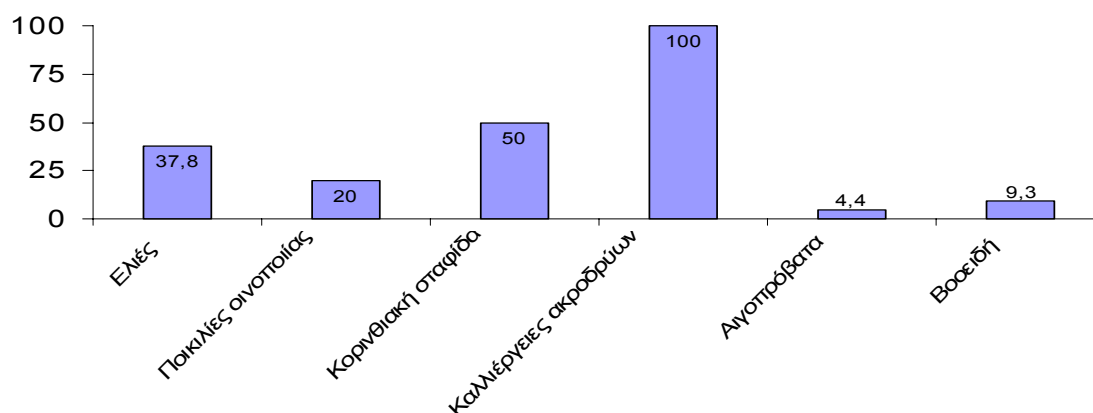
Όσον αφορά τις ποικιλίες οινολογίας το ποσοστό καταστροφής ανέρχεται στο 20% καλλιεργούμενων και εντοπίζεται κυρίως στους Δήμους Ωλένης (ΔΔ Γούμερου, Κουτσοχέρας, Χειμαδίου, Λατζοΐου και Ωλένης), Αλιφείρας (ΔΔ. Καλλιθέας, Αμυγδαλέων και Βρεστού), Αμαλιάδος (ΔΔ Περιστερίου), Ιάρδανου (ΔΔ Βροχίτσας και Κορυφής) και Πύργου (ΔΔ Πύργου και Αμπελώνος). Μεγαλύτερο είναι το ποσοστό καταστροφής των αμπελώνων της κορινθιακής σταφίδας (31,2% των συνολικά καλλιεργούμενων εκτάσεων στο νομό). Οι πληγείσες αμπελουργικές περιοχές με κορινθιακή σταφίδα είναι κατά κύριο λόγο τα δημοτικά διαμερίσματα του Δήμου Ωλένης (το ποσοστό καταστροφής ανέρχεται στο 50% του συνόλου), του Δήμου Πύργου (Πύργου και Ελαιώνος), Δήμος Αμαλιάδος (Περιστερίου) και του Δήμου Ιάρδανου (Βροχίτσας και Κορυφής).

Η καλλιέργεια ακροδρύων (καρυδιές και αμυγδαλιές), αν και εμφανίζεται ότι υπέστη ολοκληρωτική καταστροφή με ποσοστό 100%, θα πρέπει να είμαστε επιφυλακτικοί αφού και στις δηλώσεις του ΕΛΓΑ εμφανίζονται περισσότερα στρέμματα στους συγκεκριμένης καλλιέργειας από αυτή που προκύπτει από τα δεδομένα της ενιαίας ενίσχυσης (ΟΣΔΕ). Οι μεγαλύτερες σε έκταση ζημιές στην καλλιέργεια ακροδρύων εντοπίζεται στο Δήμο Αλιφείρας (ΔΔ Καλλιθέας, Αμυγδαλιών και Βρεστού) και στο Δήμο Ωλένης (ΔΔ. Αγ. Άννας, Γούμερου, Μουζακίου και Πεύκης).

Το ποσοστό καταστροφής στον αιγοπροβατοτροφικό τομέα ανέρχεται σε 4,4% και εντοπίζεται κυρίως στους Δήμους Ωλένης (ΔΔ Γούμερου, Κουτσοχέρας, Πεύκης και Χειμαδιού), Αλιφείρας (ΔΔ Αλιφείρας Βρεστού και Μυρωνίων) Ζαχάρως (ΔΔ Ανηλίου και Ξηροχωρίου) Πύργου (ΔΔ Πύργου), Φιγαλείας (ΔΔ Ν. Φιγαλείας) και Φολόης (ΔΔ. Μηλέων). Τέλος το ποσοστό καταστροφής στο βοοτροφικό τομέα ανέρχεται στο 9,3% και εντοπίζεται κυρίως στους Δήμους Αλιφείρας (ΔΔ Βρεστού), Σκιλλούντος (ΔΔ Φρίξης) και Πηνείας (ΔΔ Λαγανά)

Τέλος, η δασική έκταση που κάηκε ήταν 352.800 στρ. και αποτελεί το 38,9% των δασικών εκτάσεων του νομού (906.000 στρ.).

Στον παρακάτω σχήμα φαίνονται τα ποσοστά καταστροφής στο φυτικό και ζωικό κεφάλαιο για το Νομό Ηλείας Σύμφωνα με τη μελέτη του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, για την Αποκατάσταση του Αγροτικού Τομέα - Δασών και της Προστασίας του περιβάλλοντος στις πυρόπληκτες περιοχές.

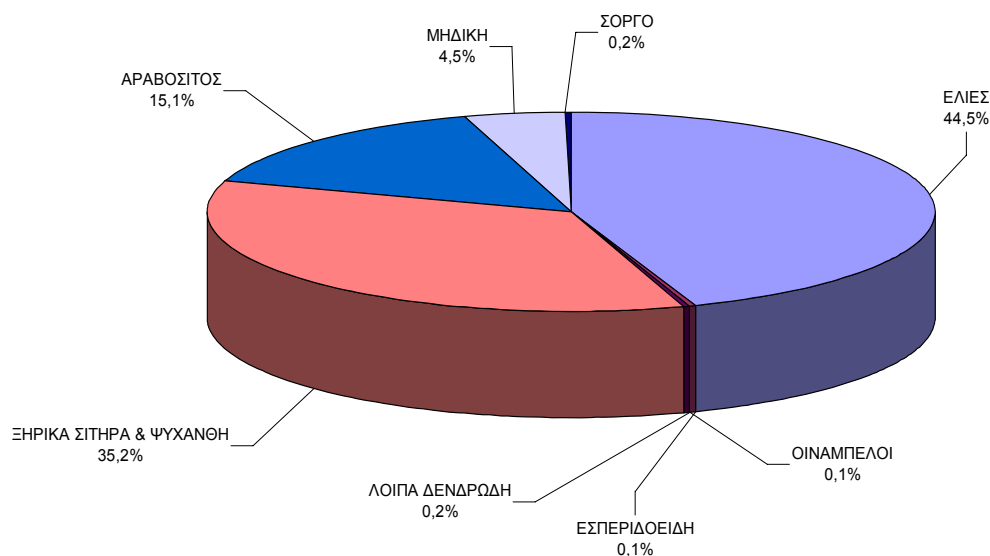

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

1. Η σημερινή κατάσταση της βιολογικής γεωργίας στην περιοχή μελέτης

Όπως και στο Νομό Ηλείας αλλά κυρίως στην περιοχή μελέτης συντρέχουν όλες οι δυνατότητες για την ανάδειξη και αύξηση της παραγωγής βιολογικών προϊόντων. Τα εδαφολογικά, διαρθρωτικά πλεονεκτήματα και η παραδοσιακή άσκηση της γεωργίας προσεγγίζουν σε μεγάλο βαθμό τον ενδεδειγμένο τρόπο παραγωγής των βιολογικών προϊόντων. Δυστυχώς όμως και η περιοχή μελέτης ακολούθησε το Νομό Ηλείας στην ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας τόσο στο φυτικό όσο και στο ζωικό κεφάλαιο, με αποτέλεσμα το 2006 και το 2007 να παρουσιαστεί σημαντική στροφή στην περιοχή προς το βιολογικό τρόπο παραγωγής προϊόντων.

Σήμερα με βάση τα στοιχεία της Διεύθυνσης Αγροτικής Ανάπτυξης Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ηλείας (υπογεγραμμένες συμβάσεις) 36 παραγωγοί έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα της βιολογικής γεωργίας με 3.099,3 στρέμματα.

Από το σύνολο των βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων όπως φαίνεται και στο παραπάνω σχήμα κυριαρχούν η καλλιέργεια της ελιάς και ακολουθούν οι ετήσιες αροτραίες καλλιέργειες. Το σύνολο των βιολογικών κτηνοτρόφων του Νομού Ηλείας δραστηριοποιούνται στην περιοχή μελέτης. Έτσι, όπως ήδη έχει αναφερθεί στο πρόγραμμα της βιολογικής κτηνοτροφίας, με βάση τα στοιχεία της Διεύθυνσης Αγροτικής Ανάπτυξης Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ηλείας (υπογεγραμμένες συμβάσεις) έχουν ενταχθεί 13 παραγωγοί με 3.061 αιγοπρόβατα, 17 χοιρομητέρες και 9.550,5 στρέμματα βιολογικών βοσκοτόπων. Σημαντική αύξηση του αριθμού τόσο των ζώων όσο και των στρεμμάτων βιολογικών βοσκοτόπων παρουσιάστηκε το 2005 όπου εντάχθηκαν στο πρόγραμμα 6 νέοι παραγωγοί και αναπροσάρμοσαν τις συμβάσεις τους και οι άλλοι 7 παραγωγοί (αύξηση 20%), οι οποίοι είχαν ενταχθεί το 2003.

2. Μεθοδολογία

2.1 Δείγμα

Στη μελέτη συμμετείχαν είκοσι άτομα ($n=20$), δεκαεννέα άνδρες και μια γυναίκα, ηλικίας από 26 έως 62 ετών, που σχετίζονταν φύσει ή θέσει με τη γεωργία και τη βιολογική γεωργία και για το λόγο αυτό μπορούσαν να εκφέρουν γνώμη για το αντικείμενο της παρούσας μελέτης. Όλοι οι συμμετέχοντες δραστηριοποιούνταν στην περιοχή υπό μελέτη. Οι ερωτώμενοι ομαδοποιήθηκαν σε τέσσερις διαφορετικές κατηγορίες εξεταζόμενων: α) βιοκαλλιεργητές, β) καλλιεργητές συμβατικής γεωργίας γ) επιχειρηματίες εμπλεκόμενοι στην μεταποίηση - τυποποίηση γεωργικών προϊόντων και δ) «διαχειριστές». Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται για να περιγράψει στελέχη οργανισμών ή φορέων καθώς και άτομα (ιδιώτες) που κατ' επάγγελμα ασχολούνται με την επιστήμη της γεωργίας, όπως γεωπόνοι (ιδιώτες και υπηρεσιών της Νομαρχίας), στελέχη τοπικής αυτοδιοίκησης, πιστοποιητικών οργανισμών βιολογικής γεωργίας ή στελέχη συνεταιριστικών οργανισμών. Οι «διαχειριστές» εκτός του ότι αποτελούν φορείς γνώσης τόσο της συμβατικής όσο και τη βιολογικής γεωργίας, επιπρόσθετα ενεπλάκησαν με κάποιο τρόπο στην προσπάθεια αποκατάστασης των ζημιών μετά τις καταστροφικές πυρκαγιές το Αυγούστου του 2007.

Για τους παραπάνω λόγους κρίθηκε ότι οι ερωτώμενοι αποτέλεσαν αξιόπιστο και αντιπροσωπευτικό δείγμα σύμφωνα με το σκοπό και τις επιδιώξεις της παρούσας μελέτης. Στον Πίνακα 1 φαίνονται τα ατομικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων.

Πίνακας 1. Τα ατομικά χαρακτηριστικά των εξεταζόμενων

α/α	Φύλο	Ηλικία (έτη)	Επίπεδο μόρφωσης	Κατηγορία εξεταζόμενου	Θέση
1	A	53	ΠΕ	Δ	N. A. Ηλείας
2	A	39	ΠΕ	Δ - B	Δήμος Ανδρίτσαινας
3	A	46	ΠΕ	Δ	ΗΛΕΙΑΚΗ Αναπτυξιακή Α.Ε. Ο.Τ.Α.
4	A	62	ΠΕ	Δ	Δ/νση Αγροτικής Ανάπτυξης
5	Γ	35	ΠΕ	Δ	Δ/νση Αγροτικής Ανάπτυξης
6	A	40	ΠΕ	Δ	ΕΑΣ Ηλείας - Ολυμπίας
7	A	37	ΠΕ	Δ	Πιστοποιητικός Οργανισμός
8	A	34	ΠΕ	Δ	Πιστοποιητικός Οργανισμός
9	A	47	ΠΕ	Δ	Γεωπόνος Περιοχής Μελέτης
10	A	36	ΠΕ	Δ	Γεωπόνος Περιοχής Μελέτης
11	A	26	ΔΕ	Ε	Επιχειρηματίας
12	A	42	ΔΕ	Ε	Επιχειρηματίας
13	A	38	ΤΕ	B	Βιοκαλλιεργητής
14	A	33	ΔΕ	B	Βιοκαλλιεργητής
15	A	33	ΔΕ	B	Βιοκαλλιεργητής
16	A	32	ΔΕ	B	Βιοκαλλιεργητής
17	A	39	ΥΕ	B	Βιοκαλλιεργητής
18	A	31	ΔΕ	K	Καλλιεργητής
19	A	35	ΔΕ	K	Καλλιεργητής
20	A	36	ΥΕ	K	Καλλιεργητής

A: άνδρας, Γ: γυναίκα Δ: διαχειριστής, K: καλλιεργητής συμβατικής γεωργίας, B: βιοκαλλιεργητής
Ε: επιχειρηματίας, ΠΕ: πανεπιστημιακή εκπαίδευση, ΤΕ: τεχνολογική εκπαίδευση, ΔΕ: δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ΥΕ: υποχρεωτική εκπαίδευση

2.2 Μέθοδος

Για τη συλλογή των στοιχείων εφαρμόστηκε η μέθοδος της ημιδομημένης συνέντευξης, και η καταγραφή των απαντήσεων γινόταν σε ένα φύλλο στο οποίο εμφανίζονταν συστηματοποιημένες ερωτήσεις με ορισμένη διαδοχικότητα. Ειδικότερα, στο πρώτο μέρος καταγράφονταν ορισμένα προσωπικά στοιχεία των ερωτώμενων, όπως η ηλικία, το επίπεδο μόρφωσης, η κατηγορία ερωτώμενου (αγρότης ή «διαχειριστής»). Στη συνέχεια οι ερωτήσεις ομαδοποιούνταν στους εξής τέσσερις άξονες- ενότητες: α) **απολογισμός ζημιών** όπου έγινε η καταγραφή του μεγέθους των ζημιών λόγω των πυρκαγιών, β) **προσδιορισμός προβλημάτων** όπου έγινε η καταγραφή των προβλημάτων που προϋπάρχαν, προέκυψαν και συνεχίζουν να υφίστανται λόγω των πυρκαγιών, γ) **μέτρα αποκατάστασης** όπου αποτυπώθηκαν τα μέτρα που ελήφθησαν από την πολιτεία, καθώς και μέτρα που θα έδιναν επιμέρους λύσεις και δ) **προοπτικές βιολογικής γεωργίας** στην περιοχή μελέτης.

Οι απαντήσεις των εξεταζόμενων σε όλες τις παραπάνω ερωτήσεις ήταν ελεύθερες (ανοιχτές). Με τον τρόπο αυτό επιτεύχθηκε μεγαλύτερη ελευθερία και ποικιλία στις απαντήσεις καθώς οι ερωτώμενοι δεν καλούνταν να επιλέξουν ανάμεσα σε μια σειρά από συγκεκριμένες απαντήσεις.

2.3 Διαδικασία

Η διαδικασία της συνέντευξης έλαβε χώρα στο περιβάλλον του εξεταζόμενου σε προαποφασισμένη ώρα που κρίθηκε βολική για τον ερωτώμενο. Αρχικά και αφού καλλιεργήθηκε ένα φιλικό και άνετο κλίμα, ο συνεντευκτής ανακοίνωσε στον ερωτώμενο το σκοπό και τις επιδιώξεις της συνέντευξης, τα στάδια που θα ακολουθήσουν μέχρι την περάτωση της, και τα πιθανά της οφέλη τόσο για τους εμπλεκόμενους στην παραγωγική διαδικασία όσο και για το κοινωνικό σύνολο. Επίσης τον διαβεβαίωσε ότι οι πληροφορίες που θα δώσει και ότι τα προσωπικά του δεδομένα δεν θα διοχετευτούν σε τρίτα μέρη επωνύμως. Η οδηγία που δόθηκε στους ερωτώμενους ήταν να μιλήσουν ανοιχτά και ελεύθερα για τα ζητήματα που γνωρίζουν ή έχουν άποψη, να είναι όσο το δυνατόν σαφείς και ειλικρινείς και να εμβαθύνουν κατά το δοκούν.

3. Αποτελέσματα

Όπως ήδη αναφέρθηκε στο κεφάλαιο της μεθοδολογίας οι ερωτώμενοι ομαδοποιήθηκαν σε τέσσερις διαφορετικές κατηγορίες εξεταζόμενων: α) «βιοκαλλιεργητές», β) «καλλιεργητές» συμβατικής γεωργίας γ) επιχειρηματίες εμπλεκόμενους στην μεταποίηση - τυποποίηση γεωργικών προϊόντων και δ) «διαχειριστές». Για το λόγο αυτό κρίθηκε τα αποτελέσματα να παρουσιαστούν όπως δόθηκαν από τις τέσσερις παραπάνω κατηγορίες. Επίσης τα αποτελέσματα παρουσιάζονται βάσει της διάρθρωσης των ημιδομημένων συνεντεύξεων και των ερωτοαπαντήσεων που δόθηκαν.

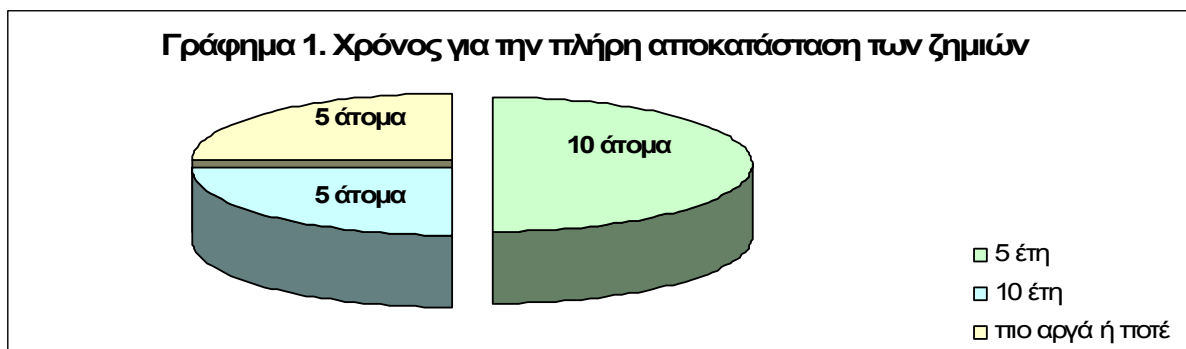
Αναλυτικά τα αποτελέσματα της μελέτης έχουν ως εξής:

Ως προς το μέγεθος της ζημιάς που υπέστη η ορεινή ζώνη **Ανδρίτσαινας-Φιγαλείας**, ιδιαίτερο ενδιαφέρον προξενεί, αν και είναι λίγες οι φορές που αυτό παρατηρείται, το γεγονός ότι τόσο οι «διαχειριστές» όσο και οι «καλλιεργητές» και οι επιχειρηματίες συμφώνησαν ότι το μέγεθος της καταστροφής που υπέστη η περιοχή μελέτης ήταν πρωτοφανές σε πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Όλοι οι ερωτώμενοι συμφώνησαν ότι η συγκεκριμένη περιοχή επλήγη περισσότερο σε σχέση με τις υπόλοιπες περιοχές του νομού Ηλείας από τις καταστροφικές πυρκαγιές του Αυγούστου του 2007. Επίσης αξίζει να σημειωθεί ότι όλες οι ομάδες των ερωτώμενων συμφωνούν ότι το φυτικό κεφάλαιο και ιδιαίτερα τα ελαιόδενδρα υπέστησαν πολύ μεγάλη καταστροφή. Ακόμη, 2 στους 3 καλλιεργητές και 4 στους 5 βιοκαλλιεργητές, αλλά και οι 9 στους 10 διαχειριστές, συμφωνούν ότι η καταστροφή στο φυσικό περιβάλλον είναι τεράστια, σε βαθμό που να μπορεί να χαρακτηριστεί βιβλική. Σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα επισημαίνεται από όλους ότι οι ζημιές θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως μη επανορθώσιμες και ιδιαίτερα στο φυσικό περιβάλλον, όπου λόγω των εδαφολογικών, των κλιματολογικών και παραγωγικών συνθηκών που επικρατούν στην περιοχή όσα χρόνια και αν περάσουν δεν θα μπορέσει να επανέλθει στην προ των πυρκαγιών κατάσταση. Στο Πίνακα1 φαίνονται αναλυτικά και ανά κατηγορία ερωτώμενου οι απαντήσεις για το μέγεθος και την ένταση των συνεπειών των πυρκαγιών στο φυτικό ζωικό και φυσικό κεφάλαιο.

Πίνακας 1. Είδη που υπέστησαν ζημιά στην ορεινή ζώνη Ανδρίτσαινας - Φιγαλείας

	ελιές	ζώα	δάσος	βοσκοτόπια
καλλιεργητές	2	3	2	3
βιοκαλλιεργητές	3	5	4	5
διαχειριστές	8	8	9	10
επιχειρηματίες	1	1	1	2
σύνολο απαντήσεων	14	17	16	20

Στο ερώτημα εάν **οι ζημιές είναι επανορθώσιμες ή όχι** σχεδόν όλοι οι ερωτώμενοι απάντησαν θετικά υπό την προϋπόθεση ότι στη συγκεκριμένη περιοχή θα ληφθούν όλα εκείνα τα απαιτούμενα μέτρα, που θα συντελέσουν στην εκ βάθρων ανασυγκρότηση της πληγείσας περιοχής. Οι απώλειες στο ζωικό κεφάλαιο ήδη έχουν αρχίσει να αντικαθίστανται είτε με αγορές, είτε με δωρεές, είτε με τα ζώα αντικατάστασης των ίδιων των παραγωγών. Στο φυτικό κεφάλαιο και κυρίως στα ελαιόδενδρα που υπέστησαν στην περιοχή τη μεγαλύτερη καταστροφή, μετά από επιτόπιες επισκέψεις που έγιναν την περίοδο της άνοιξης κατέδειξαν ότι η ζημιά ίσως αποδειχθεί μικρότερη από ότι τελικά είχε προβλεφθεί. Εκτός από ένα ποσοστό ελαιόδενδρων που αναπόφευκτα θα χρειαστεί αντικατάσταση και σίγουρα είναι κατά πολύ μικρότερο από ότι αρχικά είχε υπολογιστεί, τα υπόλοιπα ελαιόδενδρα έχουν αρχίσει να βλαστάνουν. Μάλιστα στα δένδρα που οι καλλιεργητικές φροντίδες ήταν οι ενδεδειγμένες, η σημερινή τους κατάσταση είναι αξιοσημείωτη και αξιοπρόσεκτη. Ωστόσο υπήρξε μια διαφοροποίηση ως προς το χρονικό διάστημα που θα απαιτηθεί για την πλήρη αποκατάσταση των ζημιών. Σύμφωνα με το Γράφημα 1, οι 10 από τους 20 ερωτώμενους θεωρούν ότι η πλήρης αποκατάσταση των ζημιών ιδιαίτερα στον τομέα της ελαιοκομίας θα συντελεστεί σε μια πενταετία. Αντίθετα, 5 από τους 20 υποστηρίζουν ότι η ολοκληρωτική αναγέννηση της περιοχής και η επανόρθωση των ζημιών ιδιαίτερα στο τομέα των βοσκοτόπων και του φυσικού περιβάλλοντος θα συντελεστεί σε διάστημα μιας δεκαετίας. Τέλος, οι υπόλοιποι 5 ερωτώμενοι ισχυρίζονται ότι το χρονικό διάστημα για την πλήρη αποκατάσταση θα είναι πολύ μεγαλύτερο.

Σχετικά με την ερώτηση που απευθύνθηκε μόνο σε εκείνους τους ερωτώμενους που κατείχαν γεωργικές εκμεταλλεύσεις για το μέγεθος των ζημιών που υπέστησαν οι ίδιοι ατομικά, οι απαντήσεις τους δεν διαφοροποιούνται από την γενική καταγεγραμμένη εικόνα της καταστροφής. Σύμφωνα με τις απαντήσεις τους, όλοι, δηλαδή και οι 8 ερωτώμενοι κατέχοντες γεωργική εκμετάλλευση, είχαν απώλειες σε ζώα και σε ζωοτροφές, ενώ οι 7 στους 8, απώλεσαν δένδρωδεις είτε και ετήσιες καλλιέργειες. Απώλειες μεγάλες, δηλαδή οι 7 στους 8, καταγράφηκαν στα κτίρια, όπως για παράδειγμα στις σταβλικές εγκαταστάσεις και στον εξοπλισμό των ατόμων του δείγματος. Αξίζει να σημειωθεί ότι όλοι οι ερωτώμενοι (και οι 8) συμφωνούν ότι η επανόρθωση των ζημιών που υπέστησαν οι περισσότερες τους είναι εφικτή μόνον εφόσον δοθούν οι απαραίτητες αποζημιώσεις. Μάλιστα έντονα υπογραμμίζεται ο τρόπος με τον οποίο θα χρησιμοποιηθούν οι αποζημιώσεις αυτές: είτε για την αγορά νέων ζώων και ζωοτροφών ώστε να αποκατασταθεί άμεσα το ζωικό κεφάλαιο είτε για να καλυφθούν τα έξοδα για τις καλλιεργητικές φροντίδες που απαιτούνται ώστε οι καλλιέργειες να μπορέσουν συντομότερα να αποδώσουν.

Αναφορικά με τα **προβλήματα που προϋπήρχαν των πυρκαγιών** υπάρχει σύγκλιση απόψεων και από τις τέσσερις ομάδες ερωτώμενων ότι τα βασικότερα προβλήματα ήταν η έντονη παρουσία της γραφειοκρατίας, καθώς και το υψηλό κόστος της παραγωγής σε συνάρτηση με τη χαμηλή τιμή πώλησης του προϊόντος. Χαρακτηριστικό είναι ότι την ύπαρξη της γραφειοκρατίας σημειώνουν στο σύνολο τους τα άτομα όλων των ομάδων καθώς και οι 8 στους 10 διαχειριστές. Παράλληλα όλοι οι βιοκαλλιεργητές, οι 9 στους 10 διαχειριστές, και οι 2 στους 3 καλλιεργητές συμβατικής γεωργίας κάνουν λόγο για το υψηλό κόστος παραγωγής του προϊόντος που δε συμβαδίζει με ανάλογη τιμή πώλησης, ενώ οι βιοκαλλιεργητές επιπλέον τονίζουν ότι ωθούνται οι τιμές των βιολογικών προϊόντων να είναι ανάλογες των συμβατικών. Επιπροσθέτως οι 2 στους 3 καλλιεργητές συμβατικής γεωργίας υπογραμμίζουν ότι άλλο ένα πρόβλημα είναι η

καθυστέρηση των επιδοτήσεων, ενώ οι 6 στους 10 διαχειριστές αναδεικνύουν ως προβλήματα την έλλειψη μόρφωσης και ενημέρωσης των καλλιεργητών που γίνεται ιδιαίτερα έντονη όσο αυξάνονται οι απαιτήσεις και η πολυπλοκότητα του προγράμματος καθώς και την απουσία μονάδων μεταποίησης και τυποποίησης. Στον Πίνακα 2 φαίνονται οι απαντήσεις των ερωτώμενων ανά ομάδα.

Πίνακας 2. Προβλήματα που υπήρχαν πριν τις φωτιές

	γραφειοκρατία	κόστος	επιδοτήσεις	μεταποίηση	άλλο
καλλιεργητές	3	2	2		
βιοκαλλιεργητές	5	5			
διαχειριστές	8	9		2	6
επιχειρηματίες	2	1			1
σύνολο απαντήσεων	18	17	2	2	7

Στο ερώτημα για τα προβλήματα που προέκυψαν αμέσως μετά τις πυρκαγιές το σύνολο των ερωτώμενων, οι 19 στους 20, ανέφερε πρωτίστως την έλλειψη των ζωοτροφών. Για τους καλλιεργητές και βιοκαλλιεργητές η έλλειψη των ζωοτροφών που προέκυψε λόγω των πυρκαγιών εμφανίζεται ως μείζον ζήτημα (το αναφέρουν οι 7 στους 8), ενώ κατηγορηματικοί είναι και οι διαχειριστές (10 στους 10) και οι επιχειρηματίες (2 στους 2). Δυο από τους καλλιεργητές και βιοκαλλιεργητές αναφέρουν επιπλέον την έλλειψη βοσκοτόπων και κτιρίων για τη φύλαξη των ζώων ως πρόβλημα. Ενώ, από τους 7 στους 10 διαχειριστές καταγράφεται ως πρόβλημα η ψυχολογική πίεση και τα συναισθήματα απογοήτευσης και πικρίας που προκάλεσαν οι πυρκαγιές στους καλλιεργητές και διάχυτη είναι η αγωνία για το μέλλον και έντονη η πιθανότητα για εγκατάλειψη και παραίτηση. Παρόμοια συναισθήματα εντοπίστηκαν και στους «βιοκαλλιεργητές» (2 στους 5) λόγω των υποχρεώσεων που απορρέουν από τις συμβάσεις τους τόσο με τους πιστοποιητικούς οργανισμούς όσο και με τη Δ/ση Αγροτικής Ανάπτυξης Ν. Α. Ηλείας. Τα προβλήματα αυτά έχουν να κάνουν κυρίως με το αν θα μπορέσουν να συνεχίσουν στο πρόγραμμα, με ποιες προϋποθέσεις και με ποιο οικονομικό κόστος. Στον Πίνακα 3 φαίνονται τα προβλήματα που προέκυψαν από τις πυρκαγιές όπως αυτά διατυπώνονται από την κάθε ομάδα ερωτώμενου.

Πίνακας 3. Προβλήματα που προέκυψαν αμέσως μετά τις φωτιές

	ζωοτροφές	βοσκοτόπια	κτίρια	πίεση ψυχολογική / αγωνία για το μέλλον
καλλιεργητές	2	1		
βιοκαλλιεργητές	5		1	2
διαχειριστές	10	1	1	7
επιχειρηματίες	2			
σύνολο απαντήσεων	19	2	2	9

Σχετικά με τα προβλήματα που συνεχίζουν να υφίστανται ακόμη και 9 μήνες μετά τις πυρκαγιές, όλοι οι βιοκαλλιεργητές και οι επιχειρηματίες καθώς και οι 9 στους 10 διαχειριστές και ο 1 στους 3 καλλιεργητές, υποστηρίζουν ότι η έλλειψη των ζωοτροφών ήταν και παραμένει το βασικό πρόβλημα τους. Ιδιαίτερα οι βιοκαλλιεργητές υποστηρίζουν ότι λόγω της καταστροφής των βιολογικών ζωοτροφών και βοσκοτόπων βρίσκονται σε ιδιαίτερα δυσμενή θέση, διότι η εύρεση ή η διάθεση τους καθίσταται δυσχερής έως και αδύνατη. Ένα άλλο ζήτημα που τίθεται ευρέως από όλες τις ομάδες των ερωτώμενων είναι ότι λόγω των πολύπλοκων γραφειοκρατικών διαδικασιών που απαιτούνται για την αποζημίωση, του φυτικού και ζωικού κεφαλαίου, των γεωργοκτηνοτροφικών εγκαταστάσεων, των γεωργικών μηχανημάτων και των λοιπών ζημιών που υπέστησαν οι γεωργοί της περιοχής οι γεωργοί της περιοχής δεν ξέρουν για το τι θα αποζημιωθούν, πότε θα αποζημιωθούν και με τι ποσό. Πρόσφατα μάλιστα Κοινή Υπουργική Απόφαση, η οποία εκδόθηκε με μεγάλη καθυστέρηση, σχετικά με τους δικαιούχους, το ποσοστό και το κεφάλαιο αποζημίωσης ήρθε να αναστατώσει τους κατοίκους της περιοχής μελέτης αλλά και γενικότερα των πυρόπληκτων περιοχών, αφού πολλοί ήταν οι αποκλεισμοί και οι εξαιρέσεις αποζημίωσης.

Οι αποζημιώσεις αυτές έχουν καθυστερήσει πέραν του δέοντος και σε συνάρτηση με το αυξημένο κόστος και τη χαμηλή παραγωγή έχουν επιφέρει έντονο οικονομικό πρόβλημα κάτι που αναφέρεται από όλους τους ερωτώμενους. Οι διαχειριστές επιπλέον υπογραμμίζουν τη γενικότερη αβεβαιότητα και την όχι ξεκάθαρη θέση περί του τι μέλλει γενέσθαι μιας και τα πορίσματα του ΕΛΓΑ δεν έχουν ακόμη ανακοινωθεί, οι αποφάσεις έχουν αργήσει να εκδοθούν, και οι επιδοτήσεις και οι αποζημιώσεις είναι σχεδόν ανύπαρκτες. Η μεγάλη καθυστέρηση της έκδοσης της απόφασης σχετικά με τα βιολογικά στις πυρόπληκτες περιοχές της Ελλάδας έχει δημιουργήσει αβεβαιότητα και αρνητικό κλίμα σχετικά με τη βιολογική γεωργία. Άμεσα το Υπουργείο θα πρέπει να εκδώσει την συγκεκριμένη απόφαση ώστε και οι παραγωγοί

να πάρουν τις αποφάσεις τους. Αναλυτικά οι απαντήσεις των εξεταζόμενων στο ερώτημα που αφορά τα προβλήματα που παραμένουν 9 μήνες μετά τις πυρκαγιές εμφανίζονται στον Πίνακα 4.

Πίνακας 4. Προβλήματα που παραμένουν εννέα μήνες μετά τις πυρκαγιές

	ζωοτροφές	βοσκοτόπια	αποζημιώσεις	οικονομικό πρόβλημα	αβεβαιότητα
καλλιεργητές	1		3	1	
βιοκαλλιεργητές	5	1	4	1	
διαχειριστές	9	3	6	4	6
επιχειρηματίες	2			1	
σύνολο απαντήσεων	17	4	13	7	6

Αναφορικά με τα προβλήματα και την πρόβλεψη για το χρονικό διάστημα που θα συνεχίσουν να υφίστανται οι απόψεις των ερωτώμενων συγκλίνουν στο ότι για μια πενταετία θα υπάρχει οικονομικό πρόβλημα, το εισόδημα των αγροτών θα είναι μειωμένο και η αγροτική παραγωγή δεν θα έχει ισοσκελίσει αυτή της πρότερης κατάστασης. Όλοι οι βιοκαλλιεργητές και οι επιχειρηματίες καθώς και 8 στους 10 διαχειριστές και 2 στους 3 καλλιεργητές συμβατικής γεωργίας, ισχυρίζονται ότι η έλλειψη των ζωοτροφών θα συνεχίσει να υφίσταται δυσχεραίνοντας τις συνθήκες για ανάκαμψη. Έξι στους 10 διαχειριστές και ένας από τους βιοκαλλιεργητές τονίζουν ότι και η έλλειψη βοσκοτόπων αποτελεί έναν επιπλέον παράγοντα που συντελεί στην καθυστέρηση της ουσιαστικής άρσης των δυσμενών επιπτώσεων των πυρκαγιών (Πίνακας 5).

Πίνακας 5. Προβλήματα που θα εξακολουθήσουν να υφίστανται

	ζωοτροφές	βοσκοτόπια	οικονομικό πρόβλημα	μείωση παραγωγής
καλλιεργητές	2		1	1
βιοκαλλιεργητές	5	1	1	1
διαχειριστές	8	6	3	5
επιχειρηματίες	2		2	1
σύνολο απαντήσεων	17	7	7	8

Ως προς τα μέτρα αποκατάστασης που έλαβε η πολιτεία κατά βάση η παροχή ζωοτροφών και η οικονομική ενίσχυση καταγράφονται από όλες τις ομάδες των ερωτώμενων. Όλοι οι διαχειριστές, οι επιχειρηματίες, οι βιοκαλλιεργητές και οι 2 στους 3 καλλιεργητές

αναφέρουν την παροχή ζωοτροφών. Ακόμη όλοι οι καλλιεργητές και οι επιχειρηματίες καθώς και 3 στους 5 βιοκαλλιεργητές και 6 στους 10 διαχειριστές κάνουν λόγο για την άμεση οικονομική ενίσχυση που δόθηκε από την κυβέρνηση για την κάλυψη των πρώτων αναγκών. Επιπλέον 4 στους 10 διαχειριστές αναφέρουν ότι επιπλέον δόθηκε ως βοήθημα μικρό χρηματικό ποσό έναντι των επιδοτήσεων. Όλοι οι ερωτώμενοι τόνισαν ότι τα μέτρα που πάρθηκαν τόσο από την Κεντρική όσο και από την Τοπική εξουσία ήταν αποσπασματικά χωρίς να βασίζονται σε κάποια συνολική μελέτη ανασυγκρότησης – ανάπτυξης της περιοχής, με αποτέλεσμα να δώσουν πρόσκαιρες λύσεις την περίοδο αμέσως μετά τις φωτιές, αλλά να μην μπορούν να δώσουν λύσεις στα τωρινά καθημερινά ποικίλα προβλήματα τόσο των βιοκαλλιεργητών όσο και των λοιπών καλλιεργητών της πυρόπληκτης περιοχής μελέτης. Οι απαντήσεις των ερωτώμενων φαίνονται στον Πίνακα 6.

Πίνακας 6. Ποία μέτρα πήρε η πολιτεία

	ζωοτροφές	οικονομική ενίσχυση	έναντι επιδοτήσεων
καλλιεργητές	2	3	
βιοκαλλιεργητές	5	3	
διαχειριστές	10	6	4
επιχειρηματίες	2	2	
σύνολο απαντήσεων	19	14	4

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι το σύνολο των ερωτώμενων (2 στους 3 καλλιεργητές, 5 στους 5 βιοκαλλιεργητές, 10 στους 10 διαχειριστές και 1 στους 2 επιχειρηματίες), υποστηρίζει ότι **για την αντιμετώπιση των προβλημάτων** θα έπρεπε να υπάρχει ένα γενικευμένο και οργανωμένο σχέδιο. Μια μελέτη κάτω από τη συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων (Υπουργείο, Νομαρχία, τοπικοί Γεωπόνοι, Φορείς Τοπικής Αυτοδιοίκησης) που θα στόχευε όχι στην προσωρινή και βραχυπρόθεσμη ανακούφιση των πληγέντων αλλά στη μακροπρόθεσμη αποκατάσταση τόσο των ζημιωμένων αγροτών όσο και της εν γένει λαβωμένης οικονομίας της περιοχής. Με τον τρόπο αυτό το δυστύχημα των πυρκαγιών θα γινόταν το εφελτήριο για την οικονομική αναγέννηση της περιοχής. Ωστόσο αναφέρεται ότι και το μέτρο της οικονομικής ενίσχυσης ήταν απαιτούμενο για την αντιμετώπιση των πρώτων δυσκολιών.

Επιπλέον, στο υποερώτημα **εάν θα ήθελαν να προτείνουν οι ίδιοι κάποιο μέτρο που θεωρούν ότι θα βοηθούσε** οι 5 στους 10 διαχειριστές επέμειναν ότι χρήσιμο θα ήταν να εφαρμοστούν τα μέτρα που προτείνονται από τις μελέτες διαφόρων φορέων (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων με τη στήριξη του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο κλπ) που διεξήχθησαν στην περιοχή. Επίσης όλοι οι επιχειρηματίες, 2 στους 5 βιοκαλλιεργητές, 2 στους 10 διαχειριστές και 1 καλλιεργητής συμβατικής αποφαίνονται ότι νέα ώθηση στην περιοχή θα μπορούσαν να δώσουν νέα επιδοτούμενα προγράμματα.

Οι «διαχειριστές» του προγράμματος αφού παρουσίασαν τα προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί σχετικά με την υλοποίηση του προγράμματος της βιολογικής γεωργίας, πρότειναν με τη σειρά τους μια σειρά μέτρων για το μέλλον της βιολογικής γεωργίας – κτηνοτροφίας στην περιοχή μελέτης.

Αναλυτικά για το πρόγραμμα της βιολογικής κτηνοτροφίας οι διαχειριστές τόνισαν ότι είναι απαραίτητη προϋπόθεση συμμετοχής η νόμιμη κατοχή ή χρήση βοσκοτόπων (ιδιόκτητων ή / και ενοικιασμένων ή / και κοινοτικών) και η διατήρηση της πυκνότητας βόσκησης όπως αυτή ορίζεται από τους κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής. Τέλος βασική υποχρέωση των βιολογικών κτηνοτρόφων είναι και η διατροφή των ζώων τους με βιολογικές ζωτροφές και η προσωρινώς περιορισμένη χρήση μη βιολογικών ζωτροφών σε ιδιαίτερες περιπτώσεις. Μετά από τις πυρκαγιές δόθηκε λύση μόνο για την χρήση των βοσκοτόπων και τη διατήρηση της πυκνότητας βόσκησης στα όρια που θέτουν οι κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής. Παραμένει ακόμα άλυτο το πρόγραμμα της διατροφής των ζώων με βιολογικές ζωτροφές και πρότειναν την δυνατότητα αύξησης του ποσοστού μη βιολογικών ζωτροφών στο ημερήσιο σιτηρέσιο (καρπού και χορτονομής), για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα για τις περιοχές που επλήγησαν από τις πυρκαγιές.

Για το πρόγραμμα της βιολογικής γεωργίας απαιτούνται να βρεθούν λύσεις στις παρακάτω περιπτώσεις:

- Περίπτωση τεμαχίου με μόνιμη φυτεία (ελαιώνας, αμπελώνας, δενδρώδεις καλλιέργειες), το οποίο **κάηκε ολοσχερώς** και θα ενισχυθεί από την Πολιτική Σχεδίαση Έκτακτης Ανάγκης (ΠΣΕΑ) για ανασύσταση.

- Περίπτωση τεμαχίου με μόνιμη φυτεία (ελαιώνας, αμπελώνας, δενδρώδεις καλλιέργειες), το οποίο **κάηκε μερικώς** και θα ενισχυθεί από τα ΠΣΕΑ **για ανασύσταση** μόνο στα δέντρα που υπέστησαν ζημιά. Παράδειγμα, ελαιώνας με 100 ελαιόδεντρα από τα οποία κάηκε κάποιο ποσοστό αυτών.
- Περίπτωση τεμαχίου με μόνιμη φυτεία (ελαιώνας, δενδρώδεις καλλιέργειες), το οποίο **κάηκε μερικώς** και θα ενισχυθεί από τα ΠΣΕΑ για **κοπή πρωτογενών και δευτερογενών κλάδων** στα δέντρα που υπέστησαν ζημιά. Στην περίπτωση αυτή, με απλό κλάδεμα τα δέντρα επανέρχονται και είναι αποδοτικά από το δεύτερο χρόνο.
- Περίπτωση τεμαχίου με μόνιμη φυτεία (ελαιώνας, δενδρώδεις καλλιέργειες), το οποίο **κάηκε μερικώς** και έχει υποστεί **ζημιά μόνο στην ηρτημένη εσοδεία**. Στην περίπτωση αυτή, με απλό κλάδεμα τα δέντρα επανέρχονται και είναι αποδοτικά από τον πρώτο χρόνο.
- Περίπτωση τεμαχίου με μόνιμη φυτεία (ελαιώνας, αμπελώνας, δενδρώδεις καλλιέργειες) το οποίο **κάηκε ολοσχερώς** και δεν επιθυμεί ο βιοκαλλιεργητής να ενισχυθεί από τα ΠΣΕΑ για ανασύσταση, διότι θέλει να καλλιεργήσει πλέον ετήσια φυτά, όπως κτηνοτροφικά ψυχανθή και σιτηρά ή κηπευτικά.

Η πρόταση των διαχειριστών του προγράμματος είναι τα τεμάχια που κάηκαν μερικώς να παραμείνουν στο Πρόγραμμα αφού πρώτα εξαιρεθεί αναλογικά το τμήμα που έχει καεί. Στα τεμάχια που η πυρκαγιά οδηγεί σε κλάδεμα πρωτογενών και δευτερογενών κλάδων ή σε απώλεια ηρτημένης εσοδείας, να μην εξαιρεθούν αλλά να παραμείνουν στο Πρόγραμμα. Στα τεμάχια που δεν θα ανασυσταθούν με τη μόνιμη φυτεία αλλά θα υπάρξει αλλαγή στην καλλιέργεια προς την κατεύθυνση των ετήσιων κτηνοτροφικών ψυχανθών και σιτηρών, των κηπευτικών και των λοιπών ετήσιων φυτών, προτείνεται να υπάρξει τροποποίηση της Σύμβασης του βιοκαλλιεργητή προς την κατεύθυνση αυτή.

Τέλος σχεδόν όλοι οι διαχειριστές από την πλευρά τους τόνισαν ότι, έκαναν ό,τι ήταν δυνατό για να δώσουν λύσεις στα προβλήματα τόσο των «βιοκαλλιεργητών» όσο και των «καλλιεργητών» της πυρόπληκτης περιοχής μελέτης. Οι πιστοποιητικοί οργανισμοί «χάρισαν» τις ετήσιες συνδρομές, οι ιδιώτες γεωπόνοι παρείχαν διευκολύνσεις ή και διαγραφές οφειλών παραγωγών, οι δήμοι πρόσφεραν στήριξη διαθέτοντας ζωτροφές και

καθημερινή βοήθεια σε απλά προβλήματα, η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ηλείας παρείχε όλο το γεωτεχνικό προσωπικό προκειμένου να συμβουλευθούν και να στηρίξουν τους γεωργούς της περιοχής σε συνεργασία με τις Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών του Νομού Ηλείας αναλαμβάνοντας τη διανομή ζωοτροφών.

Ως προς το πώς φαντάζει το μέλλον της βιολογικής γεωργίας-κτηνοτροφίας της περιοχής με βάση την παρούσα κατάσταση καθώς και τα μέτρα που έχουν ληφθεί, όλοι οι ερωτώμενοι υποστηρίζουν ότι η βιολογική γεωργία στην περιοχή θα συνεχίσει να αναπτύσσεται. Ιδιαίτερα ο κλάδος της βιολογικής κτηνοτροφίας εμφανίζεται να κερδίζει ακόμη μεγαλύτερο έδαφος και να παρουσιάζει αίσιες προοπτικές ανάπτυξης. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι κανένας από τους βιολογικούς κτηνοτρόφους της περιοχής μελέτης δεν θα εγκαταλείψει την βιολογική εκτροφή των ζώων του. Παρόλο που σημαντικός αριθμός ζώων, κυρίως αιγοπροβάτων, χάθηκαν από τις πυρκαγιές, τόνοι αποθηκευμένων ζωοτροφών έγιναν παρανάλωμα του πυρός και μεγάλες εκτάσεις κυρίως κοινοτικών βοσκοτόπων δεν θα μπορέσουν να χρησιμοποιηθούν τουλάχιστον για μια πενταετία οι βιολογικοί κτηνοτρόφοι πιστεύουν ότι η βιολογική κτηνοτροφία είναι η μόνη λύση για την περιοχή τους. Ευελπιστούν βέβαια στη στήριξη της πολιτείας, κυρίως σε ότι έχει να κάνει με τις ζωοτροφές και κυρίως τις βιολογικές ζωοτροφές.

Παρόλο που οι «βιοκαλλιεργητές» κτηνοτρόφοι της περιοχής μελέτης είναι αποφασισμένοι να συνεχίσουν το πρόγραμμα, αντίθετα οι «βιοκαλλιεργητές» γεωργοί φαίνονται αρκετά προβληματισμένοι. Είναι ξεκάθαρο ότι όσοι καλλιεργούσαν ετήσιες αροτραίες καλλιέργειες θα συνεχίσουν χωρίς κανένα πρόβλημα να τις καλλιεργούν. Εκεί που τα πράγματα περιπλέκονται είναι στις δενδρώδεις καλλιέργειες και κυρίως στην καλλιέργεια της ελιάς. Βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας πυρόπληκτο ελαιοστάσιο δεν μπορεί να ενταχθεί και να επιδοτηθεί από τα πρόγραμμα βιολογικής γεωργίας για πέντε χρόνια. Αν πραγματικά ισχύσει το παραπάνω αναγκαστικά σημαντικός αριθμός «βιοκαλλιεργητών» θα εγκαταλείψουν το πρόγραμμα της βιολογικής γεωργίας. Αν με την αναμενόμενη ΚΥΑ υπάρξουν κάποιες εξαιρέσεις και δοθούν οι δυνατότητες παραμονής τους στο πρόγραμμα, τότε πολλοί είναι αυτοί που θα παραμείνουν.

Οι επιχειρηματίες της περιοχής ήταν πλήρως ενημερωμένοι σχετικά με το πρόγραμμα της βιολογικής γεωργίας και μάλιστα εμφανίστηκαν υπέρμαχοι του

συγκεκριμένου τρόπου παραγωγής προϊόντων. Τόνισαν μάλιστα ότι ίσως αποτελεί μονόδρομο για την ανάπτυξη της περιοχής μελέτης και τη διατήρηση του πληθυσμού στα σημερινά επίπεδα. Ιδιαίτερη σημασία και προσοχή αξίζει να δοθεί στη γνώμη του επιχειρηματία (διατηρεί ελαιοτριβείο στην περιοχή μελέτης) ότι πριν από τις φωτιές είχε κινηθεί και είχε ενθαρρύνει πολλούς από τους κατοίκους της περιοχής μελέτης να ενταχθούν στο πρόγραμμα βιολογικής γεωργίας πιστεύοντας ότι το ποιοτικό ελαιόλαδο που παράγεται στην περιοχή χρειάζεται ταυτότητα και πιστοποίηση. Τόνισε μάλιστα ότι από την παρούσα κίνηση επωφελήθηκε οικονομικά και ο ίδιος αφού το βιολογικό ελαιόλαδο το μεταπούλησε σε καλύτερη τιμή. Μάλιστα εμφανίστηκε αποφασισμένος να συνεχίσει με την ίδια λογική και βασικός στόχος του είναι να μετατρέψει το ελαιοτριβείο του σε βιολογικό και να κατασκευάσει μονάδα τυποποίησης βιολογικού ελαιολάδου.

Από τις απαντήσεις των ατόμων του δείγματος γίνεται κατανοητό ότι είναι μικρό το ποσοστό εκείνων που θα εγκαταλείψουν το εγχείρημα και αυτοί εμπίπτουν στην κατηγορία είτε των ηλικιωμένων που δεν έχουν ετοιμάσει διάδοχη κατάσταση, είτε των ετεροδημοτών που η απουσία τους από την περιοχή αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα για τη συνέχιση ή όσων η περιουσία καταστράφηκε ολοσχερώς από τη φωτιά και καθίσταται προφανές ότι δεν θα είναι σε θέση να συνεχίσουν. Μεγάλη σημασία έχει το γεγονός ότι και οι 3 καλλιεργητές συμβατικής γεωργίας του δείγματος δηλώνουν πρόθυμοι να στραφούν στη βιολογική γεωργία, αν μάλιστα τα κίνητρα που θα δοθούν από την πολιτεία είναι εξίσου δελεαστικά. Αξιόλογο είναι το γεγονός ότι οι δύο από τους τρεις ερωτώμενους «καλλιεργητές» είχαν έρθει σε επαφή με πιστοποιητικούς οργανισμούς το καλοκαίρι πριν τις πυρκαγιές για να ενταχθούν στο πρόγραμμα της βιολογικής γεωργίας – κτηνοτροφίας. Τόνισαν μάλιστα ότι αν οι αποφάσεις της πολιτείας είναι ευνοϊκές σκέφτονται σοβαρά το ενδεχόμενο να ενταχθούν στο πρόγραμμα. Την ίδια εικόνα αναφέρουν και οι 6 στους 10 διαχειριστές, οι οποίοι υπογραμμίζουν το έντονο ενδιαφέρον που υπάρχει ιδίως για τη βιολογική κτηνοτροφία, ενώ οι 4 στους 10 δηλώνουν ότι αν τα κίνητρα που θα δοθούν είναι ιδιαίτερα ελκυστικά τότε η στροφή στα βιολογικά θα είναι αξιοσημείωτη. Όλοι οι βιοκαλλιεργητές του δείγματος (3 στους 3) δηλώνουν ότι δεν έχουν λόγο να μην συνεχίσουν τις βιολογικές καλλιέργειες αλλά επιπλέον σκέφτονται να επεκταθούν και στην βιολογική κτηνοτροφία. Ενώ παρόμοια αίσθηση είναι διάχυτη και στο σύνολο των επιχειρηματιών (2 στους 2). Οι παραπάνω απαντήσεις εμφανίζονται στον Πίνακα 7.

Πίνακας 7. Το μέλλον της βιολογικής γεωργίας-κτηνοτροφίας

	συνέχιση	στροφή στα βιολογικά	ναι, αν δοθούν κίνητρα
καλλιεργητές	3	3	
βιοκαλλιεργητές	5	5	
διαχειριστές	10	6	4
επιχειρηματίες	2	2	
σύνολο απαντήσεων	20	16	4

Στην ερώτηση εάν **η περιοχή έχει προοπτικές ανάπτυξης** σε όλες τις ομάδες των ερωτώμενων υπερισχύει η θετική απάντηση (2 στους 3 καλλιεργητές, 3 στους 5 βιοκαλλιεργητές, 6 στους 10 διαχειριστές και 2 στους 2 επιχειρηματίες). Ωστόσο δεν πρέπει να παραβλέψουμε και εκείνους που ακόμη και αν είναι οι λιγότεροι από τους μισούς υποστηρίζουν ότι η ανάπτυξη της περιοχής θα είναι εφικτή μόνον κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις (1 στους 3 καλλιεργητές, 2 στους 5 βιοκαλλιεργητές, 4 στους 10 διαχειριστές). Πάντως το γεγονός ότι η περιοχή συνδυάζει το όμορφο φυσικό περιβάλλον με την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά και τον τουρισμό υπογραμμίζεται από όλους άσχετα με τη θέση που διατυπώνουν. Ενώ αρκετοί προτείνουν τον αγροτουρισμό ως μια από τις λύσεις που θα δώσουν νέα ώθηση ανάπτυξης στην περιοχή.

Τέλος, στο ερώτημα εάν **η βιολογική γεωργία αποτελεί μια προοπτική ανάπτυξης** για την περιοχή η απάντηση είναι σχεδόν ομόφωνη και αφοπλιστική. Όλες οι ομάδες των ερωτώμενων υποστηρίζουν ότι η περιοχή προσφέρεται για την ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας και η στροφή ακόμη και των συμβατικών γεωργών σε αυτή φαίνεται να φαντάζει μονόδρομος. Χαρακτηριστικό είναι ότι και οι 3 καλλιεργητές συμβατικής γεωργίας που περιλαμβάνονται στο δείγμα είναι πρόθυμοι και διατεθειμένοι να στραφούν προς αυτήν μιας και διαβλέπουν ότι έχει δυνατότητες ανάπτυξης. Ωστόσο σχεδόν από όλους υπογραμμίζεται ότι για να γίνει κάτι τέτοιο θα πρέπει πρωταρχικά η πολιτεία να δώσει τα απαιτούμενα κίνητρα και τις διευκολύνσεις εκείνες που θα βοηθήσουν στη στήριξη των καλλιεργητών και θα δώσουν πνοή ανάπτυξης και προώθησης της βιολογικής καλλιέργειας. Πάντως κάτι τέτοιο θα πρέπει να αποτελέσει μακροπρόθεσμο στόχο ή στόχο τουλάχιστον πενταετίας και να κατευθύνει τις γενναίες επιδοτήσεις που απαιτούνται και τις αποφάσεις που θα υπογραφούν από την πολιτεία.

Όλοι οι διαχειριστές πάντως συμφώνησαν και τόνισαν τις δυνατότητες ανάπτυξης του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων στην πυρόπληκτη περιοχή μελέτης. Υποστήριξαν μάλιστα ότι αν δοθούν τα κατάλληλα κίνητρα κανένας δεν θα εγκαταλείψει το πρόγραμμα και ταυτόχρονα θα δοθεί ώθηση και σε νέους παραγωγούς να ενταχθούν στο συγκεκριμένο πρόγραμμα. Επισήμαναν επίσης ότι ακόμα και αν υπάρξει σημαντική μείωση του αριθμού των «βιοκαλλιεργητών», καθώς και του αριθμού των βιολογικών στρεμμάτων την πρώτη πενταετία, θα πρέπει να υπάρξει ειδική πρόβλεψη ώστε αυτοί (οι καλλιεργητές) που επιθυμούν να μπορέσουν να ενταχθούν στο πρόγραμμα ακόμη και μετά την παρέλευση αυτής, με σκοπό η περιοχή να αποκτήσει πάλι τη «βιολογική» της δυναμική έστω και με καθυστέρηση. Προτάθηκε ακόμα τα ποσά επιδοτήσεων για το ζωικό και φυτικό κεφάλαιο να παραμείνουν στα ίδια ποσά ανεξάρτητα τι θα γίνει στην υπόλοιπη Ελλάδα.

Αξιοπρόσεκτη ήταν η πρόταση βιολογικού κτηνοτρόφου για τη δημιουργία βιολογικού κτηνοτροφικού πάρκου και μικρών κτηνοτροφικών μεταποιητικών - τυποποιητικών μονάδων στην περιοχή μελέτης, καθώς και η υλοποίηση σεμιναρίων επιμόρφωσης σχετικά με τη βιολογική κτηνοτροφία.

Πρωτοποριακή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η πρόταση για ένταξη της συγκεκριμένης περιοχής σε ξεχωριστό αγροπεριβαλλοντικό μέτρο στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007 – 2013 «Αλέξανδρος Μπαλτατζής».

4. Προτάσεις - Προοπτικές

Στα προηγούμενα κεφάλαια ολοκληρώθηκε η εξέταση των χαρακτηριστικών του κλάδου των βιολογικών προϊόντων, και παρουσιάστηκαν διεξοδικά τα προβλήματα της βιολογικής καλλιέργειας πριν και μετά από τις πυρκαγιές στην περιοχή μελέτης. Στο παρόν κεφάλαιο θα γίνει προσπάθεια εκτίμησης της μελλοντικής πορείας του κλάδου. σε συνδυασμό με προτάσεις για τη βιολογική ανασυγκρότηση της περιοχής μελέτης.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν μας ότι:

- η εντεινόμενη βιομηχανοποίηση της παγκόσμιας αγοράς τροφίμων σε συνδυασμό με τα διατροφικά «σκάνδαλα» των τελευταίων χρόνων, είχαν σαν αποτέλεσμα τη στροφή μερίδας των καταναλωτών από το βιομηχανοποιημένο σε ένα πιο φυσικό τρόπο διατροφής.
- ο ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής αγοράς βιολογικών προϊόντων είναι ένας από τους υψηλότερους στην Ευρώπη.

θεωρείται δεδομένη η αύξηση των παραγόμενων βιολογικών προϊόντων στην Ελλάδα, καθώς και στο Νομό Ηλείας.

Στην περιοχή μελέτης η αύξηση θα θεωρείτο δεδομένη αν δεν υπήρχε το πρωτοφανές γεγονός των πυρκαγιών του καλοκαιριού. Άλλωστε η περιοχή μπορεί να χαρακτηριστεί ως «παρθένα» και προσφέρει δυνατότητες για άμεση εφαρμογή μεθόδων βιολογικών καλλιεργειών και εκτροφών. Η κτηνοτροφική παραγωγή, ακόμα και σήμερα μπορεί να χαρακτηριστεί ως προβιολογική, δεδομένου ότι τα ζώα είναι ελεύθερης βοσκής, εκτρέφονται σε άριστες φυσικές συνθήκες, σε περιοχές πλούσιες από άγρια φυσική βλάστηση, η οποία επιτρέπει την παραγωγή εξαιρετικής ποιότητας κρέατος και γαλακτοκομικών προϊόντων. Τα προϊόντα αυτά είναι περιζήτητα από τους Έλληνες και τους ξένους καταναλωτές που επισκέπτονται την περιοχή ή βρίσκουν αγοραστές στα αστικά κέντρα όπου προωθούνται. Η μικρή γεωργική παραγωγή γίνεται με παραδοσιακούς τρόπους σε μικρές εκτάσεις και κηπάρια και ποτίζονται με τα πολλά νερά που διαθέτει η περιοχή. Οι ποσότητες των προϊόντων που παράγονται από τις αροτραίες καλλιέργειες αποτελούν άριστη ζωοτροφή για την κτηνοτροφία ενώ οι υπόλοιπες καλλιέργειες δίνουν ορισμένα προϊόντα άριστης ποιότητας, όπως το λάδι, τα οποία

μπορούν να αποτελέσουν την κατάλληλη πρώτη ύλη για προϊόντα ποιότητας με ονομασία προέλευσης .

Με βάση τα προηγούμενα καθώς και τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τις απαντήσεις του σύνολο των ερωτηθέντων, θεωρείται δεδομένη η τάση της περιοχής μελέτης για στροφή προς το βιολογικό τρόπο παραγωγής προϊόντων ακόμα και μετά τις φωτιές. Σε αυτό θα συμβάλλει τα μέγιστα η πρόθεση της πολιτείας για στήριξη τόσο των παραγωγών της περιοχής όσο και της φιλοσοφίας του προγράμματος.

Για το λόγο αυτό θα πρέπει να εξεταστεί ειδικά η περίπτωση των παραγωγών της πυρόπληκτης περιοχής μελέτης, που «επιθυμούν» να συμβάλλουν άμεσα στην προστασία του επιβαρυσμένου φυσικού περιβάλλοντος, δίνοντας ταυτόχρονα μια προοπτική αιεφόρου ανάπτυξης και «καλλιεργώντας» έναν διαφορετικό τρόπο φιλοσοφίας παραγωγής κυρίως στους νέους. Με αυτόν τον τρόπο θα δημιουργηθεί ένα πρόσθετο εισόδημα στους παραγωγούς της περιοχής, παρέχοντας κίνητρα ώστε να μην εγκαταλειφθεί η ορεινή περιοχή μελέτης του Νομού Ηλείας.

Είναι αξιοσημείωτο ότι παρόλη τη μεγάλη καταστροφή, κανείς από τους ερωτώμενους δεν φέρεται αποφασισμένος να εγκαταλείψει την βιολογικό τρόπο παραγωγής γεωργικών προϊόντων. Είναι χαρακτηριστικό μάλιστα ότι τόσο οι απλοί «καλλιεργητές», όσο και οι επιχειρηματίες και «διαχειριστές» επιθυμούν να συμβάλλουν και να βοηθήσουν το δυνατό περισσότερο ώστε η περιοχή να αναπτύξει την παραπάνω δυναμική.

Η πολιτεία λαμβάνοντας υπ' όψιν της τα παραπάνω δεδομένα θα πρέπει και αυτή να συμβάλλει με τα στελέχη της και τους μηχανισμούς της, ώστε η περιοχή να αλλάξει ουσιαστικά μορφή, χαρακτήρα και να δοθεί προοπτική ανάπτυξης. Σε αντίθετη περίπτωση οι προοπτικές δυστυχώς είναι δυσοίωνες, η περίπτωση της πληθυσμιακής μείωσης σημαντική και η «γήρανση» της περιοχής αναπόφευκτη.

Το σίγουρο είναι ότι τα μεγάλα αστικά κέντρα του Νομού Ηλείας ήδη έχουν επανέλθει στους παλιούς ρυθμούς τους. Η μεγάλη μάχη που πρέπει να δοθεί είναι να μην ερημώσουν τα ορεινά χωριά του Νομού Ηλείας. Τα ορεινά χωριά που παρουσίαζαν σημαντικά προβλήματα ερημοποίησης και πριν τις καταστροφικές πυρκαγιές πρέπει να στηριχτούν και άμεσα στους κατοίκους τους, να δοθούν αναπτυξιακά κίνητρα ανασυγκρότησης της αγροτικής παραγωγής. Οι δυνατότητες, η εμπειρία και τα εργαλεία υπάρχουν αφού το παράδειγμα της Μεσσηνιακής Μάνης είναι πρόσφατο.

Για να επιτευχθεί βέβαια κάτι τέτοιο χρειάζεται ένα συστηματικό σχέδιο ανασυγκρότησης της αγροτικής περιοχής που λαμβάνοντας υπόψη του τα σχετικά κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το πρότυπο που θα πρέπει να ακολουθηθεί στην περίπτωση της περιοχής μελέτης είναι αυτό της ολοκληρωμένης ανάπτυξης. Θα πρέπει να υπάρξει ένας συνδυασμός γεωργίας, κτηνοτροφίας, μεταποίησης και περιβαλλοντικής προστασίας. Ειδικότερα, οι σημερινές παραδοσιακές καλλιέργειες των ορεινών και ημιορεινών περιοχών της περιοχής μελέτης θα πρέπει να δώσουν τη θέση τους σε μια αγροτική παραγωγή που δίνει βάση στην ποιότητα των προϊόντων και την προστασία του περιβάλλοντος. Η κτηνοτροφία μπορεί να αναβιώσει μέσα από μια νέα οπτική που δίνει έμφαση στη διατροφή των ζώων και σε μονάδες που διαχειρίζονται τα απόβλητά τους. Ταυτόχρονα, να αναπτυχθούν μονάδες μεταποίησης όπως σφαγεία και τυροκομεία ώστε ο κτηνοτρόφος να αυξήσει την αξία του προϊόντος του.

Για τους λόγους αυτούς προτείνεται ένα πρόγραμμα «οικολογικής ανασυγκρότησης». Το πρόγραμμα αυτό δεν θα πρέπει να περιοριστεί στην αποκατάσταση των καμένων εκτάσεων, αλλά θα πρέπει να οδηγήσει στην ανασυγκρότηση της βιολογικής διαχείρισης των αγροτικών και δασικών περιοχών. Η «οικολογική ανασυγκρότηση» πρέπει να έχει προσανατολισμό την πραγματική αιφόρο ανάπτυξη των περιοχών, συμβάλλοντας στη διατήρηση και ανάπτυξη αγροτικών δραστηριοτήτων συμβατών με τη διατήρηση των φυσικών πόρων και των τοπίων, οι οποίες θα εγγυώνται τις τοπικές κοινωνικοοικονομικές ισορροπίες (Μπέοπουλος Ν., Περιβάλλον Προστατευόμενες Περιοχές, Αθήνα 2007).

Για την επιτυχία του προγράμματος απαιτείται άμεσα η σύνταξη ειδικής μελέτης «οικολογικής ανασυγκρότησης». Στην μελέτη αυτή θα προτείνονται μέτρα για τη στήριξη της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας στην περιοχή, τη δημιουργία κτηνοτροφικών πάρκων, τη δημιουργία μικρών μεταποιητικών κτηνοτροφικών μονάδων, τη διοργάνωση σεμιναρίων εκπαίδευσης των αγροτών στο βιολογικό τρόπο παραγωγής προϊόντων κλπ. Με βάση τη μελέτη αυτή, καθώς και τον αριθμό των γεωργών της περιοχής που θα δηλώσουν πρόθεση συμμετοχής σε ένα τέτοιο πρόγραμμα (συμπλήρωση ερωτηματολογίων), δύναται να υπολογιστεί το συνολικό οικονομικό κόστος μιας τέτοιας προσπάθειας.

Η ευκαιρία που παρουσιάζεται σήμερα με το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007 – 2013 «Αλέξανδρος Μπαλατατζής» είναι μεγάλη και δεν θα πρέπει να πάει χαμένη. Η δημιουργία ενός ξεχωριστού αγροπεριβαλλοντικού μέτρου, η ένταξη του προγράμματος στον Μέτρο 3.1.8 «Στρατηγική για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων των πυρκαγιών του θέρους του 2007» ή ακόμα και η χρηματοδότησή του από το Ταμείο Αλληλεγγύης είναι λύσεις που φαντάζουν προσιτές.

Ελπίδα όλων όσων διαμένουν στην ευρύτερη περιοχή, είναι να δοθεί δυνατότητα προοπτικής ανάπτυξης στην περιοχή μελέτης. Ανάπτυξη όμως που θα έχει ως γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος και το σεβασμό στους κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής. Στόχος όλων επιβάλλεται να είναι η περιοχή το συντομότερο δυνατό να επιστρέψει στην προ των πυρκαγιών κατάσταση και ταυτόχρονα να έχουν δημιουργηθεί όλες οι δυνατότητες για την «βιολογική ανασυγκρότηση».

Ίσως αυτή και να αποτελεί την τελευταία ευκαιρία ώστε η περιοχή να ξεφύγει από τα γνωρίσματα όλων των ορεινών περιοχών της Ελλάδας και να αποκτήσει δυναμική ώστε να διατηρήσει τον πληθυσμό της και να προβάλλει το φυσικό της τοπίο που αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα στο Νομό Ηλείας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία, μελέτες και άρθρα

1. Γενική γραμματεία Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος, Απογραφή 2001.
2. Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Άξονες χωροταξικής και οικιστικής οργάνωσης των πυρόπληκτων περιοχών, πιλοτική διερεύνηση των προοπτικών ανασυγκρότησης των Δήμων Αλιφείρας, Ανδρίτσαινας, Ζαχάρως και Φιγαλείας του Ν. Ηλείας, Μάρτιος 2008.
3. Επιτροπάκης Ε. Τρύφωνας, Βιολογική Γεωργία, Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα.
4. Ζωιόπουλος Π., Παπαθεοδώρου Α., Βιολογική Κτηνοτροφία, Παραγωγή ζωικών προϊόντων με βιολογικό τρόπο, Εκδόσεις Αγρότυπος 2000.
5. Κασίμης Χαράλαμπος, Η συγγραφή της έρευνας, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Αθήνα 2007.
6. Κασίμης Χαράλαμπος, Οι ποιοτικές μέθοδοι στα προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Αθήνα 2007.
7. Καφφέ – Γιδάρáκου Ισαβέλλα, Σημειώσεις Εργαστηρίου Συγκριτικής Γεωργίας Ι, Διαρθρώσεις και συστήματα παραγωγής της ελληνικής γεωργίας, Αθήνα 2007.
8. Μαγείρου Έλενα, Η βιολογική Γεωργία στην Ελλάδα, Εφημερίδα ΑΥΓΗ, ειδικό ένθετο «ο δαίμων της οικολογίας», Φεβρουάριος 2008.

9. Μπεόπουλος Νικόλαος, Περιβάλλον – Προστατευόμενες Περιοχές, Νοέμβριος 2007.
10. Παπαθεοδώρου Θανάσης, Νικολάου Ντίνα, Τζωρτζάκη Έλενα, Βιολογική Εκτροφή Ζώων, Εκδόσεις Αγρότυπος 2007.
11. Σιδηράς Κ. Νικόλαος, Βιολογική Γεωργία – Φυτική Παραγωγή, Εκδόσεις ΔΗΩ 2005.
12. Σιδηράς Κ. Νικόλαος, Οργανική Λίπανση και Αμειψισπορές, Εκδόσεις ΔΗΩ 1997.
13. Σύνδεσμος Βιομηχάνων Βορείου Ελλάδας, Ανάλυση σεναρίων για το μέλλον της βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα, Ιούλιος 2003.
14. Σύνδεσμος Βιομηχάνων Βορείου Ελλάδας, Βιολογική Γεωργία – Γενικά, Νοέμβριος 2003.
15. Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, Μελέτη Αποκατάστασης και Ανάπτυξη του Αγροτικού Τομέα – των Δασών και της Προστασίας του περιβάλλοντος στις πυρόπληκτες περιοχές, Νοέμβριος 2007.
16. Φωτόπουλος Χρήστος, Κρυστάλλης Αθανάσιος, Ο Έλληνας καταναλωτής βιολογικών προϊόντων – Μια πανελλήνια έρευνα marketing, Εκδόσεις Σταμούλη 2003.
17. Φωτόπουλος Χρήστος, Παπαναγιώτου Ευάγγελος, Μηλιάδου Δέσποινα, Βιολογική Γεωργία – Φυτική και Ζωική Παραγωγή (Πρακτικά Ημερίδας), Εκδόσεις Σταμούλη 2001.
18. Φωτόπουλος Χρήστος, Βιολογική Γεωργία – Κόστος, Αποδοτικότητα, Ανάλυση Αγοράς & Στρατηγικές Marketing, Εκδόσεις Σταμούλη 2000.

19. LAMANS A.E., Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου Ανδρίτσαινας – Φιγαλείας, Απρίλιος 2002.
20. ICAP A.E., Βιολογικές καλλιέργειες & Βιολογικά Προϊόντα (Πρώτο Μέρος), Ιούνιος 2007.

Αγροτικά περιοδικά

1. ΔΗΩ, Περιοδικό για την οικολογική γεωργία.
2. Γεωργία – Κτηνοτροφία, Εκδόσεις Αγρότυπος.
3. Γεωργική Τεχνολογία, Εκδόσεις Αγροτεχνική.

Διευθύνσεις στο Διαδίκτυο

1. <http://www.dionet.gr>
2. <http://www.minagric.gr>
3. <http://www.bio-hellas.gr>
4. <http://www.dionet.gr>
5. <http://www.agrotypos.gr>
6. <http://www.agronews.gr>

7. <http://www.statistics.gr>
8. <http://www.europa.eu>
9. <http://www.qways.gr>
10. <http://www.paseges.gr>
11. <http://www.soel.de>
12. <http://www.ifoam.org>
13. <http://www.icap.gr>
14. <http://www.aua.gr>
15. <http://www.ifoam.org>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ο Κανονισμός 2092/91 συμπληρώθηκε επανειλημμένα με τις τροποποιήσεις οι οποίες ακολουθούν:

1. 94/92 της Επιτροπής, της 14^{ης} Ιανουαρίου 1992 (L 11 της 17.1.1992)

"Περί θεσπίσεως λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του καθεστώτος εισαγωγής από τρίτες χώρες που προβλέπεται στον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".

2. 1535/92 της Επιτροπής, της 15ης Ιουνίου 1992 (L 162 της 16.6.1992)

"Για την τροποποίηση των παραρτημάτων I και III του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".

3. 2083/92 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουλίου 1992 (L 208 της 24.7.1992)

"Για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".

4. 3457/92 της Επιτροπής, της 30ης Νοεμβρίου 1992 (L 350 της 1.12.1992)

"Περί θεσπίσεως λεπτομερών κανόνων σχετικά με το πιστοποιητικό ελέγχου για τις εισαγωγές από τρίτες χώρες στην Κοινότητα που προβλέπεται στον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".

5. 3713/92 της Επιτροπής, της 22ας Δεκεμβρίου 1992 (L 378 της 23.12.1992)

"Περί παρατάσεως της ημερομηνίας εφαρμογής του άρθρου 11 παράγραφος 1 του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου σχετικά με τη βιολογική παραγωγή γεωργικών προϊόντων και συναφείς αναφορές γεωργικών προϊόντων και τροφίμων, όσον αφορά τις εισαγωγές από ορισμένες τρίτες χώρες".

6. 207/93 της Επιτροπής, της 29ης Ιανουαρίου 1993 (L 25 της 2.2.1993)

"Για τον καθορισμό του περιεχομένου του παραρτήματος VI του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής και για τον καθορισμό λεπτομερών κανόνων για την εφαρμογή των διατάξεων του

- άρθρου 5 παράγραφος 4 του εν λόγω κανονισμού".
7. 1593/93 της Επιτροπής, της 24ης Ιουνίου 1993 (L 153 της 25.6.1993)
"Για την τροποποίηση του Καν. (ΕΟΚ) 3713/92 περί παρατάσεως της ημερομηνίας εφαρμογής του άρθρου 11 παρ. 1 του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και συναφείς αναφορές γεωργικών προϊόντων και τροφίμων, όσον αφορά τις εισαγωγές από ορισμένες τρίτες χώρες".
8. 2608/93 της Επιτροπής, της 23ης Σεπτεμβρίου 1993 (L 239 της 24.9.1993)
"Για την τροποποίηση των παραρτημάτων I, II και III του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".
9. 93/C 284/07 (L 284 της 21.10.1993)
"Κατάλογος των εγκεκριμένων οργανισμών ή εθνικών αρχών ελέγχου που προβλέπει το άρθρο 15 του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91".
10. 468/94 της Επιτροπής, της 2ας Μαρτίου 1994 (L 59 της 3.3.1994)
"Για την τροποποίηση του παραρτήματος VI του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".
11. 688/94 της Επιτροπής, της 28ης Μαρτίου 1994 (L 84 της 29.3.1994)
"Για την τροποποίηση του 3713/92 περί παρατάσεως της προθεσμίας για την εφαρμογή του άρθρου 11 παράγραφος 1 του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου σχετικά με την βιολογική παραγωγή γεωργικών προϊόντων και τις συναφείς ενδείξεις στα γεωργικά προϊόντα και τρόφιμα, όσον αφορά τις εισαγωγές από τρίτες χώρες".
12. 1468/94 του Συμβουλίου, της 20ης Ιουνίου 1994 (L 159 της 28.6.1994)
"Για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".
13. 2381/94 της Επιτροπής, της 30ης Σεπτεμβρίου 1994 (L 255 της 1.10.1994)
"Για την τροποποίηση του παραρτήματος II του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου σχετικά με το βιολογικό τρόπο παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".
14. 2580/94 της Επιτροπής, της 24ης Οκτωβρίου 1994 (L 273 της 25.10.1994)

- "Για τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 3713/92 για αναβολή της ημερομηνίας εφαρμογής του άρθρου 11 παράγραφος 1 του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής, όσον αφορά τις εισαγωγές από ορισμένες τρίτες χώρες".*
15. 529/95 της Επιτροπής, της 9ης Μαρτίου 1995 (L 54 της 10.3.1995)
- "Για την παράταση της προθεσμίας εφαρμογής του άρθρου 11 παράγραφος 1 του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθμ. 2092/91 του Συμβουλίου περί βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής όσον αφορά τις εισαγωγές από ορισμένες τρίτες χώρες".*
16. 1201/95 της Επιτροπής, της 29ης Μαΐου 1995 (L 119 της 30.5.1995)
- "Για τροποποίηση του παραρτήματος VI του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".*
17. 1202/95 της Επιτροπής, της 29ης Μαΐου 1995 (L 119 της 30.5.1995)
- "Για τροποποίηση των παραρτημάτων I και III του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στη σήμανση των γεωργικών προϊόντων και των τροφίμων".*
18. 1935/95 του Συμβουλίου, της 22ας Ιουνίου 1995 (L 186 της 5.8.1995)
- "Για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".*
19. 418/96 της Επιτροπής, της 7ης Μαρτίου 1996 (L 59 της 8.3.1996)
- "Για τροποποίηση του παραρτήματος VI του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".*
20. 522/96 της Επιτροπής, της 26ης Μαρτίου 1996 (L 77 της 27.3.2996)
- "Για τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 94/92 σχετικά με την θέσπιση λεπτομερών κανόνων για την εφαρμογή του καθεστώτος εισαγωγών από τρίτες χώρες, οι οποίες προβλέπονται στον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91, και για τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 529/95 σχετικά με την παράταση της ημερομηνίας ενάρξεως της ισχύος του άρθρου 11 παράγραφος 1 του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 όσον αφορά το βιολογικό τρόπο παραγωγής γεωργικών προϊόντων και τις σχετικές ενδείξεις επι των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων".*

21. 314/97 της Επιτροπής, της 20ης Φεβρουαρίου 1997 (L 51 της 21.2.1997)
"Για τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 94/92 σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων για την εφαρμογή των ρυθμίσεων περί εισαγωγών από τρίτες χώρες, οι οποίες προβλέπονται στον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ.2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".
22. 345/97 της Επιτροπής, της 26ης Φεβρουαρίου 1997 (L 58 της 26.2.1997)
"Για την τροποποίηση του άρθρου 3 του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 207/93 για τον καθορισμό του περιεχομένου του παραρτήματος VI του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092 του Συμβουλίου όσον αφορά το βιολογικό τρόπο παραγωγής γεωργικών προϊόντων και τις σχετικές ενδείξεις οι οποίες εμφανίζονται στα γεωργικά προϊόντα και στα τρόφιμα και για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 5 παράγραφος 4 του κανονισμού αυτού".
23. 1488/97 της Επιτροπής, της 29ης Ιουλίου 1997 (L 202 της 30.7.1997)
"Για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".
24. 1367/98 της Επιτροπής, της 29ης Ιουνίου 1998 (L 185 της 30.6.1998)
"Για τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 94/92 περί θεσπίσεως λεπτομερών κανόνων εισαγωγής από τρίτες χώρες που προβλέπεται στον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ.2092/9".
25. 1900/98 της Επιτροπής, της 4ης Σεπτεμβρίου 1998 (L 247 της 5.9.1998)
"Για τροποποίηση του παραρτήματος I του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".
26. 330/1999 της Επιτροπής, της 12ης Φεβρουαρίου 1999 (L 40/23 της 13.2.1999)
"Για την τροποποίηση του τμήματος Γ του παραρτήματος VI του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".
27. 1804/1999 της Επιτροπής, της 19ης Ιουλίου 1999 (L 222/1 της 24.8.1999)
"Για τη συμπλήρωση, για τα κτηνοτροφικά προϊόντα, του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".
28. 1999/C 305/04 (C 305 της 22.10.1999)

- "Κατάλογος των οργανισμών ή των δημόσιων αρχών που έχουν την ευθύνη του ελέγχου που προβλέπεται στο άρθρο 15 του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91".*
29. 331/2000 της Επιτροπής, της 17ης Δεκεμβρίου 1999 (L 48/1 της 19.2.2000)
"Για την τροποποίηση του παραρτήματος V του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".
30. 548/2000 της Επιτροπής, της 14ης Μαρτίου 2000 (L 67/12 της 15.3.2000)
"Για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 94/92 για τη θέσπιση των λεπτομερειών εφαρμογής του καθεστώτος εισαγωγών από τρίτες χώρες που προβλέπονται από τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου".
31. 1073/2000 της Επιτροπής, της 19ης Μαΐου 2000 (L 119 της 20.5.2000)
"Για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".
32. 1437/2000 της Επιτροπής, της 30ης Ιουνίου 2000 (L 161/62 της 1.7.2000)
"Για την τροποποίηση του τμήματος Γ του παραρτήματος VI του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου, για το βιολογικό τρόπο παραγωγής γεωργικών προϊόντων και τις σχετικές ενδείξεις επί των γεωργικών προϊόντων και των ειδών διατροφής".
33. 1566/2000 της Επιτροπής, της 18ης Ιουλίου 2000 (L 180/17 της 19.7.2000)
"Για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 94/92 περί θεσπίσεως λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του καθεστώτος εισαγωγής από τρίτες χώρες που προβλέπεται από τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου".
34. 1616/2000 της Επιτροπής, της 24ης Ιουλίου 2000 (L 185/62 της 25.7.2000)
"Σχετικά με την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 94/92 περί θεσπίσεως λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του καθεστώτος εισαγωγής από τρίτες χώρες που προβλέπεται από τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου".
35. 2020/2000 της Επιτροπής, της 25ης Σεπτεμβρίου 2000 (L 241/39 της 26.9.2000)
"Για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 207/93 για τον καθορισμό του περιεχομένου του παραρτήματος VI του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου και την τροποποίηση του τμήματος Γ του παραρτήματος VI του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".
36. 2426/2000 της Επιτροπής, της 31ης Οκτωβρίου 2000 (L 279/19 της 1.11.2000)

- "Για τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 94/92 περί θεσπίσεως λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του καθεστώτος εισαγωγής από τρίτες χώρες που προβλέπεται από τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου".*
37. 349/2001 της Επιτροπής, της 21ης Φεβρουαρίου 2001 (L 52/14 της 22.2.2001)
"Για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 94/92 περί θεσπίσεως λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του καθεστώτος εισαγωγής από τρίτες χώρες που προβλέπεται από τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου".
38. 436/2001 της Επιτροπής, της 2ας Μαρτίου 2001 (L 63/16 της 3.3.2001)
"Για την τροποποίηση του παραρτήματος II του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".
39. 1788/2001 της Επιτροπής, της 7ης Σεπτεμβρίου 2001 (L 243/3 της 13.9.2001)
"Για τη θέσπιση των λεπτομερειών εφαρμογής των διατάξεων που αφορούν το πιστοποιητικό ελέγχου για εισαγωγές από τρίτες χώρες σύμφωνα με το άρθρο 11 του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".
40. 2491/2001 της Επιτροπής, της 19ης Δεκεμβρίου 2001 (L 337/9 της 20.12.2001)
"Για την τροποποίηση του Καν. (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής"
41. 2589/2001 της Επιτροπής, της 27ης Δεκεμβρίου 2001 (L 345/18 της 29.12.2001)
"Για την τροποποίηση του Καν. (ΕΟΚ) αριθ. 94/92 περί θεσπίσεως λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του καθεστώτος εισαγωγής από τρίτες χώρες που προβλέπεται στον Καν. (ΕΟΚ) 2092/91"
42. 473/2002 της Επιτροπής, της 15ης Μαρτίου 2002 (L 75/21 της 16.03.2002)
"Για την τροποποίηση των παραρτημάτων I, II και VI του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής, καθώς και για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων όσον αφορά τη διαβίβαση πληροφοριών σχετικά με τη χρήση ενώσεων χαλκού".
43. 1113/2002 της Επιτροπής, της 26ης Ιουνίου 2002 (L 168/31 της 27.06.2002)
"Περί τροποποιήσεως του Καν. (ΕΚ) αριθ. 1788/2001 για την θέσπιση των λεπτομερειών εφαρμογής των διατάξεων που αφορούν το πιστοποιητικό ελέγχου για

- εισαγωγές από τρίτες χώρες σύμφωνα με το άρθρο 11 του Καν. (ΕΟΚ) 2092/91 του Συμβουλίου".
44. 1162/2002 της Επιτροπής, της 28ης Ιουνίου 2002 (L 170/44 της 29.06.2002)
"Για την τροποποίηση του Καν. (ΕΟΚ) αριθ. 94/92 περί θεσπίσεως κανόνων εφαρμογής του καθεστώτος εισαγωγής από τρίτες χώρες που προβλέπεται στον Καν. (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου"
45. 1918/2002 της Επιτροπής, της 25ης Οκτωβρίου 2002 (L 289/15 της 26.10.2002)
"Για την θέσπιση των λεπτομερειών εφαρμογής των διατάξεων που αφορούν το πιστοποιητικό ελέγχου για εισαγωγές από τρίτες χώρες, σύμφωνα με το άρθρο 11 του Καν. (ΕΟΚ) 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".
46. 2382/2002 της Επιτροπής, της 30ης Δεκεμβρίου 2002 (L 358/120 της 31.12.2002)
"Για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 94/92 για τον καθορισμό λεπτομερών κανόνων σχετικά με την εφαρμογή ρυθμίσεων για εισαγωγές από τρίτες χώρες όπως προβλέπεται από τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου".
47. 223/2003 της Επιτροπής, της 5ης Φεβρουαρίου 2003 (L 31/3 της 6.2.2003)
"Για τις απαιτήσεις στον τομέα της επισήμανσης τις συναφείς με τον βιολογικό τρόπο παραγωγής για τις ζωοτροφές, τις σύνθετες ζωοτροφές και τις πρώτες ύλες ζωοτροφών και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου".
48. 545/2003 της Επιτροπής, της 27ης Μαρτίου 2003 (L 81/10 της 28.3.2003)
"Για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 94/92 περί θεσπίσεως λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του καθεστώτος εισαγωγής από τρίτες χώρες που προβλέπεται στον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου".
49. 599/2003 της Επιτροπής, της 1ης Απριλίου 2003 (L 85/15 της 2.4.2003)
"Για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".
50. 1452/2003 της Επιτροπής, της 14ης Αυγούστου 2003 (L 206/17 της 15.8.2003)
"Για διατήρηση της παρέκκλισης που προβλέπεται από το άρθρο 6 παράγραφος 3 στοιχείο α) του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου όσον αφορά ορισμένες ποικιλίες σπόρων προς σπορά και το πολλαπλασιαστικό υλικό και την καθιέρωση διαδικαστικών κανόνων και κριτηρίων σχετικά με αυτήν την παρέκκλιση".

51. 2144/2003 της Επιτροπής, της 8ης Δεκεμβρίου 2003 (L 322/3 της 9.12.2003)
"Για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 94/92 περί θεσπίσεως λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του καθεστώτος εισαγωγής από τρίτες χώρες που προβλέπεται στον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου".
52. 2277/2003 της Επιτροπής, της 22ας Δεκεμβρίου 2003 (L 336/68 της 23.12.2003)
"Για την τροποποίηση των παραρτημάτων I και II του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".
53. 392/2004 του Συμβουλίου, της 24ας Φεβρουαρίου 2004 (L 65/1 της 3.3.2004)
"Για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".
54. 746/2004 της Επιτροπής, της 22ας Απριλίου 2004 (L 122/10 της 26.4.2004)
"Για την προσαρμογή ορισμένων κανονισμών που αφορούν το βιολογικό τρόπο παραγωγής γεωργικών προϊόντων και τις σχετικές ενδείξεις στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής λόγω της προσχώρησης της Τσέχικης Δημοκρατίας, της Εσθονίας, της Κύπρου, της Λετονίας, της Λιθουανίας, της Ουγγαρίας, της Μάλτας, της Πολωνίας, της Σλοβενίας και της Σλοβακίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση".
55. 779/2004 της Επιτροπής, της 26ας Απριλίου 2004 (L 123/63 της 27.4.2004)
"Για τη διόρθωση της γαλλικής και της ολλανδικής διατύπωσης του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2277/2003 για την τροποποίηση των παραρτημάτων I και II του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων σε γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής".
56. 1294/2005 της Επιτροπής της 5ης Αυγούστου 2005 (L 205 της 06.08.2005)
"Σχετικά με την τροποποίηση του παραρτήματος I του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής."
57. 1318/2005 της Επιτροπής της 11ης Αυγούστου 2005 (L 210 της 12.08.2005)
"Για την τροποποίηση του παραρτήματος II του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής."
58. 1336/2005 της Επιτροπής της 12ης Αυγούστου 2005 (L 211 της 13.08.2005)

“Για την τροποποίηση του παραρτήματος III του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής.”

59. 1567/2005 του Συμβουλίου της 20ής Σεπτεμβρίου 2005 (L 252 της 28.09.2005)

“Για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής.

60. 1916/2005 του Συμβουλίου της 24ής Νοεμβρίου 2005 (L 307 της 25.11.2005)

61. 592/2006 του Συμβουλίου της 13ής Απριλίου 2006 (L 104)

“Για την τροποποίηση του παραρτήματος I του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής.

62. 699/2006 του Συμβουλίου της 6ής Μαΐου 2006 (L 121)

“Για την τροποποίηση του παραρτήματος I του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 όσον αφορά τις συνθήκες πρόσβασης των πουλερικών σε υπαίθριους χώρους

63. 780/2006 του Συμβουλίου της 25ής Μαΐου 2006 (L 137)

“Για την τροποποίηση του παραρτήματος VI του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής..

64. 397/2007 του Συμβουλίου της 12ής Απριλίου 2007

“Για την τροποποίηση του παραρτήματος I του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής.